

POLITIHØGSKOLEN

NÅR OPPDRAGET ENDRER SEG

En masteroppgave om operative politioppdrag som endrer seg.

Rolf-Eric Birknes

Master i Politivitenskap

Kull 2015-2019

Sammendrag

Det norske politiet er til daglig ikke ordinært bevæpnet med skytevåpen. Likevel er daglig oppdrag hvor patruljer gis ordre om å bevæpne seg. Noen av disse oppdragene er planlagte, andre er hendelsesstyrte. Noen av de hendelsesstyrte oppdragene endrer seg fra å starte uten bevæpning til at det i løpet av oppdraget gis bevæpningsordre. Denne masteroppgaven retter fokus på nettopp de oppdragene som endrer seg.

Opgavens overordnede problemstilling er: *Finnes det kjennetegn ved oppdrag som endrer seg fra ubevæpnede til bevæpnede, som ut fra PO-loggene kan identifiseres og dermed bidra til å utvide (ev. forbedre) beslutningsgrunnlaget?*

For å svare på dette ble det foretatt et registersøk i politiets operasjonslogg PO. Undersøkelsen dekker en tidsperiode på ett år (1. august 2017 – 31. juli 2018) i Oslo politidistrikt.

Resultatene fra undersøkelsen viser ikke ett eller flere tydelige kjennetegn som gjelder for alle de oppdragene som endrer seg fra å være ubevæpnede til bevæpnede. Datamaterialet fra undersøkelsen har vist at i flertallet av loggene som innebærer bevæpningsordre, så er det operasjonsleder som beslutter bevæpningen, og at bevæpningen skjer før patruljen er registrert som fremme på stedet. De situasjonene som endrer seg til å kreve at patruljen bevæpner seg etter at de har kommet til stedet, er derfor, ifølge min undersøkelse, i mindretall. Undersøkelsen har likevel klart å peke på noen faktorer som kan bidra til å belyse nettopp disse tilfellene. Logger for oppdrag som er registrert i kategorien *tvang/trusler* kan virke som de oftere medfører en endring i bevæpningsstatus. Det kan også virke som at det er faktorer rundt informasjonsinnhenting og meldingsmottaket som kan forbedres. Dette knytter seg særlig til registersøk på involverte personers eller steders historikk.

En underproblemstilling i oppgaven er om hvorvidt PO er et egnet register til denne type forskning. Basert på min egen opplevelse av PO og PAL i forbindelse med denne oppgaven er det tidkrevende å hente ut data. Dette er særlig tilfelle hvis dataene man er ute etter ikke er direkte søkbare. Det er helt klart at det ligger stor forskningsverdi i loggene som blir ført, og de gir et godt grunnlag for å analysere politiets operative arbeidshverdag. Som politiets vaktjournal og hendelseslogg er det ingen andre steder det blir så godt dokumentert hva som faktisk møter politiet, og hvordan de jobber. Likevel har det ikke blitt brukt mye til forskning. Dette kan skyldes både at det oppleves som et tungvint program eller register å hente data ut fra, men også at datakvaliteten ikke alltid er god nok.

Summary

The Norwegian police are not ordinarily armed with firearms. Nevertheless, the police are on a daily basis on assignments where they are ordered to arm themselves. Some of these assignments are planned, others are event-driven. Some of the event-driven missions change from starting unarmed to be giving orders to arm themselves during the mission. This master thesis focuses on these types of missions.

The research question is: Are there characteristics of assignments that change from unarmed to armed, which can be identified from the PO-logs and help to expand (possibly improve) the basis of decision?

To answer this, I have conducted a registry search in the police operations log PO. The survey covers a period of one year (1. August 2017 – 31. July 2018) in Oslo police district. The survey does not show any distinct characteristics that apply to all the assignments that change character. The survey shows that in the majority of the logs involving orders of armament, it is the operationsleader who makes the decision, and the armament occurs before the patrol team arrives at the site. The situations that change so they require the patrol team to arm themselves after they have arrived at the site are, according to my investigation, in the minority. The survey has nevertheless managed to point out some factors that may help to say something about these particular cases. PO-logs for assignments described as *coercion / threat* assignments may seem to more often cause a change in armament status. It may also seem that there are factors concerning obtaining information and message reception that may be improved.

A secondary research question in the thesis is whether PO is a suitable register for this type of research. Based on my own experience of PO and PAL in connection with this thesis, it is very time consuming to extract data from the program. This is especially true if the data you are looking for is not directly searchable. It is quite clear that there is great research value in the PO-logs, and that they provide a good basis for analyzing how the police work on a daily basis. The police work journal and incident log are the only well documented overviews of what the police actually meet on the streets and how they work. Nevertheless, PO has not been used a great deal for research. This may be due both to the fact that it is perceived as a cumbersome program or registry to retrieve data from, but also that the data quality is not always good enough.

Forord

Høsten 2015 startet jeg på masterutdanningen ved Politihøgskolen. Tanken om at jeg fire år frem i tid skulle levere en masteroppgave var noe jeg knapt turte å tenke på. Fire år virket uendelige lenge, men tiden har gått fort og nå sitter jeg her med produktet foran meg.

Det har vært en lang læringsprosess som til tider har krevd mye tid og kapasitet. Jeg angrer likevel overhodet ikke på at jeg startet på utdanningen. Det har gitt meg mye mer enn jeg forventet.

Jeg vil rette en stor takk til mine to veiledere, hovedveileder Marie-Louise Damen og biveileder Jenny Maria Lundgaard. Dere har gitt meg gode råd og konstruktive tilbakemeldinger hele veien. Takk for at dere hjalp meg med å se ting ikke så selv, og til å veilede meg i den retningen jeg ville men ikke helt klarte å finne uten hjelp.

Jeg vil også rette en stor takk til min arbeidsgiver, Politihøgskolen i Oslo, som har gjort det mulig for meg å ta denne utdanningen. Særlig takk til Hilde Sørum for all tilretteleggingen som ble gjort for at det skulle være mulig å komme gjennom utdanningen.

Størst takk går likevel til familien min. Det har vært en påkjenning for alle å ha en mann og far som studerer ved siden av en allerede hektisk hverdag. Alle er nok glad for at oppgaven nå er levert. Takk til Mira for støtten gjennom hele prosessen, praksisfellesskapet hjemme og kyndig rettehjelp på alle innleveringer. Nå er det slutt på jobbing i helgene, og Alma og Edvald får enda bedre tid med pappa. Det skal nok også bli tid til noen flere sykkelturer igjen.

Oslo, 09.08.2019

Rolf-Eric Birknes

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Summary	3
Forord	4
Innholdsfortegnelse	5
Oversikt over tabeller og figurer	8
1. Introduksjon	9
1.1 Problemstilling og underproblemstillinger	9
1.2 Om utvalget	10
1.3 Bakgrunn for og formålet med undersøkelsen	10
1.4 Disposisjon av oppgaven	12
2. Kontekst – norsk politi	14
2.1 Et ordinært ubevæpnet politi	14
2.2 Politiets organisering	16
2.3 Oslo politidistrikt	18
2.4 Våpeninstruksen	19
2.5 Politioperativt system	23
2.6 Hvordan blir en PO-logg til?	24
2.7 Meldingsmottak	26
2.8 Oppsummering	27
3. Teori	28
3.1 Risiko	28
3.2 Situasjonsbevissthet	33
3.3 Politiets situasjonsvurdering	35
3.4 Beslutningsteori	36
3.4.1 System 2	37

3.4.2 System 1	38
3.5 Oppsummering	42
4. Metode.....	43
4.1 Innledning	43
4.2 Hva er samfunnsvitenskapelig metode?	43
4.3 Om utvalget og dataregistreringen	45
4.4 Operasjonalisering av variablene.....	46
4.4.1 Hvem besluttet bevæpningen	47
4.4.2 Forholdets art	47
4.4.3 Prioritet	48
4.4.4 Hvilke våpen gjelder beslutningen for	48
4.4.5 Hvor kommer opplysningene fra	48
4.4.6 Hvem er melder.....	48
4.4.7 Hva slags trussel	49
4.4.8 Utfallet av oppdraget.....	49
4.5 Dataanalyse.....	49
4.6 Validitet, reliabilitet og overførbarhet	49
4.7 Forskningsetiske refleksjoner	51
4.7.1 Etikk	53
4.8 Oppsummering	53
5. Resultater fra registersøket.....	54
5.1 Innledning	54
5.2 Presentasjon av tabellene basert på spørsmålene i spørreskjemaet	54
5.2.2 Når gis bevæpningsordren?.....	55
5.2.3 Hvor kommer opplysningene fra?	55
5.2.4 Hvordan kategoriseres oppdrag som det gis bevæpning på?	59
5.2.5 Prioritet	63

5.2.6 Type trussel	64
5.2.7 Utfall av oppdraget	66
5.3 Oppsummering	67
6. Drøfting	68
6.1 Innledning	68
6.2 Hvem tar beslutningen om bevæpning?	68
6.3 Når gis beslutningen om bevæpning	70
6.3.1 Beslutningsprosessen til operasjonsleder	70
6.4 Hvilke faktorer påvirker beslutningsgrunnlaget og fører til endring?	71
6.4.1 Kategori av oppdrag	74
6.4.2 Prioritet	75
6.4.3 Type trussel og utfallet av oppdraget	76
6.5 Er politioperativt system (PO) et egnet register til denne type forskning?	77
6.6 Oppsummering	78
7. Konklusjoner og oppsummerende betraktninger	80
8. Litteraturliste:	82
9. Vedlegg	86
9.1 Spørreskjemaet brukt til dataregistrering	86
9.2 Svar fra Politidirektoratet om innsyn i PO	90

Oversikt over tabeller og figurer

Tabell 2.1: Ledelsesnivåene i politidistriktene	s. 17
Tabell 5.1: Hvem gir beslutning om bevæpning?	s. 54
Tabell 5.2: Når gis bevæpningsordren?	s. 55
Tabell 5.3: Hvor kommer opplysningene fra?	s. 56
Tabell 5.4: Hvor kommer opplysningene fra og tidspunkt for bevæpning	s. 57
Tabell 5.5: Kategori av oppdrag basert på forholdets art	s. 60
Tabell 5.6: Kategori av oppdrag og tidspunkt for bevæpning	s. 62
Tabell 5.7: Prioritet	s. 63
Tabell 5.8: Tidspunkt for når prioriteten ble endret	s. 64
Tabell 5.9: Type trussel	s. 64
Tabell 5.10: Type trussel og tidspunkt for bevæpning	s. 65
Tabell 5.11: Utfallet av oppdraget	s. 66
Tabell 5.12: Utfallet av oppdraget og tidspunkt for bevæpning	s. 67
Figur 2.1: Maktpyramiden	s. 20
Figur 2.2: Meldingsmottakets betydning	s. 27
Figur 3.1: Modell av situasjonsbevissthet i dynamisk beslutningstaking	s. 34
Figur 3.2: RPD-modellen	s. 40

1. Introduksjon

Politiet er daglig på et stort antall oppdrag som i all hovedsak utføres ubevæpnet. Noen av oppdragene politiet må løse blir derimot ansett som så farlige at de involverte tjenestepersonene må bevæpne seg, jamfør våpeninstruksen. Noen ganger er det tydelig helt fra starten av oppdraget at de må bevæpne seg. Da mottar de en bevæpningsordre fra operasjonsleder eller politisjef før de blir sendt på oppdraget. Andre ganger derimot kan et oppdrag endre seg fra i utgangspunktet å virke ufarlig til å potensielt være så farlig, enten for politiet eller andre, at politiet kan ha behov for skytevåpen for å løse oppdraget, etter reglene i politiets våpeninstruks. Bevæpningsordren gis da enten i løpet av oppdraget av operasjonsleder, eller, i noen tilfeller, må tjenestepersonene selv ta beslutningen om å bevæpne seg. Det er de tilfellene der det i løpet av oppdraget skjer en endring, jeg ønsker å undersøke i min mastergradsoppgave.

1.1 Problemstilling og underproblemstillinger

For å undersøke disse oppdragene har denne oppgaven følgende overordnede problemstilling:

Finnes det kjennetegn ved oppdrag som endrer seg fra ubevæpnede til bevæpnede, som ut fra PO-loggene kan identifiseres og dermed bidra til å utvide (ev. forbedre) beslutningsgrunnlaget?

For å kunne svare på dette må jeg også svare på noen spørsmål med utgangspunkt i PO-loggene for alle bevæpnede oppdrag, slik at jeg da kan skille ut de som endrer seg. Til hjelp for å besvare og utdype problemstillingen har jeg derfor formulert følgende underproblemstillinger:

1. Hvem tar beslutningen om bevæpning?
2. Når gis beslutningen om bevæpning?
3. Hvilke faktorer påvirker beslutningsgrunnlaget og fører til endringen?
4. Er politioperativt system (PO) et egnet register til denne type forskning?

Underproblemstillingene dekker ulike sider ved de bevæpnede oppdragene og loggene som er ført. Spørsmål 1 handler om hvem som tar beslutningen om å bevæpne patruljen. Her vil det ofte være et skille mellom planlagte oppdrag og akutte, hendelsesstyrte oppdrag. Spørsmål 2 er ment å undersøke i hvilken del av oppdraget bevæpningen skjer. Dette vil i utgangspunktet

være det som skiller mellom de oppdragene som er bevæpnede fra starten og de oppdragene som endrer seg. Spørsmål 3 vil undersøke om det er mulig å ut i fra loggene finne noen faktorer eller kjennetegn som påvirker beslutningsgrunnlaget og dermed fører til en endring i bevæpningsstatusen. Spørsmål 4 er et metodologisk spørsmål om PO er et egnet register og verktøy å bruke i min undersøkelse og i lignende forskningsprosjekter.

1.2 Om utvalget

For å svare på den overordnede problemstillingen og påfølgende underproblemstillingene har jeg gjort et registersøk i politiets operasjonslogg, som heter politioperativt system eller PO. PO er politiets vaktjournal og hendelseslogg hvor det blir ført opplysninger om alle oppdrag hvor politiets ressurser blir benyttet. Utvalget i min undersøkelse består av PO-loggene for alle bevæpnede oppdrag i Oslo politidistrikt i perioden 1. august 2017 til og med 31. juli 2018. Jeg valgte Oslo politidistrikt fordi dette er et distrikt som er kjent for å ha mange oppdrag, både bevæpnede og ubevæpnede. For å være sikker på at jeg ville få nok logger av typen jeg var ute etter å undersøke, anså jeg derfor Oslo som et naturlig valg. Det kunne selvfølgelig vært fordelaktig å ha utvidet undersøkelsen til å dekke flere politidistrikter, men på grunn av oppgavens begrensede omfang har jeg dette som avgrensning.

1.3 Bakgrunn for og formålet med undersøkelsen

Allerede da jeg startet på masterutdanningen i politivitenskap ved Politihøgskolen høsten 2015 begynte jeg å tenke på hva jeg kunne skrive en masteroppgave om. Jeg ville fokusere på noe innenfor det politioperative fagfeltet, da det er her min faglige interesse hovedsakelig befinner seg. Jeg jobber til daglig ved bacheloravdelingen på Politihøgskolen hvor jeg underviser i operative fag, og har tidligere hovedsakelig jobbet som operativ polititjenestemann på ordensavdeling. Jeg bestemte meg likevel ikke noe nærmere om hva jeg skulle skrive oppgave om før jeg omtrent halvveis i studien leste en NOU som virkelig vekket interessen min. I mai 2016 oppnevnte regjeringen et utvalg som skulle «evaluere praksisen med et ubevæpnet politi og vurdere om den skal endres» (NOU 2017:9, 2017, s. 15). Bevæpningsutvalget, som dette utvalget ble kalt, anbefalte en videreføring av dagens ordning. Uavhengig av konklusjonen til utvalget var det likevel etter å ha lest denne rapporten, og de tilhørende høringssvarene at jeg bestemte meg for temaet i min oppgave. Utredningen poengterer gjentatte ganger at de jobbet kunnskapsbasert, og fremhevet viktigheten av dette. I utredningen står det blant annet at:

Utvalget har i sitt arbeid lagt stor vekt på kunnskap som er fremkommet gjennom anerkjente vitenskapelige metoder for innsamling og bearbeiding av data der dette foreligger (NOU 2017:9, 2017, s. 16).

Likevel blir det i utredningen flere ganger påpekt at det er manglende tallmateriale vedrørende flere sider av politiets rutiner og erfaringer med bevæpnede oppdrag. Utredningen blir også i flere høringssvar fra politidistriktene og særorgan kritisert for at deler av arbeidet ikke nødvendigvis er godt nok kunnskapsbasert, blant annet på grunn av mangelen på dokumentasjon av erfaringer fra slike oppdrag. Viktigheten av kunnskapsbasert og forskningsbasert arbeid blir også i høringssvarene poengtert som viktig. I høringsuttalelsen fra Politihøgskolen skrives det at de vil «fremheve viktigheten av at beslutningsgrunnlag må ha tilstrekkelig kunnskapsbasert og forskningsbasert forankring» (Politihøgskolen, 2017, s. 16). Denne oppgaven tar ikke sikte på å argumentere verken for eller imot generell bevæpning, men jeg ønsker gjennom mitt arbeid forhåpentligvis å kunne bidra med kunnskap og forskningsbasert empiri innenfor et område det foreløpig ikke er gjort mye forskning på. Dette kan også sees i sammenheng med begrepet kunnskapsbasert erfaringslæring (Hove, 2014), eller «organisert etterpåklokskap» som Finstad (2000, s. 326) tidligere har kalt det. Ifølge Hove (2014) er idealet for politiet å drive kontinuerlig utvikling av eget arbeid, og å være en lærende organisasjon. Gjennom kunnskapsbasert erfaringslæring bruker man både forskningsbasert og erfaringsbasert kunnskap til å lære og dermed bli bedre. Hvis jeg i min undersøkelse klarer å identifisere noen kjennetegn ved oppdrag som endrer seg fra ubevæpnede til bevæpnede, vil det kanskje kunne bidra til gi slik kunnskap at organisasjonen kan lære noe. I beste fall kan undersøkelsen kanskje gi svar som kan gi beslutningstaker anledning til å ta en kunnskapsbasert avgjørelse, noe som vil sette polititjenestepersonene bedre i stand til å løse oppdraget på en effektiv og sikker måte for alle involverte parter. Målet, og ønsket, i alle politioppdrag vil jo være at det kan løses med minst mulig bruk av makt. Slik det også står i bevæpningsutvalgets rapport, så er det:

Samtidig som spørsmål knyttet til politi og våpenbruk handler om rammene for hvordan potensiell dødelig makt skal utøves, handler det kanskje primært om hvordan en kan unngå å komme dithen. Det handler om å finne alternativer til å bruke potensielt dødelig makt, både på overordnet nivå, men også i helt konkrete situasjoner. (NOU 2017:9, 2017, s. 28)

«Formålet med eit forskningsprosjekt kan definerast som ei formulering om kva kunnskap vi ønskjer å finne fram til gjennom prosjektet» (Bukve, 2016, s. 192). Formålet med denne oppgaven er således å svare på oppgavens problemstilling og dermed bidra med empirisk

forskning på et felt som det foreløpig ikke er forsket mye på. Hvis denne oppgaven klarer å belyse noen aspekter av politiets praktiske arbeid som ikke er belyst tidligere, kan det bidra til konstruktive diskusjoner om hvordan politiets arbeid kan utvikles og eventuelt forbedres. Bjelland og Dahl skriver at «research evidence describing mechanisms and processes that have traditionally been hidden may also offer new perspectives on broader official debates, contribute to more constructive discussions about the quality of police practices...» (Bjelland & Dahl, 2017, s. 12). De knytter dette til forskning på politiets straffesaksdokumenter, men jeg mener at det er dekkende for forskning på alle sider av politiets arbeid. Et spørsmål som står sentralt i forskning på politiet er: Hva gjør politiet? Bittner (2005) svarer på dette spørsmålet med at politiets kjerneoppgave er å stanse «something that ought not to be happening and about which someone had better do something now!» (s. 161). I denne oppgaven vil jeg undersøke en liten del av politiets operative hverdag, som kanskje kan være med å belyse det store spørsmålet om hva politiet gjør. Finstad (2000, s. 22) beskriver ordenstjeneste og operativt politiarbeid som betydningsfullt politiarbeid, som ofte kan sies å være politiarbeidets ryggrad. Bayley (2005, s. 143-144) argumenterer for at ordenstjeneste er rutinepreget og u dramatisk, dilemmaet er likevel at man aldri vet når noe uforutsett, traumatisk og kanskje livstruende kan skje. Denne oppgaven vil ha fokus på slike potensielt farlige oppdrag, som heldigvis kun utgjør en liten del av politiets arbeid.

1.4 Disposisjon av oppgaven

Kapittel 1 innleder oppgaven med bakgrunn for, formålet med og presentasjon av dens overordnede problemstilling og tilhørende underproblemstillinger. Undersøkelsens ulike deler blir beskrevet og det samme blir utvalget. Oppgaven vil bli plassert inn i en kontekst og problemstillingen vil bli presentert og tydeliggjort.

Jeg vil i kapittel 2 sette oppgaven enda mer i sin kontekst ved å redegjøre for organiseringen av norsk politi og de prinsippene som ligger til grunn for at vi har et ordinært ubevæpnet politi. Her vil jeg også redegjøre for Våpeninstruksen og hvordan regelverket rundt bevæpning av politiet fungerer. Avslutningsvis vil jeg presentere politiets operasjonslogg og forklare hvordan et oppdrag loggføres, samt hvordan et meldingsmottak er bygd opp.

I kapittel 3 vil relevant teori knyttet til oppgavens problemstilling bli redegjort for. Her vil jeg presentere teori knyttet til begrepene risiko, situasjonsbevissthet og beslutninger. Disse begrepene vil også bli knyttet opp mot politiets situasjonsvurdering.

Oppgavens metodiske del blir omtalt i kapittel 4. Kapitlet innledes med å plassere min oppgave innenfor rammene av samfunnsvitenskapelig metode. Oppgavens utvalg og hvordan dataene er samlet inn blir detaljert beskrevet. Undersøkelsen validitet og reliabilitet vil også bli drøftet. Avslutningsvis i kapitlet vil jeg presentere noen forskningsetiske refleksjoner rundt undersøkelsen.

Kapittel 5 inneholder presentasjon av resultatene fra registersøket. Datagrunnlaget fra registeret vil ha en sentral plass i kapitlet. Resultatene vil bli fremstilt ved hjelp av tabeller.

I kapittel 6 oppsummeres og drøftes resultatene av undersøkelsen. Her vil jeg se nærmere på, og vurdere, resultatene sett i lys av problemstillingen/forskningsspørsmålene og opp mot annen forskning, jamfør kapittel 3. I dette kapitlet vil jeg gjennom drøfting svare på problemstillingen.

Kapittel 7 er oppgavens avslutningskapittel hvor jeg kommer med konklusjoner av undersøkelsen og drøftingene og avslutter med noen oppsummerende betraktninger.

2. Kontekst – norsk politi

For å kunne sette denne oppgaven i en kontekst, så er det viktig å først ha en forståelse for hvordan politiet arbeider og er organisert i dag. Denne oppgaven knytter seg til de situasjonene hvor politiet blir bevæpnet som følge av en bevæpningsordre. Det vil si situasjoner som i utgangspunktet avviker fra det vanlige for norsk politi. Det norske politiet er et ordinært ubevæpnet politi. For å forstå viktigheten av beslutningen som tas når en politipatrulje skal bevæpne seg, er det et premiss å vite hvordan prinsippet om et ordinært ubevæpnet politi er forankret i samfunnet. I dette kapitlet vil jeg derfor først redegjøre for prinsippene rundt den norske modellen av et ordinært ubevæpnet politi. Deretter vil jeg kort presentere hvordan politiet er organisert i dag. Siden min undersøkelse benytter data fra Oslo politidistrikt gir jeg også en kort presentasjon av dette distriktet, siden den på flere områder skiller seg ut fra andre distrikt. For å vite hvordan en beslutning om å bevæpne en politipatrulje på oppdrag foregår, vil jeg deretter redegjøre for bestemmelsene rundt politiets maktbruk, og særlig våpeninstruksen. For å ha forståelse for undersøkelsen som er gjort i denne oppgaven, er det også nødvendig å ha kjennskap til politiets operasjonslogg. Det er data fra denne som ligger til grunn for dataene som blir presentert og drøftet senere. Jeg gir derfor en presentasjon av denne, før jeg avslutningsvis i kapitlet beskriver hvordan en oppdragslogg blir til.

2.1 Et ordinært ubevæpnet politi

Det at det norske politiet er ordinært ubevæpnet vil si at polititjenestepersoner i ordinær daglig tjeneste ikke bærer med seg våpen. Det er kun noen ytterst få land i verden som har en slik ordning (England, Wales, Skottland, Island og New Zealand) (Strype & Knutsson, 2002). Den norske modellen skiller seg likevel ut fra flere av de andre landene ved at alle bilpatruljer som styres av operasjonssentralen har det som heter fremskutt lagring. Fremskutt lagring vil si at tjenestepersonene har skytevåpen tilgjengelig i bilen. Dette gjelder både enhånds- og tohåndsvåpen, og det betyr at de ved en eventuell beslutning om bevæpning relativt raskt kan bevæpne seg der de er uten å måtte kjøre til politistasjonen for å hente våpen. At politiet ikke bærer våpen på kroppen i ordinær daglig tjeneste er naturlig nok med på å prege oppdragsløsningen til politiet. Helt sentralt i utviklingen av det norske politiet finner vi de ti grunnprinsippene som ble lagt frem i de to offentlige delutredningene til Politirulleutvalget, NOU 1981:35 *Politiets rolle i samfunnet* og NOU 1987:27 *Politiets rolle og oppgaver i samfunnet*. De ti grunnprinsippene var at:

1. Politiet skal avspeile samfunnets idealer.
2. Politiet skal ha et sivilt preg.
3. Politiet skal være et enhetspoliti.
4. Politiet skal være desentralisert.
5. Politimannen skal være generalist.
6. Politiet skal virke i samspill med publikum.
7. Politiet skal være integrert i lokalsamfunnet.
8. Politiet skal ha bred rekruttering.
9. Politiet skal prioritere mellom sine oppgaver og legge hovedvekten på forebyggende virksomhet.
10. Politiet skal være underlagt effektiv kontroll fra samfunnets side.
(NOU 1981:35, 1981, s. 75-85)

Disse prinsippene ble igjen brukt i St.meld. nr. 22 (2000-2001) Politireform 2000 – Et tryggere samfunn, hvor det står: «Departementet anser de nevnte prinsippene som et godt verdimesig grunnlag å bygge på for politiets virksomhet, også i tiden fremover» (Justis- og politidepartementet, 2000-2001, s. 36). I de nevnte dokumentene blir det derimot ikke sagt noe konkret om hvordan grunnprinsippene knytter seg til bevæpning. Det er først og fremst prinsipp 2 om at politiet skal ha et sivilt preg som blir naturlig å knytte til bevæpningsordningen. Dette da sivilt preg blir beskrevet som det motsatte av militært preg (NOU 1981:35, 1981). Grunnprinsippene blir også tatt inn i St. meld. 42 (2004-2005) Politiets rolle og oppgaver, men der blir det også redegjort spesifikt for politiets bevæpningstilgang. I meldingens punkt 6.7.2 står det at:

Regjeringen ønsker å videreføre ordningen med et ubevæpnet politi i Norge. En ubevæpnet politi- og lensmannsetat underbygger etatens sivile preg. Selv om enkelte trekk ved samfunns- og kriminalitetsutviklingen er bekymringsfull, er det regjeringens syn at utviklingstrekkene generelt ikke er tilstrekkelige til å begrunne alminnelig bevæpning av norsk politi i overskuelig fremtid. Det er imidlertid viktig å følge utviklingen nøye, og om nødvendig finne effektive tiltak innen gjeldende rammer for politiets bruk av våpen (Justis- og politidepartementet, 2004-2005, s. 72).

Det at norsk politi skal være ordinært ubevæpnet står altså fortsatt som en sentral del av politiets rolle i samfunnet. Dette ble igjen slått fast da Justis- og beredskapsdepartementet kom med Stortingsmeldingen om Terrorberedskap i 2013 (Meld. St. 21 (2012-2013) Terrorberedskap). Stortingsmeldingen kom som en oppfølging av 22. juli- kommisjonens rapport (NOU 2012:14, 2012). Her ble det forutsatt at norsk politi skulle være ubevæpnet, men om fremskutt lagring av våpen ble det uttalt:

Norsk politi er ubevæpnet. Polititjenestepersoner vil imidlertid i visse situasjoner ha behov for rask tilgang til våpen, både for å kunne gi publikum den nødvendige beskyttelse, men også for å kunne beskytte seg selv. Det er politimesteren som har myndighet til å beslutte at et oppdrag skal løses med bevæpnede mannskaper.

Ettersom tidsfaktoren i mange tilfeller er avgjørende for å kunne løse oppdraget på en god måte, er det viktig at prosessen med å bevæpne mannskapene kan foregå raskest mulig (Justis- og beredskapsdepartementet, 2012-2013, s. 81).

Som en videre oppfølging av 22. juli- kommisjonens rapport nedsatte regjeringen 8. november 2012 et utvalg for å analysere utfordringene i norsk politi. Analysen skulle peke på forslag til forbedringspunkter og tiltak for å legge til rette for bedre oppgaveløsning og mer effektiv ressursbruk i politiet. Dette arbeidet resulterte i NOU 2013:9 *Ett politi – rustet til å møte fremtidens utfordringer*, ellers kjent som Politianalysen. Analysen tar ikke for seg rutinene rundt bevæpning, men den danner grunnlaget for proposisjonen om nærpolitireformen som kom i 2015 (Prop. 61 LS (2014-2015), 2015). I proposisjonen ble de ti grunnprinsippene nok en gang gjentatt, og det ble ikke antydning at det skulle vikes fra disse. Denne proposisjonen er altså den som danner grunnlaget for den reformen og organiseringen som ligger til grunn for norsk politi i dag.

2.2 Politiets organisering

Politi- og lensmannsetaten i Norge består i dag av Politidirektoratet, 12 politidistrikter, fem særorganer og fire andre underliggende enheter, samt Politiets sikkerhetstjeneste. Dagens organisering av politidistriktene er et resultat av Nærpolitireformen, og den nye strukturen trådte i kraft 1. januar 2016. Det er Justis- og beredskapsdepartementet som har det øverste ansvaret for politiets virksomhet, men det er Politidirektoratet som har ansvaret for faglig ledelse, styring, oppfølging og utvikling av politidistriktene, særorganene og andre underliggende enheter. Hvert distrikt og særorgan ledes av en politimester som har ansvaret for tjenester, budsjett og resultater. Ved utgangen av 2018 var det ca 17 000 ansatte i politiet, hvorav 59 prosent var politistillinger, 5 prosent var juriststillinger og 35 prosent var sivile stillinger (Politidirektoratet, 2019).

På politidistriksnivå ledes politiinnsatsen på tre nivåer. Disse er strategisk, operasjonelt og taktisk. Se figur 2.1 for nærmere beskrivelse av disse ledelsesnivåene (Politidirektoratet, 2011).

Tabell 2.1 Ledelsesnivåene i politidistriktene (Politidirektoratet, 2011)

Strategisk nivå:	Består av politimesteren. I forbindelse med redningstjeneste er det redningsledelsen (inkludert politimesteren) som er strategisk ledelse. På dette nivået utarbeides strategien som i store trekk beskriver hva som skal gjøres for å løse en oppgave.
Operasjonelt nivå:	Består i det daglige av operasjonslederen. Ved større hendelser kan det etableres stab. I slike tilfeller blir stabssjefen leder på operasjonelt nivå. På dette nivået planlegges og koordineres politiinnsatsen for å oppnå målene satt av den strategiske ledelsen, og dermed sikrer den sammenhengen mellom det strategiske og det taktiske nivået.
Taktisk nivå:	Består av innsatslederen og innsatsstyrker. Skal gjennomføre oppdragene operasjonslederen og politimesteren gir. Taktisk ledelse kan bestå av flere nivå med delledere som for eksempel aksjonsleder, objektleder eller fagleder.

Hvert enkelt politidistrikt ledes som nevnt av en politimester, og hvert politidistrikt har ansvar for driften av den daglige politiinnsatsen. Dette ledes og koordineres av distriktets operasjonssentral, som danner en plattform både for det planlagte operative arbeidet og for den hendelsesstyrte aktiviteten. Operasjonssentralen har ansvar for å ta imot meldinger og nødanrop fra publikum og skal ivareta borgernes trygghet og rettsikkerhet, vurdere behovet for politiinnsats og prioritere blant aktuelle oppdrag (Politidirektoratet, 2011, s. 110). Etter den nye organiseringen er operasjonssentralen en del av *Felles enhet for operativ tjeneste* (FOT). FOT har fag- og koordineringsansvar for politidistriktets operative virksomhet. FOT har ansvar for å planlegge og opprettholde tilstrekkelig beredskap i distriktet, samt ansvar for stabsorganisering og stabsledelse i distriktet (Politiet, 2018). Arbeidet på operasjonssentralen ledes og koordineres av operasjonslederen, som er politidistriktets øverste leder på operasjonelt nivå. Operasjonslederen har i henhold til lokalt og sentralt instruksverk i mange sammenhenger ansvaret for å styre og kontrollere innsattpersonellets innsats (Politidirektoratet, 2011). I praksis vil denne styringen veldig ofte skje i samarbeid med en innsatsleder som er ute på stedet. Innsatslederen er politidistriktets øverste leder på taktisk nivå ved hendelser som krever koordinerende ledelse (Politidirektoratet, 2011). På skarpe

oppdrag skal det alltid være en tett dialog mellom innsatsleder og operasjonsleder. Polititjenestepersonene som jobber operativt ute må være operativt godkjente på taktikk og våpen for å regnes som innsatspersonell. For å bli godkjente må de gjennomføre årlige treninger og godkjenninger i henhold til program fra Politihøgskolen. Innsatspersonellet inndeles i fire kategorier (IP-kategori) hvor IP1 består av tjenestepersoner i Beredskapstroppen, IP2 består av tjenestepersoner som har livakttjeneste som hovedoppgave, IP3 er tjenestepersoner i politidistriktenes utrykningsenheter (UEH) og i IP4 inngår alle andre tjenestepersoner som skal gjennomføre årlig utdanning og godkjenningsprøve for tjenestevåpen (Politidirektoratet, 2011).

2.3 Oslo politidistrikt

I undersøkelsen i denne oppgaven bruker jeg data fra Oslo politidistrikt. Det er derfor naturlig å gi en noe mer detaljert beskrivelse av dette distriktet. Selv om Oslo politidistrikt er organisert på lik linje med de andre politidistriktene skiller det seg ut på flere måter. Oslo politidistrikt skiller seg ut fra andre politidistrikt ved å være det største politidistriktet i landet målt etter folkemengde - og det minste distriktet målt i areal. Etter den nye organisasjonsstrukturen er tidligere Asker og Bærum politidistrikt og Oslo politidistrikt slått sammen. Totalt har de tre kommunene nærmere 868 000 innbyggere (Politiet, 2019). Oslo politidistrikt har i overkant av 3200 ansatte, hvorav ca 2200 er polititjenestestillinger. På den måten skiller de seg også ut som det klart største distriktet. Politidekningen per tusen innbyggere i Oslo politidistrikt var 31.06.18 på 2,42 mot 1,72 for alle distrikter (Politiet, 2018). Oslo politidistrikt er delt inn i tre geografiske driftsenheter (GDE): Enhet sentrum (GDE 1) som har ansvaret for polititjenesten i Sentrum og Grønland, Enhet vest (GDE 2) som har hovedsete i Sandvika i Bærum kommune og har ansvaret for polititjenesten i Asker, Bærum og Majorstuen (med tilhørende bydeler), og Enhet øst (GDE 3) som har ansvaret for polititjenesten på Stovner og Manglerud. Hver GDE vil videre være delt opp i forskjellige seksjoner eller avdelinger. De geografiske driftsenhetene skal være mest mulig selvstendige og har ansvar for den helhetlige polititjenesten i sitt område inkludert patruljetjeneste, etterforskning, etterretning og forebygging (Politiet, 2019). De tjenestepersonene som jobber uniformert ute i gaten med det som er kjent som ordenstjeneste tilhører det som i dag heter patruljeseksjonen.

Jeg nevnte i kapittel 1 at jeg valgte å bruke Oslo politidistrikt i min undersøkelse fordi de årlig har et stort antall oppdrag og hendelser. For å illustrere dette kan jeg vise til at operasjonssentralen i Oslo politidistrikt i 2018 hadde 24 prosent av alle hasteoppdrag i landet

(4811 i Oslo av totalt 19809 i hele landet), og loggførte til sammen 87 634 hendelser i operasjonsloggen (PO) (Politiet, 2019). Her kan man da også si at Oslo politidistrikt helt tydelig skiller seg ut.

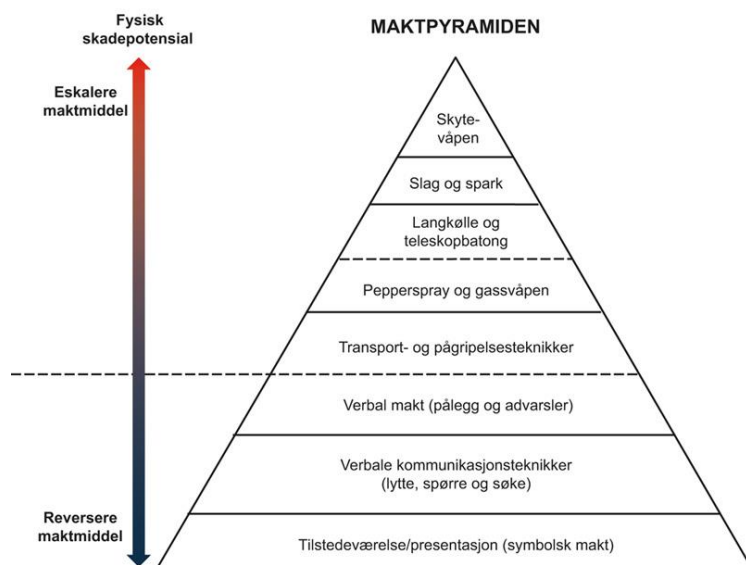
2.4 Våpeninstruksen

For å forstå hvordan bevæpningsprosessen fungerer i politiet er det først nødvendig å ha innsikt i de lover og instruksjoner som regulerer politiets bruk av makt. Politiet er i den særstilling at de som statens sivile maktapparat er tillagt myndighet til å kunne utøve fysisk makt ovenfor befolkningen. I ytterste konsekvens kan det innebære bruk av skytevåpen for å løse tjenesteoppdraget. Men for at denne maktbruken skal være legitim må den alltid ha hjemmel i lov, altså det som er kjent som legalitetsprinsippet. De generelle rettslige rammene for politiets bruk av makt finner vi i politilovens § 6 annet og fjerde ledd (Politoloven, 1995):

Politiet skal ikke ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt. De midler som anvendes, må være nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig.

Politiet kan anvende makt under tjenesteutførelsen i den utstrekning det er nødvendig og forsvarlig.

Det er altså i disse to leddene fra politilovens § 6 at vi finner prinsippene om behov (nødvendighet) og forholdsmessighet som går igjen i alt politiarbeid. Politiet skal alltid forsøke å løse et oppdrag på minst mulig inngripende måte, eller sagt med andre ord på lavest mulig nivå. Dette er selve kjernen i behovsprinsippet (Fredriksen & Spurkland, 2014). For å løse situasjoner med ulike konfliktnivå har politiet flere maktmidler tilgjengelig. For å illustrere nivåene på maktmidlene politiet har til rådighet brukes gjerne det som kalles maktpyramiden, se figur 2.1.

Figur 2.1 Maktpyramiden (Lie & Lagestad, 2011)

I behovs- eller nødvendighetsprinsippet finnes det et krav om et trinnvis og stigende bruk av makt (Myhrer, 2016, s. 33). Skolnick og Fyfe (1993) fremstiller politiets bruk av makt i det de kaller et «continuum of force», fra milde former som nærvær til mer alvorlige former som bruk av dødelig makt. I maktpyramiden finner vi skytevåpen helt øverst. Dette er naturligvis fordi bruk av skytevåpen bærer med seg det største potensialet for alvorlig skade. Bruken av skytevåpen i politiet reguleres av en egen våpeninstruks for politiet. Denne er rettslig hjemlet i politilovens § 29 som en særinstruks. I 2015 ble det fastsatt en ny våpeninstruks for politiet (som trådte i kraft 1.april 2016). Denne avløste den tidligere instruks fra 1989 og regulerer politiets bruk av skytevåpen, sprengvåpen og gassvåpen. Teleskopbatong og pepperspray, som politiet er utrustet med til daglig, omfattes ikke av våpeninstruksen, men reguleres av en egen instruks. Denne oppgaven har fokus på de situasjonene der politiet bevæpner seg med våpen, og det er derfor aktuelt å se nærmere på de paragrafene i våpeninstruksen som sier noe om dette. Det er her aktuelt å se på når politiet kan bevæpne seg, og hvem som kan beslutte en slik bevæpning. For å finne bestemmelsene som regulerer bevæpning må vi inn i kapittel 3 i våpeninstruksen. Det er i våpeninstruksens § 3-2 vi finner vilkårene for bevæpning med skytevåpen, se boks 2.1 (Våpeninstruks, 2015). I paragrafen blir det beskrevet forskjellige tilfeller for når det kan besluttes at politiet bevæpner seg.

Boks 2.1 Våpeninstruksen § 3-2

- (1) Bevæpning med skytevåpen kan skje
 - a) når omstendighetene gir grunn til å tro at tjenestepersonene i tjenesteoppdraget kan komme til å stå overfor en situasjon som er særlig farlig for dem eller andre, eller
 - b) når det basert på trusselvurderinger og tilgjengelig informasjon anses som nødvendig for å kunne gi personer, objekter eller virksomheter tilstrekkelig beskyttelse.
- (2) Politisjef kan gi forhåndsordre om at bevæpning skal skje i spesielle typetilfeller, herunder livvaktteneste, hvor det må antas at kriteriene i første ledd bokstav a) regelmessig er oppfylt.
- (3) Politidirektoratet kan etter samtykke fra departementet beslutte bevæpning i den daglige tjenesten for en periode på inntil tre måneder, når det ut fra risiko- og sårbarhetsanalyser vurdert opp mot politiets oppgaveløsning anses nødvendig for å sette politiet i stand til å kunne avverge eller stanse handlinger som vil være særlig farlig for liv og helse eller vikte samfunnsfunksjoner.
Departementet kan samtykke til å forlenge bevæpningsadgangen med inntil åtte uker av gangen på de vilkår som er fastsatt i første punktum.
- (4) Politidirektoratet kan etter samtykke fra departementet beslutte bevæpning i den daglige tjenesten ved sårbare objekter for et ubegrenset tidsrom, når det ut fra risiko- og sårbarhetsanalyser vurdert opp mot politiets oppgaveløsning anses nødvendig for å sette politiet i stand til å kunne avverge eller stanse handlinger som vil være særlig farlig for liv og helse eller vikte samfunnsfunksjoner.
Politidirektoratet gir retningslinjer om hvilke rutiner som skal følges for å sikre at bevæpningen ikke varer lenger enn nødvendig.

De hendelsesstyrte akutte oppdragene vil reguleres av § 3-2 første ledd bokstav a). Her kreves det enkelt sagt at det er en *grunn til å tro* at situasjonen kan være *særlig farlig* for tjenestepersonene eller for andre. Om disse to vilkårene er oppfylt må avgjøres av den som skal beslutte bevæpningen, det vil si den som har det som kalles bevæpningskompetansen. Hvem som har denne kompetansen fremkommer av § 3-3 Beslutning om bevæpning med skytevåpen, se boks 2.2 (Våpeninstruksen, 2015).

Boks 2.2 Våpeninstruksen § 3-3

- (1) Beslutning om bevæpning med skytevåpen treffes av:
 - a) operasjonsleder med godkjenning til å treffe bevæpningsbeslutning, eller politisjef, i tilfeller som nevnt i § 3-2 første ledd bokstav a).
 - b) politisjef i tilfeller som nevnt i § 3-2 første ledd bokstav b).
 - c) den enkelte tjenesteperson i tilfeller som nevnt i § 3-2 første ledd bokstav a) når situasjonen krever umiddelbar innsats, og det ikke er teknisk mulig, er tid til, eller taktisk tilrådelig å innhente bevæpningsordre fra operasjonsleder. Beslutningen gjelder for tjenestepersonen selv og dennes underordnede.
- (2) Beslutning om bevæpning av tjenestepersoner i:
 - (a) Den Kongelige politieskorte (DKP) treffes av politimesteren i Oslo i samsvar med utarbeidet instruks.
 - (b) PST treffes av sjef PST i samsvar med utarbeidet instruks. Ved synlig operativ tjeneste skal operasjonsleder i distriktet hvor tjenesteoppdraget utføres, varsles.
 - (c) Kripas treffes av sjef Kripas. Operasjonsleder i distriktet hvor tjenesteoppdraget utføres skal varsles.
 - (d) UP og PU treffes som hovedregel av operasjonsleder eller politisjef i det distriktet tjenesteoppdraget utføres.

For de hendelsesstyrte akutte tilfellene finner vi hovedregelen i paragrafens første ledd bokstav a) der det står at det er operasjonsleder som har bevæpningskompetansen. Unntaket til hovedregelen finner vi i paragrafens første ledd bokstav c) som omhandler de tilfellene

hvor tjenestepersonene kan bevæpne seg selv, altså egenbevæpning. For at tjenestepersonen selv skal kunne fatte beslutningen om bevæpning kreves det at situasjonen *krever umiddelbar innsats* og det må enten ikke være *teknisk mulig, tid til* eller *taktisk tilrådelig* å innhente bevæpningsordre fra operasjonsleder (Våpeninstruksen, 2015).

At norsk politi ikke er rutinemessig bevæpnet har den virkning at vurdering om bevæpning og eventuelt bruk av væpnet personell gjerne benyttes som en del av en organisert og planlagt innsats. Dette kan beskrives som en fasemodell som beskriver bruk av våpen som et forløp fra en farlig situasjon oppstår, til polititjenestepersonene bestemmer seg for bruke våpen eller løse situasjonen på annet vis (Strype & Knutsson, 2002, s. 27). Dette er i motsetning til «split second-modellen» som gjerne preger politikorps med permanent bevæpning, og som kjennetegnes ved at beslutninger tas i løpet av brøkdeler av et sekund og der mulighet for grundige overveielser i situasjonen er ytterst begrensende (Strype & Knutsson, 2002). Dette kan også tenkes å være situasjoner hvor det ikke er anledning til å innhente bevæpningsordre, og egenbevæpning er aktuelt.

Utover kapittel 3 som omhandler bevæpning, består våpeninstruksen av flere kapitler som blant annet tar for seg bestemmelsene rundt bruk av våpen. Jeg redegjør ikke for noen av de øvrige kapitlene her, da denne oppgaven retter fokus mot bevæpningsfasen av oppdragene og de beslutningene som blir gjort der.

2.5 Politioperativt system

I henhold til Politiinstruksens §7-1 er politiet pålagt å føre en vaktjournal ved hvert enkelt tjenestested. Et av momentene som skal føres i en slik journal er bevæpningsbeslutninger. Formålet med en slik vaktjournal og hva som skal registreres finner man i Politiregisterforskriften. Jamfør §53-6 kan politiet registrere opplysninger om aktuelle hendelser, nødmeldinger og andre henvendelser til eller kommunikasjon med politiet (Politiregisterforskriften, 2013). Opplysninger som er av betydning for den operative polititjenesten, eller planlegging og gjennomføring av denne kan også registreres. Det samme kan opplysninger som er tilknyttet oppfølging av en hendelse, henvendelse eller oppdrag, eller som er av betydning for å ivareta den enkeltes sikkerhet kan også registreres. Formålet med et slikt register er ifølge forskriftens §53-1:

... å bidra til en forsvarlig planlegging og gjennomføring av polititjenesten, herunder ivareta politiansattes sikkerhet, (2) å sikre notoritet om alle vesentlige forhold og opplysninger vedrørende ordning, planlegging og utførelse av polititjenesten, og (3) å

bidra til utøvelse av politiets ordenshåndhevelse, forvaltningsoppgaver og kriminalitetsbekjempende virksomhet (Politiregisterforskriften, 2013).

Til å føre en slik journal brukes politioperativt system (PO). PO skal støtte politiet direkte under planlegging og gjennomføring av operativt arbeid, og indirekte med uthenting av strukturert informasjon om hendelser, oppdrag, ressurser, personer og kjøretøy til bruk i etterretning og forebyggende arbeid. PO skal gi politiets operasjonsledelse en kontinuerlig og oppdatert oversikt over situasjonsbildet og ressurs situasjonen i eget politidistrikt (O. H. Larsen, 2013). De oppdrag som kommer inn fra publikum eller som politiet selv initierer, registreres som hendelser i PO og det opprettes en logg. Operasjonssentralene tilknytter ledige ressurser til oppdragene, og hendelsene blir synlige i politiets digitale kartsystem. All informasjon knyttet til oppdragene skal føres fortløpende i loggen av operatørene på operasjonssentralen. Finnes det ikke ledige ressurser blir loggen liggende som ventende oppdrag til man kan sende en ressurs, eller oppdraget avsluttes på annet vis. Det er ikke bare aktive oppdrag som føres i PO, men også planlagte fremtidige oppdrag. PO skal dermed fungere både som en hendelseslogg og et flåtestyringsverktøy. Alle hendelser og oppdrag som registreres i PO vil være søkbare i etterkant.

2.6 Hvordan blir en PO-logg til?

Et politioppdrag starter ofte ved at en tjenesteperson er i kontakt med publikum og mottar opplysninger om en hendelse eller situasjon. Kontakten kan enten skje på telefon eller at man møter publikum på andre måter. Et slikt oppdrag starter alltid med det som kalles et meldingsmottak. Et meldingsmottak skal inneholde hovedpunktene: hvem, hva, hvor, når, hvordan og hvorfor (Edvinsen, 2016). Meldingsmottak blir nærmere beskrevet i kapittel 3. Det er i denne fasen avgjørende å få så mange opplysninger som mulig fra melder, slik at videre beslutninger tas på best mulig grunnlag. Ut ifra meldingsmottaket bestemmes det hvilken *forholdets art* oppdraget skal kodes under. Dette sier noe om hva slags forhold det dreier seg om. Forholdets art må velges ut fra en rekke forhåndsdefinerte kategorier som finnes i PO, men akkurat hvilken kategori som velges blir en skjønnsmessig avgjørelse gjort av operatøren. Jeg har ikke funnet noe litteratur som beskriver nøyaktig hvordan de forskjellige forholdene kan defineres. Noen oppdrag vil naturlig falle inn under et bestemt type forhold, mens andre vil kunne dekkes av flere kategorier. For eksempel vil en melding om en innbruddsalarm fra en bedrift ganske sikkert kodes som *Innb. Alarm bedrift*, mens en melding om en person som skader seg med kniv vil kunne kodes som *psykiatri*, *selvskading*, *suicidal* eller *kontroll person* bare for å nevne noen. Flere typer forholdets art kan tilknyttes

en logg. Ladstein (2013) viser i sin undersøkelse til at rutiner for koding av forholdets art varierer mellom politidistriktene. Deretter blir det tatt en vurdering av hvilken prioritet oppdraget skal få. Prioriteten settes enten til *alarm*, 1, 2, 3 eller *ingen*. *Alarm* er naturlig nok de mest akutte hendelsene, mens prioriteten 3 gis til de oppdragene som gjerne kan vente og prioritet *ingen* gis til oppdragene det ikke skal gjøres noe med. Ladstein (2013) viser også her til at variasjonen er stor og at det ikke finnes noen enhetlig tilnærming til hvordan indikatoren brukes. Dette blir videre bekreftet av rapporten til prosjektet om responstid og responskvalitet (Politidirektoratet, 2013). I rapporten vises det til at prioriteringskategoriene brukes og tolkes ulikt ved registrering av hendelser (Politidirektoratet, 2013). Fra 2015 ble det gjort endringer i hvordan prioriteten på oppdrag defineres. Det er fortsatt de samme prioriteringsgradene, men det ble utarbeidet en matrise for å beregne prioriteten som skulle sørge for mer ensartet vurdering og registrering (Auglend, 2016). Jeg har i arbeidet med denne oppgaven derimot ikke klart å finne noe særlig litteratur om de nye rutinene som ble innført i 2015, og det fremstår også uklart hva som eventuelt er offentlig tilgjengelig og hva som har begrenset tilgang. Jeg har derfor i videre drøftinger valgt å legge til grunn og referere til rapporten fra politidirektoratet i 2013 og undersøkelsen til Ladstein.

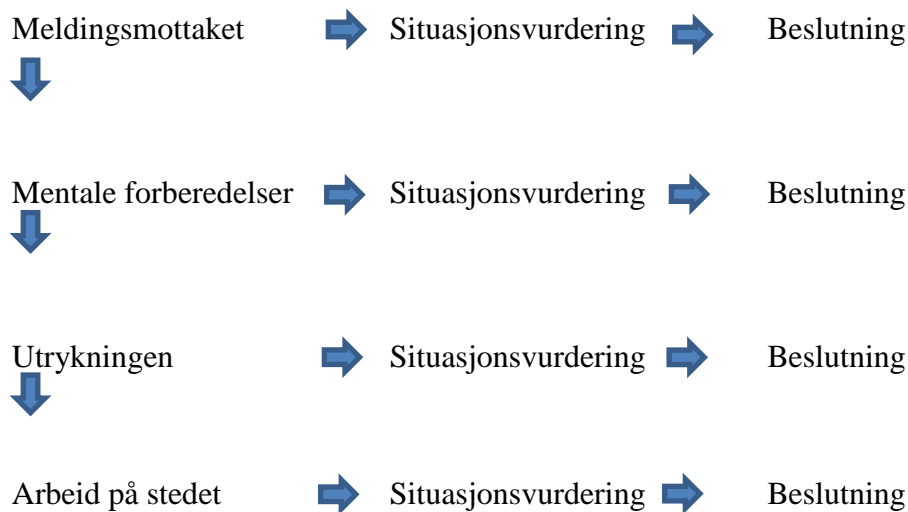
Forholdets art og prioriteten kan begge endres i løpet av oppdraget. Det kan også knyttes flere forholdets art til en og samme logg. Videre vurderes det hvilke og hvor mange ressurser som skal prioriteres til oppdraget. Denne vurderingen blir besluttet av operatøren på operasjonssentralen, eventuelt i samråd med operasjonsleder og innsatsleder. Noen oppdrag vil kunne løses av én patrulje, andre vil kreve betydelig flere ressurser. Av ressurser som er lokalt tilgjengelig kan nevnes hundepatruljer, utrykningsenhet (UEH) og kriminalvakt. Ved større eller spesielle hendelser kan det være behov for bistand fra en eller flere av de såkalte nasjonale bistandsressursene som helikoptertjeneste, beredskapstroppen, bombegruppen eller krise og gisselforhandlertjenesten. I PO skal det fortløpende føres hvilke ressurser som tilknyttes oppdraget og hvilke tiltak som blir gjort, både av enhetene ute på stedet og de som jobber med oppdraget inne. Alle personer som er involvert i oppdraget, som for eksempel fornærmede, mistenkte eller vitner, skal legges inn i loggen. Det samme skal gjøres med adresser, kjøretøy og lignende. Hvilke tiltak som blir besluttet i løpet av oppdraget skal også føres i loggen. For eksempel om det blir gitt en bevæpningsordre. Det skal da føres hvem som har gitt ordren og hvilke våpentyper den gjelder for. Når alle operative tiltak som skal gjøres i forbindelse med oppdraget er ferdig, blir loggen avsluttet. Det velges da en avslutningskode ut

i fra hvordan oppdraget er løst. Det kan for eksempel være at oppdraget er *utført* eller *ordnet på stedet*, eller at det opprettes straffesak og skal jobbes videre med av andre avdelinger.

Hvordan dataene fra PO kan brukes videre i etterkant og hvorvidt PO er et egnet register å bruke til forskning er metodologiske spørsmål som vil bli behandlet og drøftet i kapittel fire og seks.

2.7 Meldingsmottak

I situasjoner hvor det skal avgjøres om polititjenestepersoner skal bevæpne seg eller ikke vil det i mange situasjoner være operasjonsleder som tar beslutningen. Han eller hun sitter inne på en operasjonssentral og kan ikke se og oppfatte situasjonen direkte med sine egne sanser (man vil kanskje klare å høre noen bakgrunnslyder på telefonen). For å kunne danne seg en oppfattelse av situasjonen, eller et «bilde» av hva som skjer på stedet, er det derfor viktig å innhente så mye informasjon som mulig. Hvordan disse opplysninger blir tatt imot kalles et meldingsmottak. Meldingsmottaket består som tidligere nevnt av hovedpunktene *hvem, hva, hvor, når, hvordan* og *hvorfor* (Edvinsen, 2016). Ved Politihøgskolen lærer studentene en huskeregel for dette som heter 5H+N, det vil si fem «H-ord» og ett «N-ord», som da omhandler spørreordene Edvinsen (2016) lister opp. Meldingsmottaket skal danne grunnlaget for en situasjonsvurdering. Hva en situasjonsvurdering er blir nærmere beskrevet i kapittel tre, men kort fortalt er det et fast oppsett for å skape seg oversikt over situasjonen. Først må operatøren gjøre en vurdering om meldingen i det hele tatt er noe for politiet, og eventuelt hvilke tiltak og ressurser som skal iverksettes. Dette må igjen meldes videre til operasjonsleder som eventuelt må foreta en beslutning om å bevæpne de involverte mannskapene. Videre vil meldingsmottaket også danne grunnlaget for den mentale forberedelsen patruljene som blir sendt på oppdraget gjør seg, og også for situasjonsvurderingen deres. Dermed blir både utrykningen og arbeidet på stedet påvirket av meldingsmottaket. Meldingsmottaket blir på den måten helt avgjørende for de beslutninger som tas videre i oppdraget, både av de tjenestepersonene som sitter inne på operasjonssentralen og de som er ute på stedet. Hvis det opprinnelige meldingsmottaket inneholder feil eller mangler, vil det kunne påvirke hele oppdraget og oppdragsløsningen. Meldingsmottakets betydning kan illustreres slik:

Figur 2.2 Meldingsmottaketets betydning (etter Edvinsen, 2016)

Figur 2.2 viser hvordan meldingsmottaket blir starten på alt det videre arbeidet. Det er likevel ikke slik at meldingsmottaket slutter etter den første meldingen eller samtalen. Informasjonen må hele tiden forsøkes å bekrefte, oppdateres eller endres. Nye opplysninger kan komme fra andre vitner eller meldere inn til operasjonssentralen, eller nye opplysninger kan komme fra politipatruljene ute. Meldingsmottaket må derfor også sees på som en dynamisk prosess. I kapittel tre vil jeg knytte meldingsmottaket sammen med teorien som blir presentert der.

2.8 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg forsøkt å danne en kontekst eller et bakteppe for min undersøkelse. For å kunne forstå dagens ordning med et ordinært ubevæpnet politi som får bevæpningsordre når det blir vurdert som nødvendig, må man ha noe kjennskap til hvordan norsk politi fungerer i dag. Man må vite noe om politiets rolle i samfunnet, organisering og lovverket rundt bruk av makt og spesielt bruk av våpen. Det har blitt presentert i dette kapitlet. Jeg har også beskrevet politiets operasjonslogg PO, og forklart hvordan en melding mottas og en logg blir til.

3. Teori

I dette kapitlet presenterer jeg oppgavens teoretiske rammeverk. I oppgavens overordnede problemstilling spør jeg om det finnes kjennetegn ved oppdrag som endrer seg fra ubevæpnede til bevæpnede, som ut fra PO-loggene kan identifiseres og bidra til å utvide (ev. forbedre) beslutningsgrunnlaget. Videre spør jeg om hvem som tar beslutningen, når det skjer, og hvilke faktorer som påvirker beslutningsgrunnlaget og fører til en endring. For å svare på disse spørsmålene har jeg valgt å benytte teori knyttet til risiko, situasjonsbevissthet og beslutningstaking. Disse tre retningene mener jeg henger tett sammen og er sentrale i den operative politihverdagen, som ofte består av komplekse og dynamiske situasjoner. Alle tre begrepene er omfattende fagfelt i seg selv, som jeg ikke kan gi noe utfyllende redegjørelse for innenfor rammene av denne oppgaven. Jeg må derfor velge innenfor hver av retningene hva som er aktuelt for oppgaven og dens problemstilling. Innenfor risiko vil jeg fokusere på begrepet risikopersepsjon. Persepsjon betyr vår personlige tolkning og opplevelse av sanseintrykkene (N. M. L. Larsen & Phelps, 2017). Hvordan risikoen i et oppdrag blir tolket mener jeg henger tett sammen med hva slags bilde man danner seg av situasjonen, som igjen påvirker beslutningene våre. Dermed blir situasjonsbevissthet og beslutningstaking også sentralt for å belyse spørsmålene over. Etter å ha presentert de tre overordnede begrepene vil jeg knytte dem til to andre begreper som er sentrale i operativt politiarbeid, nemlig politiets situasjonsvurdering og meldingsmottaket som ble presentert i kapittel to. Før jeg presenterer teorien er det viktig å igjen presisere at denne oppgaven undersøker PO-logger. Jeg kan derfor kun forholde meg til det som er loggført om en hendelse, uten å kunne si at det gjenspeiler hele «virkeligheten» av det som skjedde eller hva eller hvordan noen har tenkt. Jeg kan ikke si noe mer om en hendelse enn det som fremgår av loggene. Jeg vil også gjøre et skille mellom tjenestepersonene som jobber inne på operasjonssentralen og innsatspersonellet som jobber ute som politipatrulje. Disse kan sees på som forskjellige aktører som blir berørt av teorien på forskjellige måter.

3.1 Risiko

Uansett hvilke oppdrag politiet blir sendt på vil det alltid være relevant å snakke om risiko. Vurderingen av risikoen på oppdraget vil være relevant opp mot beslutningen om bevæpning. Det finnes flere perspektiver på risiko, og ulike fagfelt vil gjerne ha ulike tilnærminger og definisjoner av begrepet. I hovedsak skilles det mellom den tradisjonelle teknisk-naturvitenskapelige tilnærmingen på den ene siden, og den sosiale og kulturelle, eller samfunnsvitenskapelige tilnærmingen på den andre (Aven, Boyesen, Njå, Olsen & Sandve,

2004). Den tradisjonelle teknisk-økonomiske tilnærmingen bruker matematiske og statistiske modeller og beregningsmetoder for å forutsi muligheten for fremtidige hendelser og konsekvensene av disse. Det er i denne tilnærmingen vi finner den mest vanlige definisjonen av risiko, hvor «risiko er produktet av sannsynlighet og konsekvens» (Engen, Kruke, Lindøe, Olsen & Pettersen, 2016, s. 78). Risikoen blir da ofte fremstilt kvantitativt. I den samfunnsvitenskapelige tilnærmingen blir risiko definert bredere. Den tilnærmingen spør heller om hvordan risikoen blir opplevd og forstått, og hvordan den blir konstruert i samspillet mellom enkeltindivider, grupper, organisasjoner og institusjoner (Engen et al., 2016). Det er den samfunnsvitenskapelige tilnærmingen som er aktuell i denne oppgaven, da det nettopp er hvordan risiko blir opplevd og forstått som er viktig. Innenfor denne tilnærmingen vil en definisjon av risiko referere til «alle aspekter av folks opplevelser og følelser i forhold til hva slags farer de står overfor, hvilke konsekvenser farene kan føre til (tap, ulemper, fordeler), og ikke minst hva som er akseptabelt» (Aven et al., 2004, s. 40). Denne tilnærmingen kan beskrives som mer kvalitativ. For å forsøke å finne en definisjon som kan bygge en bro mellom disse to tilnærmingene foreslår Aven og Renn (2010, s. 8) følgende definisjon på risiko: «Risk refers to uncertainty about and severity of the events and consequences (or outcomes) of an activity with respect to something that humans value». I denne definisjonen refererer risiko til usikkerheten knyttet til en hendelse eller konsekvenser av en hendelse, sett i forhold til alvorlighetsgraden av hendelsen eller konsekvensene. Alvorlighetsgraden viser til intensitet, størrelse, utbredelse og omfang satt i sammenheng med forringelse av konkrete ting og verdier som mennesker verdsetter. Tap eller gevinst kan uttrykkes i for eksempel penger eller antall omkomne, for å kunne definere alvorlighetsgraden av konsekvensene (Aven & Renn, 2010, s. 8; Engen et al., 2016, s. 81). Det Aven og Renn vil frem til med denne definisjonen er at risikobegrepet må basere seg på usikkerheten utover en tallfestet sannsynlighet. Det kan være et effektivt verktøy å tallfeste sannsynligheter, men man vil alltid ha usikkerhet rundt det man har regnet seg frem til. De påpeker at usikkerheten er knyttet til hendelser og konsekvenser, og at alvorlighetsgraden kun er en måte å fremstille konsekvensene. Definisjonen til Aven og Renn fremstår også som en definisjon som står godt til operativt arbeid, der nettopp usikkerhet er en faktor. En matematisk teknisk-økonomisk definisjon av risiko vil ikke være dekkende for dynamiske og komplekse situasjoner som politioppdrag ofte er.

Innenfor den samfunnsvitenskapelige tilnærmingen finnes det flere retninger, for eksempel vil sosiologer være særlig opptatt av teorier om hva risiko betyr og hvordan risiko aksepteres og

håndteres på samfunnsnivå, mens i antropologien vil det være kjennetegn ved kulturen som kan bidra til ulik forståelse for og håndtering av risiko som er i fokus (Aven et al., 2004). I psykologien vil fokuset være på de kognitive og atferdsmessige aspektene ved risiko. Det vil si hvordan risiko oppfattes og hvordan forståelsen av risiko påvirker atferden vår (Aven et al., 2004). Dette knytter seg dermed direkte til hvilke beslutninger vi tar. Det er den psykologiske retningen som blir mest aktuell i denne oppgaven, og som det dermed blir fokusert på videre. Hvordan man forstår, opplever og håndterer risiko kalles risikopersepsjon. Persepsjon omhandler, som nevnt innledningsvis, vår personlige tolkning og opplevelse av sanseintrykkene (N. M. L. Larsen & Phelps, 2017). Persepsjon dreier seg altså ikke bare om å ta imot sanseintrykk, men om hvordan vi velger ut, organiserer og tolker dem. Persepsjon blir dermed påvirket av mange faktorer som gjør den personlig, eller subjektiv. Dette kalles for kognitive prosesser. Begrepet kognitiv eller kognisjon handler om mental aktivitet og om hvordan vi oppfatter, husker og organiserer informasjon (N. M. L. Larsen & Phelps, 2017). Både persepsjon og kognisjon er dermed veldig aktuelt i et politioppdrag hvor man skal ta imot en melding (informasjon) og ut fra dette danne seg et bilde av situasjonen for deretter å ta en beslutning. Risikopersepsjon viser til de kognitive prosessene som oppstår ved en hendelse og hvordan disse påvirker og former vurderingene av sannsynlighet og alvorlighet (Engen et al., 2016, s. 94). For å skille begrepene risiko og risikopersepsjon kan man si at risikopersepsjon knytter seg til enkeltpersoners personlige egenskaper, erfaringer og individuelle verdier, og på den måten omhandler en personlig virkelighetsoppfatning, eller med andre ord noe subjektivt. Beregning av risiko innebærer på den andre siden kalkulasjoner og verdsettinger det i noen grad er enighet om og metoder som er allment akseptert, og kan dermed sies å være mer objektiv (Engen et al., 2016, s. 82). Risiko og risikopersepsjon vil overlape hverandre, men det er viktig å være bevisst på dette objektive og subjektive skillet. Når en vurdering av risikoen eller usikkerheten gjøres, så vil det alltid bli gjort av noen og dermed bli påvirket av de holdninger, verdier, erfaringer og egenskaper den personen har. I litteraturen blir det i den forbindelse ofte gjort et skille mellom hvordan eksperter og lekfolk oppfatter risiko og gjør risikovurderinger. Et slikt skille kan man spore tilbake til 1970-tallet og risikovurderinger rundt store tekniske installasjoner. Den vanlige befolkningen, eller lekfolk, kunne ha bekymringer for tekniske installasjoner som ekspertene (ingeniører og teknologer) anså som ufarlige (Hellesø-Knutsen, 2013). Ekspertene fremstilles da ofte som nøytrale, og representerer den objektive kunnskapen, mens lekfolkene representerer den subjektive kunnskapen (Engen et al., 2016). Ekspertene forholder seg dermed til objektiv risiko som gjerne er et produkt av statistiske analyser og beregninger, mens lekfolk blir farget av

egne kognitive begrensninger og tidligere erfaringer (Fischhoff, Watson & Hope, 1984). Et slikt skille er derimot en veldig forenkling av virkeligheten og antagelig en undervurdering av både eksperter og lekfolk. Eksperter vil naturligvis kunne trekke inn subjektive elementer som for eksempel tidligere erfaringer i sine vurderinger, på lik linje som lekfolk kan være i stand til å trekke inn objektive elementer i sine vurderinger. I sin doktorgradsavhandling om risiko stiller Hellesø-Knutsen (2013) spørsmålet om patruljerende politifolk er eksperter eller lekfolk. Hun forsker på politifolks risikopersepsjon og hvordan dette påvirker hvilke valg de tar. Spørsmålet hun stiller er derfor også aktuelt for min oppgave, men det er viktig å skille mellom at hun forsker på patruljerende politifolk mens min oppgave har et annet fokus. Hellesø-Knutsen konkluderer med at det ikke er hensiktsmessig å kategorisere dem som verken eller, og baserer dette blant annet på at selv om de har utdanning og erfaring, vil de ofte måtte ta raske beslutninger basert på begrenset informasjon (2013, s. 75). Mitt fokus er på loggene som blir ført av de som jobber inne på operasjonssentralen. Hvorvidt de som jobber på en operasjonssentral i større grad kan kalles eksperter, er derfor et relevant spørsmål. For å skille mellom eksperter og lekfolk kan det være naturlig å se på hvilken kompetanse de har. Her kan man skille mellom formell og uformell kompetanse. Formell kompetanse erverves gjennom utdanning og kursing, mens uformell kompetanse oppnås gjennom dagliglivet og arbeid (Hove, 2014). De som jobber på operasjonssentralen er selektert til jobben og har en utvidet kursing til dette. Det er også vanlig at man har erfaring fra annen polititjeneste før man får jobb på operasjonssentralen. Det kan derfor argumenteres for at de som jobber på operasjonssentral både har mer formell og uformell kompetanse, men dette er noe jeg vil drøfte nærmere i kapittel seks. Hvordan beslutningsprosessen foregår i slike tidskrisiske situasjoner kommer jeg tilbake til senere i kapitlet.

Engen, Kruke, Lindøe, Olsen, Olsen og Pettersen (2016) viser til at det er mange faktorer som påvirker vår risikopersepsjon. En av disse faktorene er informasjonsutvelgelse, det vil si hvilke fenomener (eller opplysninger) vi velger å legge vekt på fremfor andre. De viser til at det er to faktorer som er særlig viktig for informasjonsutvelgelse, disse er evne og motivasjon (Engen et al., 2016). Med evne mener de rammefaktorer eller betingelser, som at man faktisk har tilgang til informasjonen, at man har tid til å behandle den, og at det er begrenset med distraherende faktorer tilstede. Motivasjonen knytter seg til verdier, personlige interesser og selvbevissthet (Engen et al., 2016). Motivasjonen vil være unikt fra person til person, men også evnen vil være personavhengig. For eksempel vil en med trening og erfaring klare å ta til seg mer informasjon og behandle det på kortere tid, enn en som er ukjent i slike situasjoner.

Nettopp denne informasjonsutvelgelsen vil være en sentral del av et politioppdrag hvor det skal tas beslutning om innsatspersonellet skal ha bevæpning eller ikke. Etter informasjonsutvelgelsen vil man sitte igjen med noen elementer som direkte påvirker risikopersepsjonen, som igjen danner grunnlaget for situasjonsbevisstheten og beslutningstakingen (disse to begrepene blir beskrevet nærmere senere i kapitlet). Disse elementene kan kalles risikofaktorer. I min undersøkelse velger jeg å definere enhetene *tid*, *historikk* og *type oppdrag* (forholdets art) som risikofaktorer. Dette er risikofaktorer som knytter seg direkte til det aktuelle oppdraget. Diniz, Borges, Gomes og Canós (2005) kaller slik informasjon for «contextual information» og påpeker viktigheten av at slik informasjon blir fanget opp og formidlet videre hurtig. Det å være bevisst på hvilken informasjon som er relevant og hvilke risikofaktorer man skal fokusere på, er også sentralt. Det kan ofte være tilfelle at det kommer inn mer informasjon en man klarer å behandle, og da vil man oppleve en «overload». For mye informasjon kan være like hemmende som for lite informasjon. Diniz et al. (2005) viser til hvordan både for lite og for mye informasjon påvirker beslutningstakingen og situasjonsbevisstheten vår når de sier:

The main trouble caused by breaks in communication is the loss of essential knowledge to make decisions. Moreover, the communication means available today do not filter the incoming information supporting decision-making. As a result, information overload seriously affects people who need focus and prompt reaction to risky conditions, impairing their situation awareness (Diniz et al., 2005, s. 1189).

Et annet relevant begrep er risikoakseptering. Risikoakseptering handler om vi er villige til å godta eller finne oss i den risikoen vi oppfatter (Teigen, 2001). Dermed henger dette naturligvis tett sammen med risikopersepsjonen. Oppfattes risikoen som liten, vil det også være lettere å akseptere den. For å illustrere hvordan alle de begrepene jeg har beskrevet hittil henger sammen kan vi tenke oss en situasjon hvor en hendelse blir meldt inn til operasjonssentralen. Det kan først være greit å skille mellom to aktører i hendelsen, nemlig de som jobber inne på operasjonssentralen og innsatspersonellet som jobber ute. På operasjonssentralen vil det gjerne dreie seg om en operatør som tar imot meldingen og en operasjonsleder. Ute vil det dreie seg om en eller flere politipatruljer. Informasjonsutvelgelsen gjøres først av operatøren som gjennom sin forståelse av meldingen og sin egen risikopersepsjon danner seg et bilde av situasjonen. Dette må formidles videre både til operasjonsleder og til politipatruljene ute. Operasjonslederen må igjen gjøre sin egen vurdering av informasjonen og risikoen for å danne seg et bilde av situasjonen, som vil ligge til grunn for en beslutning. Her vil beslutningen dreie seg om oppdraget vurderes å kreve bevæpning eller ikke. Innsatspersonellet i patruljene ute vil på sin side gjøre sine egne

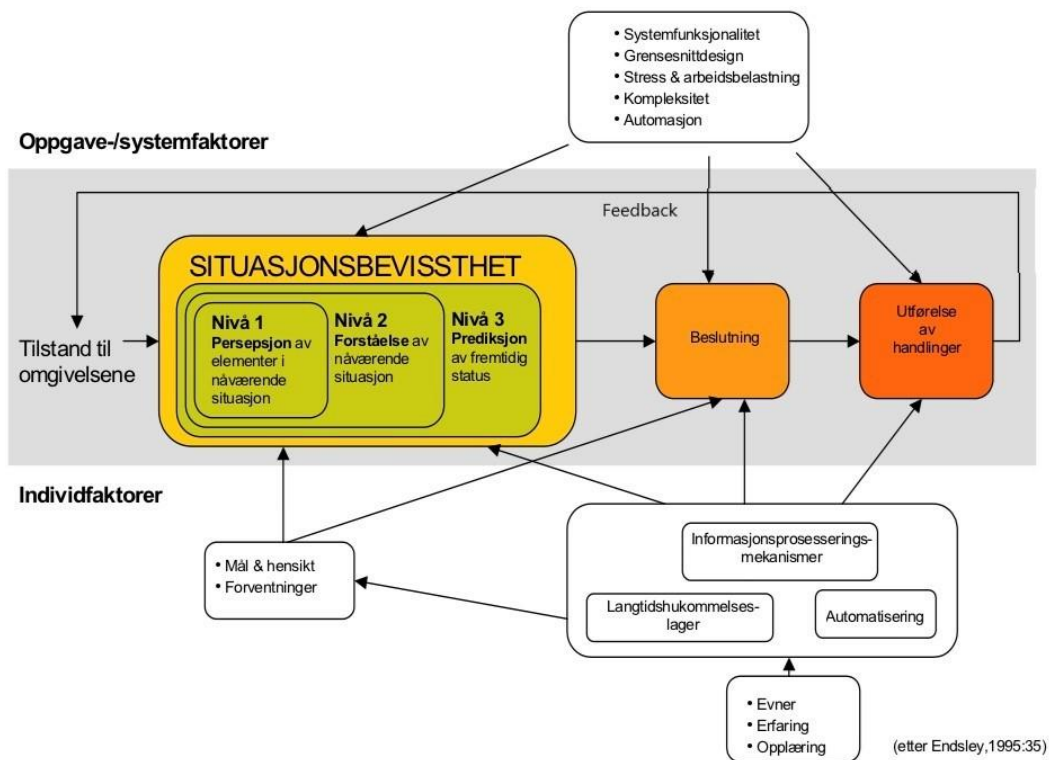
vurderinger. Det er ikke usannsynlig at både risikopersepsjonen og risikoaksepten varierer mellom aktørene. En tydelig formidling, og felles forståelse av risikofaktorene, vil kunne bidra til en mer felles situasjonsforståelse og situasjonsbevissthet mellom aktørene inne og ute.

3.2 Situasjonsbevissthet

Som nevnt over vil informasjonsutvelgelsen være utgangspunktet for å gjenkjenne risikofaktorene som påvirker vår risikopersepsjon. Deretter bruker man denne informasjonen og forståelse av innholdet til å forsøke å danne seg en oversikt over situasjonen. Denne prosessen vil være lik uansett hva slags oppdrag det er snakk om, men det er klart at jo mer komplekst og tidskritisk, jo viktigere vil det være at prosessen skjer raskt og korrekt. Viktigheten av å danne seg denne oversikten gjelder for alle de involverte aktørene både inne på operasjonssentralen eller ute i patruljebilen. I sin artikkel om opplæring innen rask beslutningstaking for operativt politipersonell trekker Johnsen, Espevik, Saus, Sanden og Olsen (2016) frem relevante innholdskomponenter det er verdt å trene på for å øke beslutningsdyktigheten. En av disse komponentene kaller de situasjonell bevissthet, som de mener er et nødvendig utgangspunkt for å kunne ta de rette valgene. Forskningen til Johnsen et al. knytter seg som sagt til operativt politipersonell, men jeg mener dette er like relevant i min undersøkelse. Min undersøkelse dreier seg om operativt politiarbeid, og jeg mener derfor at både aktørene inne på operasjonssentralen og ute på patrulje sånn sett kan aneeses som operativt politipersonell. Situasjonell bevissthet, eller situasjonsbevissthet, definerer Endsley slik:

Situation awareness is the perception of the elements in the environment within a volume of time and space, the comprehension of their meaning, and the projection of their status in the near future (Endsley, 1995, s. 36).

Helt kort kan man si at situasjonsbevissthet handler om å vite hva som skjer, slik at man vet hva man kan gjøre. Endsleys (1995, s. 35) modell av situasjonsbevissthet i dynamisk beslutningstaking begynner å bli noen år gammel, men den står fortsatt helt sentralt i litteraturen (figur 3.1)

Figur 3.1: Modell av situasjonsbevissthet i dynamisk beslutningstaking (Endsley, 1995).

Modellen illustrerer hvordan situasjonsbevisstheten danner grunnlaget for beslutningstakingen og videre utførelse av handlinger. Den viser også hvordan individfaktorer eller personlige egenskaper virker inn på både situasjonsbevisstheten og beslutningstakingen. De personlige egenskapene som evner, erfaring og opplæring kjenner vi også igjen fra risikoteorien tidligere i kapitlet, som egenskaper som påvirker hvordan vi oppfatter og tolker risiko. Både modellen og definisjonen skiller mellom tre nivåer av situasjonsbevissthet. Nivå 1 dreier seg om å oppfatte elementer i omgivelsene, altså situasjonsoppfattelse. I en operativ situasjon kan slike elementer være tid, sted, type trussel, antall gjerningspersoner og eget personell. Nivå 2 dreier seg om forståelse av den nåværende situasjonen, eller situasjonsforståelse. Dette nivået bygger videre på elementene fra nivå 1, men istedenfor å bare være bevisst på de forskjellige elementene, må beslutningstakeren ha en forståelse for betydningen av disse elementene inn i situasjonen. Det vil si hvordan elementene virker inn på hverandre og hvordan de påvirker situasjonen. Her vil også erfaring spille inn. Mens en med lite erfaring kanskje vil klare å oppfatte mange av elementene i en situasjon, vil han/hun kanskje ikke klare å sette disse i sammenheng slik en med mer erfaring vil kunne gjøre. Det tredje og høyeste nivået av situasjonsbevissthet dreier seg om å se for seg fremtidig utvikling, eller det man kan kalle situasjonsprediksjon. Her knyttes nivå 1 og 2 sammen slik at man får en forståelse for

hvordan disse elementene vil utfolde seg i nær fremtid. Det er altså en form for prediksjon av, eller mulighet til å forutsi, hvordan situasjonen vil utvikle seg i nær fremtid med bakgrunn i elementene som foreligger (Endsley, 1995). Situasjonsbevissthet må være et dynamisk fenomen. Når situasjonen endrer seg, så må også elementene som er grunnlaget for situasjonsbevissthet endres og oppdateres.

Det er lett å se situasjonsbevissthet i sammenheng med begrepene om risiko som ble presentert tidligere i kapitlet. På nivå 1 er det snakk om å gjenkjenne risikofaktorene, men det er først på nivå 2 at man kobler inn risikopersepsjonen og knytter direkte koblinger til risikofaktorene. På nivå 3 gjør man en risikovurdering ut i fra hvordan man vurderer at risikoen vil utvikle seg. På samme måte som med risiko, vil også situasjonsbevisstheten kunne variere mellom aktørene her. Her mener jeg at informasjonsutvekslingen er avgjørende. Har man ikke nødvendig informasjon om elementer eller risikofaktorer på nivå 1 så vil man ikke kunne ha riktig forståelse og prediksjon på de neste nivåene. Informasjonsflyten må selvfølgelig også fungere begge veier slik at de inne på operasjonssentralen informerer til patruljene ute, og de ute rapporterer inn.

3.3 Politiets situasjonsvurdering

For politiet vil man se en sammenheng mellom begrepet situasjonsbevissthet og politiets situasjonsvurdering, som er et viktig verktøy i operativt politiarbeid. Politiets beredskapssystem del 1 (Politidirektoratet, 2011) gir et rammeverk for gjennomføringen av en slik situasjonsvurdering. Det å foreta en situasjonsvurdering handler om å gå igjennom noen fastsatte punkter som omhandler ulike sider ved situasjonen. Politiets situasjonsvurdering defineres som: «Gjennomgang av den faktiske situasjonen, en løpende prosess fra oppdraget foreligger til operasjonen er avsluttet» (Politidirektoratet, 2011, s. 225). Med løpende prosess menes at man fortløpende må gjøre nye vurderinger, fordi situasjonen og elementene stadig vil være i endring. Oppdraget skal analyseres ut fra følgende momenter (Edvinsen, 2016, s. 138):

- Trusselen
- Egne ressurser
- Tid til rådighet
- Vurdering av området/objektet
- Vær, lys- og føreforhold
- Samband og ledelse

Disse punktene kan man kjenne igjen som elementer fra nivå 1 av situasjonsbevissthetsbegrepet til Endsley. Ved å gjøre en vurdering av elementene som er nevnt under hvert punkt, danner man seg en oversikt over situasjonen. Videre gjør man en vurdering av hvordan de spiller inn på hverandre og dermed påvirker situasjonen. Dermed beveger man seg opp på nivå 2 av situasjonsbevissthet. Bruker man alle de ovennevnte punktene til å foreta en situasjonsvurdering vil det øke sannsynligheten for en mer realistisk vurdering av situasjonen, og dermed gi økt situasjonsbevissthet. Man vil også kunne gjenkjenne likheter eller forskjeller fra tidligere hendelser og gjøre beslutninger ut fra dette. Ved å bruke mønstergjenkjenning vil situasjonsbevisstheten gjøre at man danner seg umiddelbare intuitive inntrykk av en situasjon, og umiddelbart plasserer den i «riktig» kategori. Dette kan kalles heuristikker, som jeg sier mer om under beslutningstaking. Økt situasjonsbevissthet blir ofte trukket frem som et redskap for å oppnå bedre kvalitet på beslutningstakingen, og erfarne beslutningstakere føler subjektivt at de har en intuitiv situasjonsoppfatning (Brun & Kobbeltvedt, 2006, s. 165). Endsley (1995, s. 60-61) mener at en persons situasjonsbevissthet er et kritisk utgangspunkt for beslutningsprosessen, og sier videre at «individuals with good situation awareness will have a greater likelihood of making appropriate decisions and performing well in dynamic systems». Det er på mange måter en selvfølgelighet. Har man ikke bevissthet om situasjonen man er i, så vil man antakelig ikke klare å ta riktig beslutning heller. Men det er likevel viktig for vise sammenhengen mellom situasjonsbevissthet og beslutningstaking. Har man ikke informasjonen og oversikten som kreves for å foreta en situasjonsvurdering og danne seg situasjonsbevissthet, vil man heller ikke ha forutsetninger til å ta gode beslutninger. Dette gjelder både for de som jobber på operasjonssentralen og de som jobber ute.

3.4 Beslutningsteori

Jeg har nå beskrevet hvordan risiko og hvordan man oppfatter risikoen danner grunnlaget for hvordan man tolker situasjonen. Dette vil, som jeg har nevnt flere ganger over, legge grunnlaget for hvilken beslutning man tar. Derfor er det også viktig å vite noe om hvordan vi tar beslutninger. Vi tar beslutninger hele tiden hver dag. De aller fleste er små, tilsynelatende ubetydelige valg som for eksempel hva skal jeg ha på meg eller hva skal jeg ha på brødskiven. Men noen beslutninger kan være store livsviktige beslutninger som for eksempel om man skal løsne skudd for redde sitt eget eller noen andres liv. Det å vite noe om hvordan beslutningsprosessen foregår, og at vi tar beslutninger på forskjellige måter, er derfor relevant i denne oppgaven. Bevæpningsbeslutningen kan tas på forskjellige nivåer og under forskjellige omstendigheter. Noen ganger tas beslutningen basert på tilgjengelige

trusselvurderinger og gjelder hendelser frem i tid. Andre ganger tas avgjørelsen midt oppi en akutt hendelse. Beslutningsteori beskriver hvordan vi kommer frem til de beslutningene vi tar, og skiller gjerne mellom to systemer av kognitive prosesser. For å forstå hva disse systemene er må vi først innom kognitiv psykologi. Kognisjon handler som nevnt tidligere om mental aktivitet og hvordan vi oppfatter, husker og organiserer informasjon (N. M. L. Larsen & Phelps, 2017). Når vi mennesker samler og bearbeider informasjon skjer det noen aktive kognitive prosesser. Gjennom tolkning skjer det en utvelgelse av den informasjonen vi oppfatter og bearbeider. Disse prosessene kan enten være automatiske eller kontrollerte. De automatiske knyttes til system 1 og skjer raskt og uten vår vilje eller kontroll. Disse prosessene krever liten eller ingen anstrengelse og skjer ofte av seg selv. For eksempel kan man bare ved å se på ansiktsuttrykket til en person oppfatte dem som sint eller glad. Det er ikke noe vi tenker over, tolkningen bare skjer. Med de kontrollerte prosessene som knyttes til system 2 tenker man derimot mer analytisk. Man er mer konsentrert og bevisst på hva man gjør, og dette krever mer mental aktivitet og anstrengelse (Kahneman, 2012). Noen stikkord eller egenskaper man kan knytte til de to systemene er raskt, automatisk, følelser og lite anstrengelse for system 1 og langsomt, kontrollert, nøytralt og mye anstrengelse om system 2 (N. M. L. Larsen & Phelps, 2017, s. 43).

System 1 og system 2 er dermed også noe som knyttes til beslutninger. System 1 vil da gjelde de raske valgene vi tar som skjer automatisk og krever liten anstrengelse, men som kan øke faren for dårlige løsninger. System 2 vil være de valgene vi har tenkt bedre gjennom og vurdert andre alternativer, men som er mer tidkrevende og anstrengende (Kahneman, 2012). Kahnemann (2012, s. 30-31) beskriver forholdet mellom systemene godt når han forklarer at både system 1 og 2 er aktive hele tiden mens vi er våkne, hvor system 1 kjører automatisk og system 2 er i en hvilemodus. System 1 sender fortløpende forslag til system 2 med inntrykk, intuisjoner, intensjoner og følelser. Hvis system 2 godkjenner disse så blir de til viljestyrte handlinger, og system 2 kan fortsette i hvilemodus. Arbeidsdelingen er meget effektiv og fungerer mesteparten av tiden. Men når system 1 møter på et problem, så må system 2 mobiliseres for bidra med en mer detaljert og spesifikk bearbeiding av det aktuelle problemet. System 1 danner seg modeller av situasjoner som er kjente, men når en hendelse bryter med modellen så må system 2 inn og overta.

3.4.1 System 2

Jeg velger å presentere system 2 først da jeg tenker at det passer godt til rekkefølgen i undersøkelsen knyttet til denne oppgaven. I undersøkelsen gjør jeg et skille mellom logger for

forhåndsplanlagte, fremtidige oppdrag og hendelsesstyrte akutte oppdrag. Sånn kan man også tenke på system 1 og 2. Beslutninger som tas når man bruker system 2 er de man har tenkt grundig gjennom og analysert før man tar et valg. Man tenker rasjonelt og vurderer ulike alternativer opp mot hverandre, før man velger det alternativet som gir best utfall. I undersøkelsen kan man tenke seg at dette knytter seg til logger for forhåndsplanlagte bevæpnede oppdrag hvor det god tid i forveien er gitt bevæpningsordre av politimesteren. Innenfor system 2 kan man også snakke om normative modeller som beskriver hva vi skal gjøre for å oppnå optimale beslutninger. For at disse skal fungere godt må man kjenne til alle relevante beslutningsalternativer og hvilke utfall de vil gi, slik at man unngår å velge feil. Modellene vil være rasjonelle og logisk oppbygd, og tar utgangspunkt i sannsynlighetsberegninger (N. M. L. Larsen & Phelps, 2017). Bruk av system 2 vil i mange tilfeller øke sjansen for at man tar gode beslutninger, men ikke alltid. Det kan også resultere i at man overanalyserer situasjonen, eller at man legger for mye vekt på en av alternativene man har tenkt på, uten å være sikker på om det kan finnes alternativer man ikke har tenkt på. Det er også mer tidkrevende og kan gjøre at man ikke rekker å handle før situasjonen endrer eller utvikler seg.

3.4.2 System 1

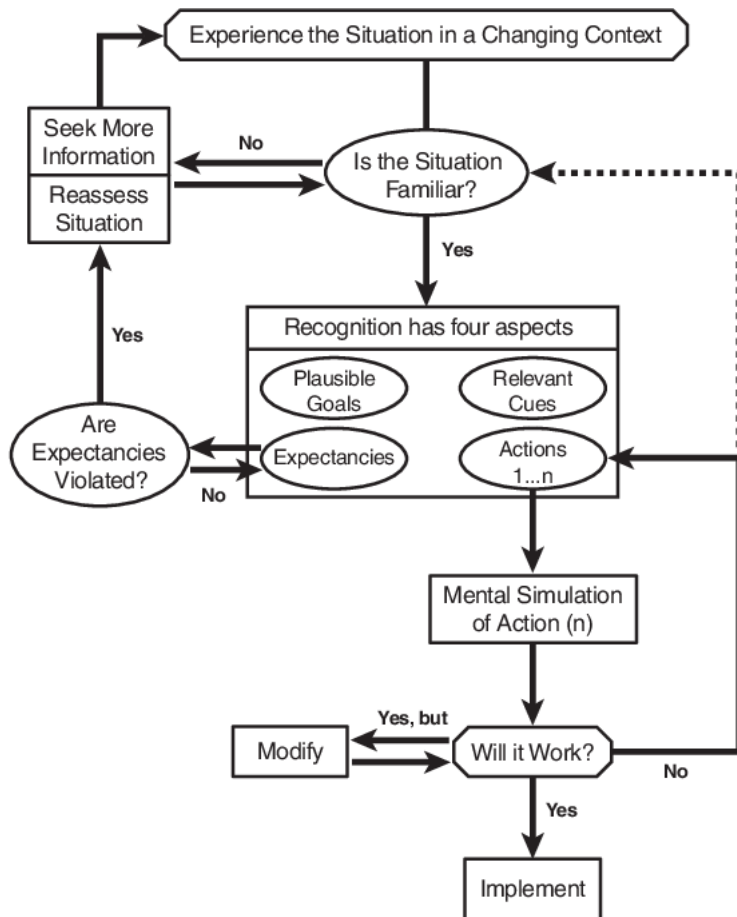
I teorien om system 1-beslutninger finnes det to dominerende fagretninger (Kahneman & Klein, 2009). Den ene retningen kalles heuristic-bias (HB)-tilnærmingen, og har fokus på viktigheten av å foreta rasjonelle og analytiske beslutninger for å ta gode valg, og at raske og enkle beslutninger kan føre til dårlige valg (N. M. L. Larsen & Phelps, 2017). Den andre retningen kalles naturalistic decision-making (NDM), og har fokus på at raske og intuitive valg kan føre til gode beslutninger, særlig blant eksperter. En viktig forskjell mellom HB-tilnærmingen og NDM-tilnærmingen er at HB-forskerne ofte gjennomfører sine studier under kontrollerte former i laboratorier, mens NDM-forskerne opererer ute i felten og studerer «virkelige» hendelser (Kahneman & Klein, 2009).

I HB-tilnærmingen bruker man heuristikker som kan forklares som huskereglar eller kognitive snarveier som er lett tilgjengelig for oss og som gjør at problemet forenkles og det blir lettere å ta en beslutning. Når vi har dårlig tid og bruker heuristikker vil det i de fleste situasjoner fungere og være godt nok, men hvis de ikke passer eller brukes feil, så vil man gjøre feil valg, og da kalles det bias (N. M. L. Larsen & Phelps, 2017). Eksempler på to typer heuristikker som er aktuelle i min oppgave er tilgjengelighetsheuristikk og representativitetsheuristikk. Tilgjengelighetsheuristikk dreier seg om å vurdere sannsynligheten eller usikkerheten av en

hendelse basert på hvor raskt vi tenker den, eller med andre ord hvor mentalt tilgjengelig den er for oss (Hellesø-Knutsen, 2013; N. M. L. Larsen & Phelps, 2017). Det dreier seg altså om man klarer å forestille seg en hendelse. Klarer man raskt å forestille seg hendelsen, vil den virke sannsynlig, mens en hendelse man ikke klarer å forestille seg vil virke mindre sannsynlig (Kahneman, 2012). Hvis det for eksempel kommer inn en melding til operasjonssentralen om et slagsmål i sentrum og en av partene har en kniv, så vil det være lett for operatøren å forestille seg situasjonen og iverksette nødvendige tiltak.

Representativitetsheuristikk bruker man når man skal vurdere hvor sannsynlig det er at en person, et objekt eller en hendelse tilhører en bestemt kategori (Hellesø-Knutsen, 2013; N. M. L. Larsen & Phelps, 2017). Man ser etter trekk som passer til sine tidligere formede stereotypier og som er typiske eller representative for kategorien (Hellesø-Knutsen, 2013). Hvis for eksempel en patrulje på nattevakt ser en person i rufsete klær og slitne joggesko sykle bortover veien på en fin italiensk landeveissykkel som ser noen hakk for liten ut, så vil de nok tenke at mannen er en sykkeltyv. Hadde han derimot hatt på seg lycra fra topp til tå med sykkelhjelme og sykkelsko, ville de bare tenkt han var en ivrig syklist. Ofte treffer vi med disse heuristikkene og vi kommer raskt og enkelt videre, men de kan som sagt også føre til feil.

I NDM-tilnærmingen rettes oppmerksomheten på å forklare hvordan og hvorfor man i hverdagen foretar mange raske og gode beslutninger. Noe av dette kan forklares med kunnskap og erfaring som er utviklet over tid. Andre ganger kan man forklare valgene sine basert på en fornemmelse, eller intuisjon. Intuisjon kan knyttes til gjenkjenning av mønstre som er lagret i hukommelsen (N. M. L. Larsen & Phelps, 2017). Recognition primed decision making, eller RPD, er en del av NDM-tilnærmingen og beskriver en modell for hvordan raske beslutninger tas av eksperter. Definisjonen av eksperter kan operasjonaliseres til å være de som innenfor sitt yrke anses å inneha de nødvendige ferdigheter og egenskaper til å prestere på høyeste nivå (Kahneman & Klein, 2009, s. 519). RPD-modellen ble opprinnelig utviklet etter å ha forsket på mennesker som jobbet i krevende operative miljøer. Det ble blant annet forsket på brannbetjenter, intensivsykepleiere og stridsvognpersonell (Klein & Crandall, 1996). RPD-modellen illustrerer hvordan veien blir til fra man oppfatter situasjonen til man utfører handlingen, se figur 3.2.

Figur 3.2: RPD-modellen (Klein & Crandall, 1996, s. 18)

Modellen ble først utviklet i en enklere form, men ble etter ytterligere forskning på operative miljøer utviklet til å se ut slik den er vist her. I sin opprinnelige og enkleste form ville beslutningstakeren enkelt gjenkjenne situasjonen og handle deretter. Den mer komplekse formen av modellen som er vist her fanger også opp dynamiske situasjoner hvor man må mentalt simulere eller se for seg hva som kan fungere og hele tiden revurdere situasjonen (Klein & Crandall, 1996). Jeg mener at operative politioppdrag må kunne sies å passe i den kategorien av dynamiske situasjoner. Klein (2011, s. 91) sier at «Good decision makers use their experience to recognize an effective operation and evaluate it through mental simulation». Forskerne fant ut at ekspertene ikke sammenlignet flere hypoteser, men valgte den første de tenkte på. Dette første intuitive beslutningsalternativet var ofte godt nok til å håndtere situasjonen. Gjenkjennelse er en annen viktig del av modellen. Hvis ekspertene gjenkjenner noe ved situasjonene fra tidligere erfaring, vil handlingen skje raskt og intuitivt (Klein & Crandall, 1996). I noen situasjoner vil selv eksperten ikke komme på et beslutningsalternativ med en gang, og han/hun må da søke etter ytterligere informasjon. Det neste punktet i modellen er mental simulering. Det vil si at man ser for seg et mulig scenario

mentalt for å forutse om et tenkt valg vil fungere eller ikke. Hvis planen ikke vil fungere, må den endres eller man må simulere et annet alternativ til man finner noe som vil fungere. Dette krever mer anstrengelse og konsentrasjon og vil aktivere system 2-tenking, men må likevel skje raskt (N. M. L. Larsen & Phelps, 2017). RPD-modellen fanger dermed opp både det intuitive og det analytiske som vi trenger for å ta gode beslutninger. Bruker man kun system 1, så vil man gjøre mange feil, og bruker man bare system 2, så er det mye man aldri vil få gjort fordi det tar for lang tid (Klein, 2011). Klein (1993) peker på tre årsaker til beslutningsfeil i operative situasjoner. Disse er mangel på informasjon, mangel på erfaring og mangel på mental simulering. Man ser her sammenhengen med det som er presentert tidligere i kapitlet om risiko og situasjonsbevissthet. Mangler man informasjon, vil man ikke klare å oppfatte eller vurdere risikoen. Mangler man erfaring, vil man komme videre fra nivå 1 på situasjonsbevisstheten, og uten situasjonsbevissthet vil man ikke kunne se for seg eller simulere hvordan ulike beslutninger kan påvirke situasjonen. På lik linje med tidligere vil det være naturlig også her å skille mellom aktørene inne på operasjonssentralen, og de som er på patrulje ute. På grunn av flere påvirkende faktorer som for eksempel stress, så kan man tenke seg at de som jobber ute oftere bruker system 1, mens de som jobber på sentralen bruker system 2-tenking. Dette er noe jeg vil diskutere mer i kapittel seks.

Viktigheten av adekvat informasjon kan knyttes sammen med meldingsmottaket som ble presentert i kapittel to. Der viste jeg hvordan meldingsmottaket ligger til grunn for videre vurderinger. De opplysninger som blir innhentet om hendelsen, vil være helt avgjørende for å danne grunnlaget for en vurdering av risikofaktorer og dermed skape situasjonsbevissthet, som igjen danner grunnlaget for beslutningstakingen. Det må innhentes nødvendig informasjon til å belyse risikofaktorene. Hvordan denne informasjonen kan innhentes er foreslått gjort gjennom oppsettet for politiets meldingsmottak med de seks spørreordene hvem, hva, hvor, når, hvordan og hvorfor. Dette er derimot ikke noe fast standard. I rapporten til prosjektet om responstid og responskvalitet (Politidirektoratet, 2013) vises det til at det ikke finnes noen nasjonal standard for mottak av meldinger fra publikum, men den påpeker at: «operatørens rutiner og evne til å stille riktige spørsmål og innhente opplysninger vil påvirke responskvaliteten i mottaksfasen, men også i arbeidsprosessen videre» (Politidirektoratet, 2013, s. 58). Rapporten viser også til et studium gjort av Rønneberg (2009) som anbefaler at det legges større vekt på trening i kommunikasjon overfor publikum, og at bevisstgjøringen rundt kommunikasjon og språkbruk økes. Viktigheten og rutinene rundt meldingsmottaket vil bli drøftet nærmere i kapittel seks.

3.5 Oppsummering

I denne kapitlet har jeg presentert teori om risiko, situasjonsbevissthet og beslutningstaking. Dette er hver for seg store fagfelt, og jeg har kun presentert deler av teori jeg mener er aktuelle for denne oppgaven. Jeg har vist hvordan disse perspektivene bygger på hverandre, og at alle er deler av en beslutningsprosess. Under risiko fokuserte jeg hovedsakelig på risikopersepsjon, altså hvordan man oppfatter og tolker risikofaktorene. Denne oppfattelsen er det som ligger til grunn for «bildet» man danner seg av situasjonen, eller situasjonsbevisstheten, som igjen danner grunnlaget for beslutningen man tar. Videre har jeg vist hvordan politibegrepene situasjonsvurdering og meldingsmottak henger sammen med teoriene. Teorien som er presentert i dette kapitlet vil nå brukes videre i oppgaven til å belyse og besvare den overordnede problemstillingen og underproblemstillinger.

4. Metode

4.1 Innledning

«Å bruke en metode, av det greske ordet *methodos*, betyr å følge en bestemt vei mot et mål» (Johannessen, Christoffersen & Tuft, 2010, s. 25). Målet i dette tilfellet vil være forskningsresultatet, mens selve forskningsprosessen er veien mot målet. I løpet av prosessen er forskeren nødt til å ta en rekke valg av metodisk og praktisk art. Samfunnsvitenskapelig metode dreier seg om hvordan vi skal gå frem for å gjøre empirisk forskning. Når vi snakker om empirisk forskning tenker vi på innsamling, analyse og tolking av data. Tre nøkkelord eller kjennetegn ved empirisk forskning er systematikk, grundighet og åpenhet (Johannessen et al., 2010, s. 25). I dette kapitlet vil jeg redegjøre for min vei mot målet. Etter først å ha plassert arbeidet mitt innenfor generell samfunnsvitenskapelig metode vil jeg legge vekt på viktige valg tatt underveis i innhenting av oppgavens empiri. Jeg vil gi en beskrivelse av utvalget og hvordan jeg har gått frem for å registrere dataene som brukes i undersøkelsen. Undersøkelsens validitet og reliabilitet vil også bli drøftet. Avslutningsvis i kapitlet vil jeg reflektere noe rundt forskningsetiske perspektiver knyttet til min oppgave.

4.2 Hva er samfunnsvitenskapelig metode?

I den samfunnsvitenskapelige metodelæren er det vanlig å skille mellom kvantitative og kvalitative metoder. Grønmo (1996, s. 73) sier at «begrepsparet kvalitativt/kvantitativt i første rekke refererer til en egenskap ved de dataene som samles inn og analyseres». Veldig kort kan man si at kvalitative metoder opererer med tekst, mens kvantitative metoder opererer med tall (Johannessen et al., 2010). Eksempler på kvalitative metoder er intervju, observasjon, casedesign og tekstanalyse, mens spørreskjema, spørreundersøkelse eller registersøk er vanlige kvantitative metoder. Kvantitative undersøkelser ser gjerne på utbredelse av fenomener og på sammenhenger mellom fenomener (Tuft, 2011). Dette er likevel bare en grov skissering av ulikhetene mellom de to tilnærmingene. Det betyr ikke at den ene tilnærmingen utelukker eller konkurrerer med den andre. Dette bekrefter Grønmo (1996, s. 74) når han sier:

Dette synspunktet innebærer at ett og samme sosiale fenomen kan ha både kvalitative og kvantitative aspekter, at ulike sosiale fenomener kan studeres ved hjelp av både kvalitative og kvantitative data kan samles inn og behandles ved hjelp av ulike metoder.

For å svare på problemstillingen i denne oppgaven har jeg benyttet meg av registerdata fra politioperativt system, PO, som kan kalles politiets vaktjournal eller hendelseslogg. Siden datagrunnlaget mitt kommer fra et register og jeg har brukt dataene slik jeg har gjort, kan man

si at jeg hovedsakelig bruker en kvantitativ metode. Men måten PO-loggene er bygd opp på, med mye fritekst, gjør likevel at det er rom til fortolkning av deler av dataene. Det at noe av dataene er åpen for min fortolkning gjør at metoden i oppgaven også må sies å være delvis kvalitativ.

Dataene i PO-loggene er det som kalles sekundærdata (Tuft, 2011), altså data som allerede er innhentet. Fekjær (2011) skriver om fordeler og ulemper ved å bruke registerdata. Den klart største fordelen er nettopp det at dataene allerede er innhentet og bare ligger der og venter på deg. Man vil i mange tilfeller slippe den tidkrevende prosessen med å innhente data selv.

Dette er både raskere og mer økonomisk enn å måtte innhente dataene selv. Statistisk sentralbyrå peker også til den økonomiske siden ved bruk av registerdata som positivt, men at man må vurdere dette opp mot kvaliteten på dataene (Sagelvmø, 2013). Den kanskje største ulempen med registerdata er at dataene ikke alltid er i den formen man ønsker. Derfor må de likevel bearbeides før de kan brukes. Dette var også helt klart tilfellet i min undersøkelse.

Etter å ha fått tilgang til PO-loggene, burde jeg ideelt sett bare kunne hente ut dataene som ligger der, men så enkelt var det ikke. Særlig ikke med PO. Dataene som lagres i PO er i utgangspunktet ikke tiltenkt brukt til videre analyse. PO er et operativt register som i hovedsak er tiltenkt planlegging og gjennomføring av operativ innsats. Dette bærer programmet preg av. Jeg kunne ikke automatisk søke opp og hente ut de dataene jeg trengte. Jeg kunne enkelt søke meg frem til de loggene der positiv bevæpningsbeslutning er registrert, men jeg måtte deretter inn i loggen til hvert enkelt bevæpnet oppdrag for å finne dataene jeg ønsket. Jeg måtte altså lese gjennom nærmere 1100 logger for å finne dataene jeg trengte.

Som beskrevet under så måtte jeg finne ut hvordan jeg skulle hente ut disse dataene i praksis. Dette gjør selvfølgelig arbeidet mer tidkrevende enn om dataene kunne hentes direkte ut.

Lyngstad og Skardhamar (2011) viser også til at måten dataene er innhentet og lagret på ofte er en av de store begrensingene med registerdata. De skriver generelt om registerdata når de viser til at dataene ofte er innhentet gjennom administrative prosedyrer og ikke med tanke på forskning. Dataene foreligger derfor på en noe annerledes måte enn om de var innhentet med vitenskapelig forskning som formål (Lyngstad & Skardhamar, 2011). En annen fordel med å bruke registerdata går på det med slitasje. Som ansatt i politietaten (og sikkert alle andre etater) blir man til tider bedt om å svare på eller stille opp på et stort antall spørreundersøkelser og lignende. Dette skaper etter hvert slitasje hos de som skal svare, og kan dermed gjøre det vanskelig å få nok respondenter. Bjelland og Dahl (2017) nevner bruk av registerdata som en av mulighetene for å dempe slik slitasje. Selv om PO ikke er spesielt

brukervennlig ligger det uten tvil mye informasjon der som kan hentes ut, dog med litt arbeid. Bjelland og Dahl (2017) påpeker også viktigheten av å bruke politiets registre til forskning nettopp fordi det ligger tilgjengelig og kan gi verdifull innsikt i politiets arbeid fra et annet perspektiv enn annen samfunnsvitenskapelig forskning. Likevel er det få studier som har utnyttet dette potensialet (Bjelland & Dahl, 2017). To forskningsprosjekter som benytter seg av PO-data som jeg viser til andre steder i denne oppgaven er masteroppgavene til Furøy (2012) og Haugland (2015). Jeg oppfatter det slik at begge forfatterne opplever lignende utfordringer med PO som dataregister som jeg har gjort.

4.3 Om utvalget og dataregistreringen

For å gjennomføre søkene i PO brukte jeg politiets analyse- og ledelsesverktøy (PAL). Det første jeg måtte gjøre var å få en oversikt over omfanget av data jeg skulle registrere, og finne ut hvordan jeg skulle hente ut dataene jeg ønsket fra loggene. Et søk i PAL for PO over alle oppdrag i Oslo politidistrikt som var loggført med beslutning om bevæpning i perioden 1.august 2017 til 31.juli 2018 viste at det var totalt 2156 slike logger. Dette er det som blir utvalget mitt, eller populasjon som det også kan kalles. «Dei potensielle forskningsobjekta i ein variabلسentrert design oppfatar vi som en populasjon. Denne populasjonen er samansett av einingar med variable eigenskapar» (Bukve, 2016, s. 103). For å hente ut de elementene jeg ønsket fra loggene bestemte jeg meg for å bruke jeg et spørreskjema. Ved å lage et spørreskjema som «stilte spørsmål» til loggene kunne jeg operasjonalisere dem slik at jeg kun satt igjen med de dataene som var aktuelle for min oppgave. Jeg benyttet meg av Google Forms til å lage spørreskjemaet og registrere dataene.

På forhånd var jeg klar over at det er langt fra alle de 2156 loggene hvor det er gitt beslutning om bevæpning som er aktuelle opp mot oppgavens problemstilling. For eksempel er mange av de bevæpnede oppdragene forhåndsplanlagte oppdrag i forbindelse med arrangementer eller vakthold. I slike tilfeller er beslutningen om å gi bevæpningsordre noe som er tatt god tid i forveien, basert på tilgjengelige trusselvurderinger og risikovurderinger. Det var likevel nødvendig for meg å registrere disse loggene også, slik at datagrunnlaget mitt, eller utvalget, omhandlet alle logger hvor det var gitt bevæpningsordre over en periode på ett år. For å kunne svare på oppgavens overordnede problemstilling var det viktig å ta utgangspunkt i alle loggene for oppdrag med bevæpning, nettopp for å kunne skille ut eventuelle kjennetegn ved de oppdragene som endrer seg. Jeg utarbeidet derimot spørreskjemaet slik at jeg ikke trengte å svare på alle spørsmålene for disse forhåndsplanlagte oppdragene. Jeg var likevel usikker på hvor stor andel av loggene som ville omhandle denne typen oppdrag. Jeg hadde en

forventning om at de ville utgjøre en større del enn de faktisk gjorde. Jeg var likeledes veldig usikker på hvor mye tid jeg ville bruke på å registrere hver logg. Jeg besluttet derfor at jeg skulle gjennomføre en testperiode først hvor jeg registrerte dataene fra loggene i en begrenset tidsperiode. Dette ville gi meg svar på både tidsbruk på registreringen og om spørreskjemaet fungerte slik jeg ønsket. Denne testperioden bestod av at jeg registrerte 123 logger. Etter dette evaluerte jeg arbeidsprosessen så langt. Det ble da tydelig at omfanget av å registrere alle loggene for et helt år ville bli for omfattende for denne oppgavens rammer. Jeg kom derfor frem til at jeg videre i arbeidet kun ville registrere annenhver logg. Ved å konsekvent bruke annenhver logg ville utvalget likevel være representativt. Dette kan jeg selvfølgelig ikke være helt sikker på, men det er sannsynlig. Jeg vurderte dette som et bedre alternativ enn å korte ned tidsperioden. Det kan tenkes at det er svingninger i type oppdrag i løpet av et år som preges av for eksempel vær, sommerferie osv. Derfor ville jeg ikke avvike fra min opprinnelige plan om å registrere oppdrag fra et helt år. Jeg fikk likevel nesten 1100 loggføringer, som er å anse som et godt datagrunnlag. Etter testperioden ble det også foretatt noen små endringer på spørreskjemaet, disse vil jeg beskrive nærmere under. I testperioden ble jeg også bevisst på at det var noen type oppdrag eller logger jeg ikke ønsket å registrere. De loggene jeg ikke ønsket å registrere dreide seg blant annet om øvelser, som også blir loggført som væpnede oppdrag. Jeg ønsket heller ikke å registrere deloppdrag. Deloppdrag vil si oppdrag som får bevæpningsordre som en direkte følge av et annet oppdrag, et hovedoppdrag. Et eksempel på dette kan være at politiet etter et bevæpnet oppdrag ønsker å gjøre en ransaking på en adresse. Ransakingen blir da ofte loggført som en egen logg og vil gjerne innebære bevæpning som følge av hovedoppdraget. Dermed har man to logger som baserer seg på en og samme beslutning om bevæpning. Jeg løste dette i praksis ved at jeg ikke registrerte deloppdrag i de tilfellene hovedoppdraget allerede var registrert. Hvis hovedoppdraget ikke var registrert så ble deloppdraget registrert. Utvalget forholder seg dermed kun til unike bevæpningsordrer. Etter å ha gjort de nødvendige endringene på spørreskjemaet fortsatte jeg da med den resterende dataregistreringen. Da jeg var ferdig med dataregistreringen gikk jeg gjennom de 123 loggene fra testperioden på nytt slik at de ble tilpasset det reviderte spørreskjemaet. Disse loggene er dermed også en del av utvalget, slik at det totale utvalget kom på 1099 logger.

4.4 Operasjonalisering av variablene

For å operasjonalisere loggene måtte jeg altså bestemme meg for hvilke opplysninger jeg ønsket å hente ut fra loggene for å belyse oppgavens overordnede problemstilling og

tilhørende forskningsspørsmål. Det vil si at jeg måtte avgjøre hvilke variabler jeg ønsket å registrere, og knytte dette til spørsmål i spørreskjemaet. Alle loggene ble registrert med et løpenummer og hvilken dato loggen var fra. Jeg vil nå punktvis gå gjennom de andre variablene.

4.4.1 Hvem besluttet bevæpningen

Det første jeg registrerte var hvem som besluttet bevæpningen. Jeg skiller i undersøkelsen mellom *politimester (PM)*, *operasjonsleder (OL)* og *egenbevæpning*. Med egenbevæpning menes altså at tjenestepersonen selv beslutter å bevæpne seg. En av tingene jeg ble klar over i løpet av testperioden var at noen rutiner blir gjort annerledes i praksis enn det jeg hadde forutsett i forkant. Dette dreide seg hovedsakelig om praktiske forhold vedrørende hvem som gir bevæpningsordre. Skillet mellom *politimester (PM)*, *operasjonsleder (OL)* og *egenbevæpning* valgte jeg med bakgrunn i bestemmelsene om bevæpning i Våpeninstruksen. Loggene viste imidlertid at det i praksis ikke alltid er PM som gir bevæpningsordren på alle forhåndsplanlagte oppdrag slik Våpeninstruksen §3-3(1) b (Våpeninstruksen, 2015) legger opp til, men at det ofte gjøres av *felles enhet for operativ tjeneste (FOT)*. Dette gjelder særlig arrangementer og diverse VIP-oppdrag. På samme måte er det ikke alltid OL som gir bevæpningsordre etter Våpeninstruksen §3-3(1) a (Våpeninstruksen, 2015), men i praksis gis denne ofte av oppdragsleder (ODL). Oppdragsleder er underlagt operasjonsleder, men har samme myndighet til å gi bevæpningsordre. Disse rutinene ville derimot ikke ha noen praktisk innvirkning på mine analyser og jeg registrerte derfor alle ventende, forhåndsplanlagte bevæpnede oppdrag under verdien *PM*, og alle bevæpningsordre gitt av ODL under verdien *OL*.

4.4.2 Forholdets art

Videre registrerte jeg hvilken *forholdets art* oppdraget ble kodet med på starten av loggen, og hvilken den ble avsluttet med. Dette er en av tingene jeg endret på etter testperioden. I utgangspunktet registrerte jeg kun hvilken forholdets art loggen var kodet med da den ble avsluttet. Siden jeg i løpet av testperioden så at dette ofte endret seg ønsket jeg også å registrerer hvilken forholdets art loggene begynte med. Mange logger har flere koder av forholdets art knyttet til seg. Jeg valgte likevel ikke å registrere alle kodene som var knyttet til de enkelte loggene, da jeg mente det ville blir for uoversiktlig. Ved å ikke registrere alle kodene mister jeg kanskje muligheten til å si noe om hvilke kategorier oppdraget faller inn under. Dette blir drøftet nærmere i senere kapitler.

4.4.3 Prioritet

Det neste jeg registrerte var hvilken prioritet loggen fikk. Senere i spørreskjemaet ble det registrert om denne prioriteten ble endret og i så fall når og til hvilken prioritet. Begrunnelsen for en eventuell endring ble registrert som fritekst. For å kunne skille på tidspunkter i løpet av oppdraget valgte jeg å bruke begrepene *før patruljen blir sendt*, *under utrykning* og *patruljen på stedet*. Disse begrepene er ikke noe man finner i PO og jeg måtte derfor operasjonalisere hvordan disse skulle registreres. *Før patruljen blir sendt* betyr før noen ressurser blir knyttet til loggen eller i løpet av tre minutter etter at ressursen blir knyttet til loggen.

Tidsbegrensningen på tre minutter ble valgt fordi loggen føres i sanntid, og det vil være naturlig at operatørene er opptatt med å logge andre føringer mens OL informeres og/eller leser seg opp før bevæpningsordren loggføres i PO. Med andre ord kan man si at jeg har lagt inn et slingringsmann for å gi operatørene tid til å føre bevæpningsordren. Begrepet *under utrykning* gjelder dermed fra tre minutter etter at patruljen er knyttet til oppdraget og frem til de er på stedet. Jeg valgte tidsbegrensningen på tre minutter av rent praktiske årsaker. I Oslo er det ofte korte avstander og en utrykning kan fort være på mindre enn tre minutter. I praksis vil ikke dette ha noen betydning i undersøkelsen, fordi jeg i de tilfellene da vil ha registrert patruljen som på stedet. *Patruljen på stedet* betyr dermed når første patrulje har meldt eller registrert seg på stedet, eller når jeg ut fra loggen forstår at de er fremme på stedet. Disse tidsangivelsene ble brukt både for å registrere når bevæpningsordren ble gitt, og når prioriteten ble endret.

4.4.4 Hvilke våpen gjelder beslutningen for

Jeg ønsket også å registrere hvilke våpen bevæpningsordren ble gitt for. Jeg skilte mellom enhånds- og tohåndsvåpen, og registrerte om bevæpningsordren ble gitt for bare enhåndsvåpen eller begge. Jeg registrerte også hvis dette endret seg i løpet av oppdraget.

4.4.5 Hvor kommer opplysningene fra

Det neste jeg registrerte var hvor opplysningene som ifølge loggen førte til at det ble gitt bevæpning kom fra. Her skilte jeg mellom kategoriene *melder*, *patruljen*, *historikk*, *beslutningen kan ikke knyttes til kategori* og *opplysningene kommer fra flere kilder*.

4.4.6 Hvem er melder

For å registrere hvem som eventuelt var melder brukte jeg kategoriene *ikke relevant*, *publikum*, *politipatrulje*, *AMK/OBRE/veker*, *overført fra annen avdeling* og *annen*. Hvis

melder var *annen*, ble det nærmere beskrevet med fritekst. Hvilke eventuelle opplysninger patruljen kom med ble registrert med fritekst. Historikktipe ble også beskrevet med fritekst.

4.4.7 Hva slags trussel

Jeg ønsket også å registrere hva slags trussel det var snakk om. Trussel i denne sammenheng betyr våpen eller gjenstand/redskap. Jeg skilte da mellom *skytevåpen*, *kniv/stikkvåpen*, *slagvåpen*, *annen* og *flere typer trusler*. Kategorien *annen* ble brukt hvis det ikke var noen konkrete opplysninger om våpen i loggen, men at det for eksempel var snakk om grov vold, eller historikk på lignende.

4.4.8 Utfallet av oppdraget

For å registrere utfallet av oppdraget skilte jeg mellom *våpen avfyrt*, *våpen truet med* og *våpen ikke brukt*. Denne inndelingen skiller seg noe fra våpeninstruksens definisjon av bruk. Bruk av skytevåpen omfatter både de tilfeller hvor politiet avfyrrer skudd, og hvor politiet i ord eller handling truer med at skytevåpen vil bli brukt (Myhrer, 2016, s. 109). Jeg ønsket derimot i min undersøkelse å skille mellom om våpen ble truet med eller om det faktisk ble avfyrt skudd.

Avslutningsvis på spørreskjemaet brukte jeg et fritekstfelt for å gi en kort beskrivelse av hendelsen og knytte eventuelle kommentarer til loggen.

4.5 Dataanalyse

Etter å ha registrert 1099 logger satt jeg nå med samme antallet utfylte spørreskjema. Dataene fra disse spørreskjemaene måtte nå eksporteres fra Google Forms til et analyseprogram. Jeg valgte å bruke statistikkprogramvaren *Statistical Package for the Social Sciences* (versjon 24), eller SPSS som den vanligvis kalles. SPSS er en omfattende statistisk datahåndterings- og dataanalyseverktøy, og er et av de mest brukte innenfor statistisk analyse (Eikemo & Clausen, 2012). For å analysere dataene bruker jeg deskriptiv statistikk og særlig frekvensanalyser. Resultatene blir presentert ved hjelp av frekvenstabeller i kapittel fem.

4.6 Validitet, reliabilitet og overførbarhet

For å vurdere kvaliteten på et forskningsarbeid er det vanlig å snakke om kriteriene reliabilitet (pålitelighet) og validitet (gyldighet) (Tuftes, 2011). Disse begrepene vurderes også noe ulikt mellom kvantitative og kvalitative forskningsprosjekt. Reliabilitet innenfor kvantitativ metode dreier seg om hvorvidt man har klart å gjennomføre undersøkelsen på en så god måte at man unngår tilfeldig feilregistrering av data (Tuftes, 2011), mens det i kvalitative undersøkelser

dreier seg om nøytralitet og objektivitet. Innenfor kvalitativ forskning vil det ikke være mulig å snakke om fullstendig nøytralitet (Tjora, 2012). For å teste påliteligheten sier Tjora (2012, s. 206) at man kan stille det samme spørsmålet som man gjør ved kvantitative studier: *Ville resultatene blitt de samme dersom en annen forsker gjorde den samme jobben?* En måte å sjekke reliabiliteten er å gjenta den samme undersøkelsen flere ganger for å se at dataene blir registrert likt. Dette har jeg gjort ved å først gjennomføre en testperiode hvor jeg registrerte 123 logger. Disse loggene gikk jeg så gjennom og registrerte på nytt avslutningsvis. Dette gjorde jeg både for å tilpasse dem til det reviderte spørreskjemaet, men også for å kvalitetssikre at jeg registrerte dem på samme måte som jeg gjorde i testperioden. Dermed kan jeg utelukke at min egen registrering av data har endret seg fra start til slutt. På den måten har jeg testet den interne reliabiliteten. Det er likevel vanskelig å svare bastant ja på spørsmålet til Tjora. Det neste begrepet er validitet, eller gyldighet, som dreier seg om i hvilken grad man faktisk måler det man ønsker å måle, og om dataene vi genererer representerer fenomenet på en god måte. Eller med andre ord, om de svarene vi finner faktisk er svar på de spørsmålene vi stiller. Johannessen et al. (Johannessen et al., 2010, s. 232) sier at:

Validitet i kvalitative undersøkelser dreier seg om i hvilken grad forskerens framgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten.

Det er også vanlig å snakke om begrepet overførbarhet, eller ekstern validitet som Johannessen et al. (2010) kaller det. I kvantitativ forskning er det vanlig å benytte de funnene man gjør fra et utvalg til å si noe om hva som gjelder for en hel populasjon. Dette er vanskeligere å gjøre innenfor kvalitativ forskning. I denne oppgaven er det vanskelig å si om funnene fra utvalget mitt, altså Oslo politidistrikt, kan overføres og sies å være gjeldende for alle andre politidistrikt. Til dette er det for mange faktorer som spiller inn. Oslo er Norges største by og oppdragene som oppstår der vil ikke kunne sammenlignes med et distrikt som ikke har samme storbyfenomen. Geografisk er Oslo politidistrikt landets minste, og politidekningen, og ikke minst utrykningstiden, vil selvfølgelig ikke kunne sammenlignes med de fleste andre politidistrikt. Likevel skal arbeidet som gjøres på en operasjonssentral ha blitt mer enhetlig på landsbasis de senere årene, men det er nok fortsatt mye arbeid som gjenstår der, slik det også fremgår av rapporten til prosjektet om responstid og responskvalitet (Politidirektoratet, 2013). Derfor bør funnene i undersøkelse være overførbare til en viss grad, men det må understrekes at de må sees i lys av lokale forhold.

4.7 Forskningsetiske refleksjoner

Som politimann som skal forske på eget felt er det viktig å reflektere over hvilken «hatt» man har på hodet og hvilke etiske problemstillinger man kan havne opp i hvis eller når det skjer rolleblandinger. Med det mener jeg at jeg som politimann og forsker kan se annerledes på noen punkter enn en som bare er forsker. Jobben min i denne sammenheng er å ta på meg «forskerhatten». Jeg må være bevisst på at hvis jeg ser noe med politiøyne eller «politihatten» på, så må dette komme tydelig frem og forklares i oppgaven. Bjørgo og Myhrer (2015) har skrevet om dette i Politihøgskolens forskningsetiske veileder, hvor de påpeker viktigheten av å reflektere over egne etiske oppfatninger og holdninger, samt være bevisst de konflikter mellom ulike normer og hensyn som kan oppstå under forskningsvirksomheten. Det er ikke tvil om at jeg har et annet forhold til PO-logger og sjargongen som brukes i politiet, enn en som aldri har vært borti det før. Jeg har blant annet tidligere jobbet på en operasjonssentral, og har på den måten allerede kjennskap til føring av PO-logger. Opplever jeg at dette gir meg en fordel på noen måte, må jeg være åpen om dette og forklare og begrunne det godt. På lik linje må jeg også være bevisst på ulempene dette kan medføre. Det er vanskelig å si om jeg har opplevd fordeler eller ulemper i løpet av arbeidet. Jeg har den erfaring og kunnskap jeg har, og kan vanskelig bedømme objektivt hvordan dette påvirker meg. Når man forsker på eget felt, kan det være vanskelig å ta et skritt tilbake og se på forholdene utenfra. Dette har jeg likevel forsøkt å gjøre. Bjørgo og Myhrer (2015) understreker også viktigheten av å velge riktig og hensiktsmessig fremgangsmåte ved innhenting av nødvendige godkjenninger og tillatelser. Som ansatt i politiet vil jeg kunne ha tilgang til datasystemer og informasjon som en forsker utenfor politiet ikke har tilgang til. Det er derfor avgjørende at jeg som forsker kun benytter meg av informasjon jeg har fått tillatelse til å innhente. Jeg søkte, som forsker, Politidirektoratet om tilgang til politiets operasjonslogg og fikk innvilget dette. I denne oppgaven har jeg kun hentet informasjon og data fra åpne kilder eller fra registre jeg har fått godkjent tilgang til som forsker. Det er samtidig greit å påpeke at i min nåværende stilling på Politihøgskolen har jeg ikke tilgang til hverken PO eller andre av politiets registre, så tilgangen jeg har hatt er kun knyttet til denne oppgaven.

Valget av problemstilling i denne oppgaven er basert på min interesse for operativt politiarbeid, og ønsket om å kunne bidra med forskningsbasert kunnskap til å forstå og utvikle faget videre. Jeg måtte derfor i forkant reflektere over mine egne oppfatninger og holdninger, og om disse ville påvirke oppgaven. Operativt politiarbeid står mitt hjerte nært, og jeg ønsker at norsk politi skal ha de beste forutsetninger for å løse de varierte og tidvis vanskelige

oppdragene de møter i hverdagen på en best mulig måte. Jeg jobber til daglig med undervisning av operative fag på Politihøgskolen, og er derfor opptatt av at de studentene vi utdanner skal ha de beste forutsetningene for å lykkes. I disse dager er det vanskelig å komme utenom spørsmålet om generell bevæpning av norsk politi. Jeg mener likevel ikke dette er et tema som påvirker denne oppgaven. Som jeg skrev innledningsvis ligger noe av inspirasjonen bak denne oppgaven det jeg leste i rapporten til bevæpningsutvalget. Det som vekket interessen der var derimot den påviste mangelen på dokumentasjon av operativt politiarbeid. Resultatene av min undersøkelse vil forhåpentligvis være aktuelle uavhengig av om politiet har generell bevæpning eller ikke. Jeg ønsker å finne frem til eventuelle kjennetegn på oppdrag som endrer seg. Disse eventuelle kjennetegnene vil være interessante uavhengig av bevæpningsstatus på norsk politi. Datagrunnlaget baserer seg på hendelser som har skjedd i en tidsperiode hvor norsk politi ikke har generell bevæpning og hvor de forholder seg til de samme instruksjer og lovverk som i dag. I oppgaven tar jeg heller ikke stilling til om noen av oppdragene kunne vært løst annerledes hvis politiet hadde generell bevæpning.

Datainnsamlingen i denne oppgaven gjøres fra registersøk som regnes som en kvantitativ metode. Likevel bruker jeg nok, som nevnt tidligere i kapitlet, en blanding av kvantitativ og kvalitativ metode i denne oppgaven, da jeg også tolker det som står i registrene. Bruk av sekundærdata gir i utgangspunkt mindre grad av påvirkning mellom forsker og datagrunnlag. Dette er fordi man forholder seg til informasjon som allerede foreligger uten noen direkte kontakt med personer eller informanter, og man får dermed ikke påvirket disse. I denne oppgaven er det likevel jeg som selekterer hva jeg trekker ut av PO-loggene og på den måten påvirker utvalget. Videre er det jeg som tolker hvilke kategorier de skal registres under. Dermed vil jeg kunne påvirke dataene både direkte og indirekte. Dette kan skje ubevisst på grunn av min bakgrunn og forforståelse av operativt politiarbeid. Det er ikke sikkert noen med en annen bakgrunn ville tolket alt på samme måte. Det er også viktig å være klar over at det er noen andre som har «selektert» hva som står i loggene. Loggene er ikke en direkte gjengivelse av situasjonen, og kan derfor ikke sies å gjenskape den reelle hendelsen. Loggene er et produkt av oppfattelsen til den eller de operatørene som førte oppdraget, og er i beste fall et utsnitt av situasjonen. Operatøren eller operatørene har allerede gjort en seleksjon av hva de mente var viktig og relevant å føre i loggen. Ved at oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål er laget på forhånd, forsøker jeg å minimere min påvirkning. Jeg bruker et spørreskjema for å hente dataene ut fra PO-loggene. På den måten «spør» jeg hver enkel logg om det samme, og de svarene jeg får er mest mulig standardiserte.

4.7.1 Etikk

Selv om jeg, som nevnt, ikke forholder meg til informanter, vil jeg få tilgang til mange personopplysninger og annen taushetsbelagt informasjon ved å lese politiloggene. De variablene jeg skal hente ut av datamaterialet og analysere, er derimot ikke taushetsbelagt eller knyttet direkte til personer eller steder. Jeg må likevel være bevisst og årvåken på at de dataene jeg registrerer kun er knyttet til de variablene jeg er ute etter og at andre opplysninger ikke blir brukt på noen måte. Undersøkelsen min inneholder heller ingen tolkningsdata som det kalles i Politihøgskolens forskningsetiske veileder (Bjørge & Myhrer, 2015), det vil si data som gjør at det er mulig å identifisere personer selv om direkte personopplysninger er gitt.

Sentrale forskningsetiske utfordringer knyttet til min oppgave er primært knyttet til behandlingen av taushetsbelagt data og rollekonflikten som kan følge av å forske på eget fagfelt. Jeg mener likevel at med det metodevalget jeg har gjort og de tiltakene jeg har beskrevet over så forsøker jeg å begrense min påvirkning mest mulig.

4.8 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg sett nærmere på det metodiske aspektet ved undersøkelsen min. Etter å ha plassert min oppgave innenfor generell samfunnsvitenskapelig metode, har jeg brukt mest plass på å beskrive hvordan jeg gikk frem for å operasjonalisere dataene, og presentert variablene som ligger til grunn for min undersøkelse. Jeg har også drøftet undersøkelsens validitet og reliabilitet, før jeg avslutningsvis reflekterte rundt aktuelle forskningsetiske sider av min oppgave.

5. Resultater fra registersøket

5.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg gjennomgå resultatene fra registersøket i PO gjort i undersøkelsen. Til behandlingen av dataene fra spørreskjemaet jeg brukte i søket laget jeg en datamatrikse i statistikkprogrammet SPSS. Jeg vil presentere variablene i en kronologisk rekkefølge ut fra spørreskjemaet, hvor jeg først ser på hvem som beslutter bevæpningen, når det skjer og hvor opplysningene kommer fra. Deretter vil jeg se på hvordan de oppdrag det gis bevæpning på kategoriseres, før jeg ser på variablene *prioritet*, *type trussel* og *utfall av oppdraget*. Det er nok en gang nødvendig å minne om at datamaterialet mitt er det som er ført i loggene. Jeg kan derfor ikke si noe om de faktiske hendelsene, eller om hva aktørene inne på operasjonssentralen eller ute på patruljene har gjort, utover det som fremgår av loggene.

5.2 Presentasjon av tabellene basert på spørsmålene i spørreskjemaet

5.2.1 Hvem gir beslutningen om bevæpning?

Jamfør Våpeninstruksens §3-3 (1) (2015) skiller det mellom politimester (PM), operasjonsleder (OL) og den enkelte tjenesteperson (EGEN) når det er snakk om hvem som kan beslutte bevæpning med tjenestevåpen. Tabell 5.1 viser fordelingen av dette i utvalget.

Tabell 5.1 Hvem gir beslutning om bevæpning?

Beslutning gitt av	%	N
Operasjonsleder	78	861
Politimester	21	232
Egenbevæpning	<1	6
Totalt	100	1099

Tabell 5.1 viser tallene for mitt totale utvalg (N=1099). Her ser man at det i 232 logger, eller 21 prosent av utvalget blir kodet til at det er PM som har gitt bevæpningsordren. Som forklart i metodekapitlet, så har jeg disse loggene med i utvalget mitt for å si noe om totalen av væpnede oppdrag i Oslo politidistrikt i den aktuelle tidsperioden. Det som helt kort kan sies om disse loggene er at de knytter seg nærmest utelukkende til vakt- og sikringsoppdrag i forbindelse med arrangementer og VIP-besøk (VIP er en forkortelse for Very Important Person og betyr altså person som krever særlig beskyttelse, for eksempel kongelige og statsråder). Selv om jeg har disse 232 loggene med i utvalget mitt, vil de ikke bli brukt videre i analysene, da de ikke er med på å belyse oppgavens problemstilling. De loggene som danner

grunnlaget for videre analyser er de hvor 78 prosent er besluttet av OL, og kun 0,5 prosent er besluttet av tjenestepersonen selv som egenbevæpning. I de videre analysene vil jeg derfor hovedsakelig vise til prosenter som ikke er medregnet de nevnte 232 loggene. Det vil si prosenter regnet ut fra 867 logger. Der hvor jeg velger å bruke hele utvalget, så vil det gå tydelig frem.

5.2.2 Når gis bevæpningsordren?

Etter å ha vist hvem det er som beslutter bevæpningen, vil det være interessant å se når bevæpningsordren gis ifølge loggene, det vil si tidspunkt for bevæpning. For denne oppgavens overordnede problemstilling vil dette være avgjørende for å si noe om oppdraget har endret seg til å være bevæpnet eller ikke. Dette vises i tabell 5.2.

Tabell 5.2 Når blir bevæpningsordren gitt?

Tidspunkt for bevæpning	%	N
Før patruljen blir sendt	76	658
Patruljen på stedet	14	124
Under utrykning	10	85
Totalt	100	867

Tabell 5.2 viser at i 76 prosent av loggene blir bevæpningsordre gitt før patruljen blir sendt til stedet. I 10 prosent av loggene blir ordren gitt mens patruljene fortsatt er under utrykning. I de gjenværende 14 prosentene av loggene blir ikke ordren om bevæpning gitt før patruljen er på stedet. Det er disse tilfelle hvor bevæpning kommer senere i oppdraget som er særlig aktuelle opp mot oppgavens overordnede problemstilling. Det er derfor interessant å undersøke hva slags opplysninger som bidrar til at bevæpningsordren kommer i de tilfellene der patruljen allerede er på stedet.

5.2.3 Hvor kommer opplysningene fra?

I tabell 5.3 ser jeg på hvor opplysningene som fører til at det besluttes å gi bevæpningsordre på oppdraget kommer fra, slik det fremstår i loggene. Dette er ikke noe som direkte oppgis i PO, og det er derfor registrert ut ifra hvordan jeg tolker loggen. Ofte kommer dette tydelig frem, men det må leses i friteksten og er ikke noe som registreres som rutinetrikk. Det er også en vanlig rutine at operasjonsleder skriver en kort kommentar der han/hun begrunner bevæpningen. Ofte er denne begrunnelsen veldig kort og sier lite eller ingenting konkret om hva som ligger til grunn for beslutningen. For eksempel skrives det ofte «Bevæpning gitt for å

ivareta egensikkerheten til de involverte mannskapene og tredjeperson». I noen tilfeller skrives det mer utfyllende, og det beskrives hvilke opplysninger som ligger til grunn for beslutningen.

Tabell 5.3 Hvor kommer opplysningene fra?

Hvor kommer oppl. fra	%	N
Melder	65	564
Historikk	17	144
Fra flere kilder	9	82
Patruljen	7	64
Kan ikke knyttes til kategori	2	13
Totalt	100	867

Tabell 5.3 viser at det i 65 prosent av tilfellene er opplysninger melder kommer med som er avgjørende for at det blir gitt bevæpning. Dette kan for eksempel dreie seg om at melder opplyser om at han/hun har observert en kniv eller annet type våpen. I 17 prosent av tilfellene er det historikk som er avgjørende. Da kan det for eksempel være oppgitt navnet på en bestemt person eller en adresse, og søk i politiregistrene viser at det tidligere er knyttet våpen, vold eller lignende til personen/adressen. For å identifisere de oppdragene som endrer seg er det her kanskje mer interessant å se sammenhengen mellom hvor man er tidsmessig i oppdragene og hvor disse opplysningene kommer fra. I tabell 5.4 ser jeg på *hvor kommer opplysningene fra* for de ulike kategoriene i variabelen *tidspunkt for bevæpning*.

Tabell 5.4 Hvor kommer opplysningene fra og tidspunkt for bevæpning.

	Før patruljen blir sendt og under utrykning		Patruljen på stedet	
	%	N	%	N
Melder	72	534	24	30
Historikk	17	129	12	15
Patruljen	<1	4	48	60
Fra flere kilder	9	65	14	17
Kan ikke knyttes til kategori	<2	11	2	2
Totalt	100	743	100	124

I tabell 5.4 ser man, slik det også ble vist i tabell 5.2, at det dreier seg om 14 prosent av loggene der det ikke blir gitt bevæpningsordre på oppdraget før patruljen er på stedet. I 48 prosent av disse tilfellene så er det patruljen selv som kommer med opplysningene. Her er det interessant å se på hva slags opplysninger patruljene kommer med. Særlig interessant er det å se på hvor ofte de opplysningene patruljen kommer med er opplysninger som kunne vært innhentet tidligere i meldingsmottaket. I noen tilfeller blir patruljen kontaktet direkte av en melder eller fornærmet, enten når de er ute og kjører eller går fotpatrulje. Disse tilfellene kan man selvfølgelig ikke regne med å innhente noen opplysninger om tidligere. Slike tilfeller har jeg registrert som at opplysningene kommer fra patruljen. De tallene jeg nå skal vise til dreier seg om logger fra oppdrag hvor patruljen er blitt sendt av operasjonssentralen. Hva slags opplysninger patruljen kommer med er registrert inn i spørreskjemaet som fritekst. Det er derfor ikke hensiktsmessig å fremstille friteksten i tabellform. For å finne disse tallene har jeg gått inn i friteksten i besvarelsene fra spørreskjemaet og hentet ut tallene jeg nå skal vise til. Av de tilfellene hvor opplysningene kommer fra patruljen er det i 57 prosent av loggene opplysninger som patruljen får av melder eller vitner etter at de ankommer stedet. Det er vanlig for en patrulje å forsøke å lokalisere melder når de ankommer stedet, slik at melder eventuelt kan påvise riktig adresse eller person. I mange tilfeller er melder også fornærmet. Et typisk eksempel på en opplysning som blir gitt til patruljen fra melder når de kommer i kontakt er at gjerningspersonen har vært i besittelse av et eller annet type våpen. Det eksemplet gikk igjen i flere logger. Man kan da spørre seg om dette er opplysninger melder

kunne eller burde å ha opplyst om tidligere, slik at patruljen var bedre forberedt i det de kom til stedet. Spørsmålet blir om de har blitt spurt om dette i forbindelse med meldingsmottaket. Det er selvfølgelig ikke alle vitner som er i kontakt med operasjonssentralen, men i flere av tilfellene har melder allerede snakket med operasjonssentralen. I flere tilfeller er det også allerede meldt om en trussel, det vil si våpen (særlig kniv), men det gis ikke bevæpningsordre før patruljen er på stedet og bekrefter at dette er tilfelle. Årsaken til eller begrunnelsen for den fremgangsmåten er ikke noe jeg har funnet svar på i undersøkelsen. I ytterligere 28 prosent av disse loggene er opplysningene patruljen kommer med direkte knyttet til at de er i kontakt med gjerningspersonen. Det vil si at de er i visuell eller verbal kontakt og gir opplysninger som utløser en bevæpningsordre. For eksempel ved at de ser gjerningspersonen true andre eller seg selv, eller at gjerningspersonen truer patruljen.

Av tabell 5.4 kan vi også se at i de tilfeller hvor det gis bevæpningsordre før patruljen blir sendt til stedet, eller når patruljen er under utrykning, er det i 72 prosent av tilfellene melder som kommer med de avgjørende opplysningene. I 17 prosent av loggene er det historikk som er avgjørende. Historikk betyr i de fleste tilfeller at det gjøres et registersøk i politiets systemer, men det kan også dreie seg om kjennskap til personer eller miljøer. I de tilfellene der opplysningene kommer fra flere kilder er også historikk i de fleste tilfeller en av kildene. I slike tilfeller vil det ofte dreie seg om at kildene underbygger hverandre, slik at det til sammen er grunnlag for å beslutte bevæpning. Sitatet under, som er direkte sitert fra en av loggene, er et eksempel på hvordan opplysninger fra melder sammen med historikk gir grunnlag for bevæpning, selv om meldingen fremstår som uklar.

En veldig uklar melding, hvor man ikke kan vurdere gyldigheten av opplysningene om kniv eller ikke. Operatør fikk ikke helt taket i sannhetsgehalten i meldingen. Men historikken til de to involverte tilsier at det kan være reelt. Med bakgrunn i historikk og opplysninger fra melder, ble det derfor gitt bevæpning med hensyn til egensikkerheten til de involverte mannskap. Melder var på dette tidspunkt i trygghet på utsiden av adressen (Anonym).

Her ser man hvordan opplysninger fra melder settes i sammenheng med historikk som dermed gir nok grunnlag til å fatte en beslutning om bevæpning. Sitatet under, som også er sitert direkte fra en logg, er et eksempel på at historikk settes sammen med en helt annen faktor, nemlig at adressen er i femte etasje og dermed langt fra patruljebilen. Dermed blir adressen en risikofaktor som sammen med historikken er avgjørende for beslutningen.

Bevæpning gis da mannskapene skal opp i 5. etg på adressen og forsøke pågripelse av person som i fjor ble tatt med skarpladd håndvåpen. Har også vold mot politiet fra før. Oppdraget i seg selv gir ikke grunn for bevæpning (Anonym).

Historikk står også for 12 prosent av tilfellene der patruljen allerede har kommet til stedet. Når patruljen allerede er på stedet, ser vi at det i 24 prosent av loggene er melder som kommer med opplysningen. Dette kan blant annet skyldes at det er vanlig for operatøren å holde melder på telefonen helt til patruljen er på stedet og i kontakt med melder. I noen tilfeller kan melder komme med kritiske opplysninger etter at patruljen ankommer stedet, men før de har kommet i kontakt med melder. Følgende to sitater som er sitert direkte fra loggene er gode eksempler på dette:

Patrulje på vei til adresse der det slåss i en oppgang. Idet første patrulje kommer til adressen ringer ny melder og sier at han har observert person med kniv i gangen. Bevæpning gitt da mannskapene kan stå overfor særlig farlig person (Anonym).

Patrulje på vei til bolig hvor melder har blitt sparket i hodet. Idet patruljen skal gå inn i boligen sier melder at hun har blitt truet med kniv. Bevæpning gitt da mannskapene kan stå overfor særlig farlig person (Anonym).

I 89 prosent av loggene der bevæpningsordre blir gitt før patruljen blir sendt til stedet eller mens patruljen er under utrykning, er det altså ifølge undersøkelsen enten opplysninger fra melder eller historikk som er avgjørende for beslutning om bevæpning. Ytterligere ni prosent gjelder opplysninger fra flere kilder, som ofte omfatter både melder og historikk. Ut i fra undersøkelsen kan man derfor anta at det i mer enn ni av ti tilfeller er den innledende fasen av oppdraget som er avgjørende. Det er i denne fasen vi blant annet finner meldingsmottaket og den første oppfattelsen av risiko. Dette vil jeg drøfte nærmere i kapittel seks.

5.2.4 Hvordan kategoriseres oppdrag som det gis bevæpning på?

Jeg ønsket også å undersøke om man kan si noe om hva slags oppdrag som oftest medfører bevæpning. For å kategorisere dette var det mest naturlig å se på hvilken *forholdets art* loggen ble kodet med. I spørreskjemaet har jeg registrert både hvilken kode loggen ble startet med og hvilken kode den hadde da loggen ble avsluttet. I mange tilfeller ble forholdets art endret. I tillegg kan man tilknytte flere typer forholdets art. Endringen av kodingen kan skyldes at oppdraget fremstår på én måte når loggen opprettes, men at oppfattelsen endrer seg i løpet av oppdraget og at det derfor blir tilknyttet en eller flere nye typer forholdets art før loggen avsluttes. I tabell 5.5 vises de kodene loggene er avsluttet med. Hvordan et oppdrag kodes, er som tidligere nevnt avhengig av operatøren som starter eller avslutter loggen, og er derfor en noe «flytende» variabel. Dette vil bli drøftet mer i kapittel seks. At forholdets art kan tolkes

forskjellig gjenspeiler seg også ved at svært mange forskjellige koder er brukt, selv på oppdrag som fremstår som i loggen for øvrig nokså like. Det ble derfor også vanskelig å fremstille dette på en oversiktlig måte. Totalt hadde loggene 108 forskjellige koder av forholdets art da de ble avsluttet, hvorav flere koder kun var brukt én gang. For å gjøre tabellen noe mer oversiktlig og forståelig har jeg slått sammen flere kategorier som jeg mener hører naturlig sammen. For eksempel er det flere koder som helt naturlig faller inn under det jeg i denne tabellen har kalt *Helse/psykiatri*, men som settes på forskjellige koder, nettopp fordi det finnes svært mange koder som dekker lignende forhold. Under kategorien *Helse/psykiatri* har jeg for eksempel samlet kodene *psykiatri*, *selvdrap*, *selvskading*, *suicidal* og *bistand helsevesen*. Tabell 5.5 viser de 14 kategoriene av typer oppdrag som går igjen oftest, og de resterende oppdragene er samlet under *Andre*. Tallene i tabell 5.5 forholder seg til hele utvalget (N=1099).

Tabell 5.5 Kategori av oppdrag basert på forholdets art

Kategori av oppdrag	%	N
Tvang/trusler	14	157
Arrangement	14	151
Helse/psykiatri	10	115
Vold	9	94
VIP	8	89
Pågrepelse/ransaking	7	73
Våpen	5	51
Kontroll	4	44
Undersøkelsessaker	4	43
Ordensforstyrrelser	2	28
Slagsmål	2	24
Ran av person	2	21
Politi loven bortvisning/pålegg	2	20
Bæring av kniv på off. sted	1	17
Andre	16	172
Total	100	1099

Tabell 5.5 viser hvilke kategorier av type oppdrag som går oftest igjen, basert på hvilke *forholdets art* loggen hadde da den ble avsluttet. De to kategoriene som skiller seg tydeligst ut er *Tvang/trusler* og *Arrangementer*. *Arrangementer* dreier seg i all hovedsak om forhåndsplanlagte oppdrag hvor beslutningen om bevæpning er tatt på forhånd. Kun i noen få tilfeller fant jeg logger for arrangementer som kom «uventet» og hvor operasjonsleder tok beslutningen der og da. Dermed kan man ut fra undersøkelsen si at kategorien *Tvang/trusler* helt klart skiller seg ut som den type hendelstyrte oppdrag som medfører flest bevæpninger. Kategorien *Tvang/trusler* omfatter trusler med kniv, skytevåpen, våpen og trusler diverse, men det er oppdragene med kniv som er i klart flertall. *Helse/psykiatri* med ti prosent peker seg også ut som en type oppdrag som ofte medfører bevæpning. Disse tallene kan sees i sammenheng med resultatet fra undersøkelsen til Haugland (2015) som viste en økning i antall væpnede bistandsoppdrag til helsevesenet. Undersøkelsen min kan ikke si noe om en eventuell økning, men den viser at oppdragskategorien *Helse/psykiatri* utgjør en betydelig del.

På samme måte som jeg gjorde i tabell 5.4 ønsker jeg også her å se på *kategori av oppdrag* opp mot variabelen *tidspunkt for bevæpning*, se tabell 5.6. Tallene i tabell 5.6 forholder seg til hele utvalget (N=1099).

Tabell 5.6 Kategori av oppdrag og tidspunkt for bevæpning.

Kategori av oppdrag	Før patruljen blir sendt og under utrykning		Patruljen på stedet	
	%	N	%	N
Arrangement	15	151	0	0
Tvang/trusler	14	135	18	22
Helse/psykiatri	11	105	8	10
Vold	8	77	14	17
VIP	9	89	0	0
Pågrepelse/ransaking	7	69	3	4
Våpen	4	41	8	10
Kontroll	4	34	8	10
Undersøkelsessaker	4	39	3	4
Ordensforstyrrelser	3	24	3	4
Slagsmål	2	18	5	6
Ran av person	2	19	2	2
Politi-loven bortvisning/pålegg	2	19	1	1
Bæring av kniv på off. sted	1	14	2	3
Andre	14	141	25	31
Total	100	975	100	124

Tabell 5.6 viser at for de loggene der bevæpningsordre ikke ble gitt før patruljen var på stedet, så er det også her oppdrag under kategoriene *Tvang/trusler* som skiller seg ut med 18 prosent. Det er interessant å se at prosentmessig er det flere oppdrag i denne kategorien når patruljen er på stedet enn før og under utrykning. Når bevæpningsordren gis når patruljen allerede er på stedet, så skiller også kategorien *Vold* seg ut med 14 prosent, mens kategoriene *Helse/psykiatri*, *Våpen* og *Kontroll* alle er på 8 prosent. Man ser også at kategorien *Andre* her blir stor med 25 prosent, men det er da viktig å huske at denne kategorien omfatter alle de resterende kodene av forholdets art, og at ingen enkeltkategori utgjør mer enn noen få tilfeller. Som nevnt tidligere ble det totalt brukt 108 individuelle koder på forholdets art hvor mange kun var brukt en gang. Det er alle disse kodene som til sammen utgjør kategorien *Andre*. For både tabell 5.5 og 5.6 er det viktig å gjenta at det i undersøkelsen er brukt den koden av

forholdets art loggen hadde da den ble avsluttet. Et og samme oppdrag kan ha flere koder av forholdets art tilknyttet seg og dermed være overlappende i flere kategorier, men slike tilfeller er altså ikke registrert her.

5.2.5 Prioritet

Når loggen opprettes, velges det samtidig en prioritet på oppdraget. Denne prioriteten er det operatøren som setter. Prioriteten som blir satt sier noe om hastegraden på oppdraget. Alarm og prioritet 1 vil for eksempel si at det kreves umiddelbar uttrykning (Politidirektoratet, 2013). Tabell 5.7 viser hvordan prioriteten fordeler seg. Tabell 5.7 viser tall for hele utvalget (N=1099).

Tabell 5.7 Prioritet

Prioritet	%	N
Alarm	1	10
Pri 1	26	286
Pri 2	33	367
Pri 3	30	331
Ingen	10	105
Totalt	100	1099

Tabell 5.7 viser at fordelingen mellom prioritet 1 til 3 er forholdsvis jevn. Prioritet *Ingen* skiller seg fra disse ved kun å omfatte i underkant av ti prosent, mens *Alarm* skiller seg markant ut med kun en prosent av oppdragene. Ut ifra min undersøkelse er det vanskelig å trekke noen slutninger ut fra prioriteten, rett og slett fordi jeg opplevde den som veldig vilkårlig. Som et eksempel på dette kan jeg nevne to logger som jeg oppfattet som relativt like. De inneholdt omtrent samme informasjon om to lignende hendelser. Likevel ble den ene kodet som prioritet 1 og den andre som prioritet 2. Dette kan dreie seg om forhold jeg ikke fanger opp i min undersøkelse, som for eksempel tilgjengelige ressurser, og kan således være knyttet til måling av responstid. Slike forhold er ikke tatt med i undersøkelsen, og det må derfor tas forbehold om dette. Prioriteten på oppdraget kan når som helst endres i løpet av loggføringen. Den skal likevel helst ikke endres, på grunn av registrering av responstid. Av de loggene hvor beslutningen om bevæpning ble gitt av OL eller av tjenestepersonen selv ble prioriteten endret i 26 prosent av tilfellene. Det var derimot vanskelig å finne noe

system/mønster på hvorfor, eller i hvilke type tilfeller, dette skjedde. Ser man på tabell 5.8 kan man se når prioriteten ble endret.

Tabell 5.8 Tidspunkt for når prioriteten ble endret.

Tidspunkt for endring	%	N
Før patruljen blir sendt	63	143
Patruljen på stedet	30	69
Under utrykning	7	16
Totalt	100	228

I tabell 5.8 ser man at i de fleste loggene (63 prosent) ble prioriteten endret før patruljen ble sendt. I mange tilfeller gjaldt dette logger som lå som ventende eller ble lagt på vent. Prioriteten ble da gjerne satt ned først, for deretter å bli endret når ressurser ble tilknyttet loggen. Generelt er det vanskelig å trekke noen slutninger ut fra registreringene om prioritet. Det fremstår som lite systematisk hvilke type oppdrag som får hvilken prioritet, og det fremstår nærmest tilfeldig om denne prioriteten endres når oppdraget endrer seg. Dette vil bli drøftet mer i kapittel seks.

5.2.6 Type trussel

Hva slags trussel det er snakk om gir en god pekepinn på hva slags oppdrag og farer som møter patruljene. Som beskrevet i kapittel fire bruker jeg ordet trussel her om våpen eller gjenstand/redskap. Tabell 5.9 viser de kategoriene for trusler, eller våpen, som ble registrert.

Tabell 5.9 Type trussel

Type trussel	%	N
Kniv/stikkvåpen	47	407
Annen	20	177
Skytevåpen	20	172
Flere type trusler	10	82
Slagvåpen	3	28
Totalt	100	866

Tabell 5.9 viser at 47 prosent av de loggene som medførte bevæpning hadde *kniv/stikkvåpen* som den trusselen som gjorde at oppdraget ble ansett som særlig farlig, jamfør

våpeninstruksen. Kategoriene *skytevåpen* og *annen* ligger begge på 20 prosent. Kategorien *annen* omfatter her logger hvor det ikke er observert eller beskrevet noe spesielt våpen, men for eksempel at en navngitt person har alvorlig voldshistorikk eller historikk som omfatter bruk eller besittelse av våpen. Under kategorien flere type trusler telles de loggene der det tydelig er beskrevet flere typer våpen. Et typisk eksempel på dette er meldinger om masseslagsmål hvor det blir meldt at det er observert både slagvåpen og kniv/stikkvåpen. Dermed kan tilfellene som omfatter for eksempel *kniv/stikkvåpen* i realiteten være enda høyere enn de nevnte 47 prosentene. Dette kan også sees i sammenheng med undersøkelsen til Haugland (2015) som viste en økning i antall oppdrag hvor bevæpningsordre blir gitt med bakgrunn i opplysninger om kniv. *Slagvåpen* utgjør kun tre prosent av loggene. Dette kan kanskje skyldes at bevæpningsordre sjeldnere gis til denne typen trussel og dermed ikke er del av mitt datamateriale, men det er ikke noe undersøkelsen kan si noe om. I de tilfellene hvor slagvåpen var eneste meldte trusseltype og bevæpningsordre ble besluttet av operasjonsleder, ble det ofte sett i sammenheng med andre opplysninger, for eksempel rus eller at personen var svært aggressiv. Det er også viktig å påpeke her at jeg kategoriserte øks som slagvåpen. Når det gjelder type trussel kan det også her være interessant å se dette opp mot variabelen *tidspunkt for bevæpning*, se tabell 5.10.

Tabell 5.10 Type trussel og tidspunkt for bevæpning.

	Før patruljen blir sendt og under utrykning		Patruljen på stedet	
	%	N	%	N
Kniv/stikkvåpen	48	353	44	54
Annem	21	153	19	24
Skytevåpen	19	143	23	29
Flere type trusler	9	71	9	11
Slagvåpen	3	22	5	6
Totalt	100	742	100	124

Tabell 5.10 viser at det kun er små forskjeller ut fra når bevæpning ble gitt. Man kan se at trusselen dreier seg om *skytevåpen* noe oftere når bevæpningsordren gis først når patruljen er på stedet, men det er vanskelig å trekke noen konklusjoner ut fra dette.

5.2.7 Utfall av oppdraget

Alle PO-logger avsluttes med en avslutningskode. Hvilken kode loggene ble avsluttet med anså jeg ikke som relevant for min undersøkelse, så det ble ikke registrert. Det jeg derimot ønsket å registrere om avslutningen på loggen var det som jeg har kalt utfallet av oppdraget. Det vil si om bevæpningen førte til at våpen ble brukt eller ikke. Tabell 5.11 viser hva undersøkelsen sier om dette.

Tabell 5.11 Utfallet av oppdraget

Utfall	%	N
Våpen ikke brukt	97	840
Våpen truet med	<3	24
Våpen avfyrt	<1	1
Totalt	100	865

Som tidligere nevnt anser Våpeninstruksen for politiet (2015) våpen som brukt både hvis den har vært avfyrt eller om tjenestepersonen har brukt den aktivt til å true med. I min undersøkelse skiller jeg mellom det å true og det å avfyre. Tabell 5.11 viser at i 97 prosent av loggene ble det oppgitt at våpen ikke ble aktivt brukt. I mindre enn tre prosent av loggene fremgår det at våpenet aktivt ble truet med. Det var kun én logg som registrerte at det var løsnet skudd, og dette var en logg som ble opprettet som følge av et vådeskudd med et tjenestevåpen. Det er lett å tenke seg at registrering av om våpenet er brukt eller ikke er noe som kan glippe i en del logger, selv om dette er noe som rutinemessig skal loggføres. Jeg opplevde det som ganske konsekvent at det avslutningsvis i loggen stod om våpen enten var eller ikke var brukt. Også her kan det være interessant å se på utfallet opp mot variabelen *tidspunkt for bevæpning*, se tabell 5.12.

Tabell 5.12 Utfall av oppdraget og tidspunkt for bevæpning

	Før patruljen blir sendt og under utrykning		Patruljen på stedet	
	%	N	%	N
Våpen ikke brukt	98	726	92	114
Våpen truet med	2	15	7	9
Våpen avfyrt	0	0	1	1
Totalt	100	741	100	124

Ut ifra tabell 5.12 kan man se at våpen ble truet med i syv prosent av loggene i de tilfellene der bevæpningsordren ble gitt først når patruljen var på stedet. I de tilfellene der bevæpningsordren ble gitt enten *før patruljen ble sendt* eller mens patruljen var *under utrykning* ble *våpen truet med* i bare to prosent av loggene. Dette kan tyde på at våpen oftere blir brukt til å true med hvis ordren om bevæpning blir gitt sent i oppdraget.

5.3 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg presentert resultatene fra undersøkelsen min. Ved hjelp av deskriptiv statistikk i form av frekvensanalyser har jeg presentert tallene fra undersøkelsen. Jeg har valgt å bruke relativt enkle analyser for å fremstille tallene i undersøkelsen, da jeg mener at dette var dekkende for å svare på oppgavens problemstilling. Jeg valgte å ikke bruke andre former for analyser, som for eksempel regresjonsanalyser fordi jeg mener det ikke nødvendigvis ville gitt meg bedre svar på det jeg ønsker å svare på. Resultatene av undersøkelsen viser at i flertallet av loggene som innebærer bevæpningsordre, så er det operasjonsleder som beslutter bevæpningen, og at bevæpningen skjer før patruljen er registrert som fremme på stedet. De situasjonene som endrer seg til å kreve at patruljen bevæpner seg etter at de har kommet til stedet, er derfor, ifølge min undersøkelse, i mindretall. Undersøkelsen har likevel klart å peke på noen faktorer som kan bidra til å belyse nettopp disse tilfellene. Disse vil bli drøftet i kapittel seks.

6. Drøfting

6.1 Innledning

I dette kapitlet er målet å svare på oppgavens overordnede problemstilling. Som presentert innledningsvis er den:

Finnes det kjennetegn ved oppdrag som endrer seg fra ubevæpnede til bevæpnede, som ut fra PO-loggene kan identifiseres og dermed bidra til å utvide (evt. forbedre) beslutningsgrunnlaget?

Jeg vil i dette kapitlet svare på dette ved å drøfte funnene fra min undersøkelse opp mot underproblemstillingene som er definert innledningsvis i oppgaven i lys av teori og annen forskning på området.

6.2 Hvem tar beslutningen om bevæpning?

I undersøkelsen min så jeg på alle logger som var loggført med beslutning om bevæpning i Oslo politidistrikt i perioden 1. august 2017 til og med 31. juli 2018. På grunn av det store antallet logger det dreide seg om registrerte jeg kun annenhver logg. Utvalget mitt ble dermed bestående av 1099 logger. For å svare på oppgavens overordnede problemstilling må jeg i underproblemstillingene svare ut ifra hele utvalget og ikke kun de loggene om oppdrag som endret seg. Det er først da jeg vil kunne si noe om kjennetegn ved de oppdragene som endret seg. Det første spørsmålet er hvem som tar beslutningen om bevæpning. Min undersøkelse viser at det store flertallet av bevæpningsbeslutninger ifølge PO-loggene blir gjort av operasjonsleder. I nærmere åtte av ti logger i undersøkelsen er det operasjonsleder som beslutter at mannskapene skal bevæpnes. Loggene for de planlagte oppdragene som baserer seg på trusselvurderinger og hvor beslutningen blir tatt av politimester faller utenfor min problemstilling, og vil ikke bli drøftet noe mer her. Det kan likevel være interessant å merke seg at disse i mengde også utgjør en betydelig andel av politiets bevæpnede oppdrag. NOU 2017:9 (2017) påpeker at det er en økende trend i samfunnet at politi bevæpner seg i forbindelse med vakt- og sikringsoppdrag. Min undersøkelse kan ikke si noe om hvorvidt mengden øker, men den viser i hvert fall at 20 prosent av loggene for bevæpnede oppdrag dreier seg om slike vakt- og sikringsoppdrag. Dermed kan man si at den type oppdrag utgjør en betydelig del av politiets arbeid. Om mengden vakt- og sikringsoppdrag har økt, eller om det kun er bevæpningsordrene i forbindelse med slike oppdrag som har endret seg, er heller ikke noe min undersøkelse kan si noe om.

En annen faktor det er verdt å merke seg er den lave andelen egenbevæpninger i min undersøkelse, det vil si situasjoner der innsatspersonellet selv beslutter at de må bevæpne seg. Det kan være flere årsaker til at antallet logger om egenbevæpninger er så lavt. Hjemmelen for at en tjenesteperson kan bevæpne seg selv og sine underordnede er høy, og krever blant annet at det er nødvendig med umiddelbar innsats og at det ikke er teknisk mulig, er tid til eller er taktisk tilrådelig å innhente bevæpningsordre fra operasjonsleder, jamfør våpeninstruksen § 3-3 (Våpeninstruksen, 2015). En forklaring på det lave antallet egenbevæpninger kan være at polititjenestepersoner sjelden havner i situasjoner som plutselig krever våpen, og hvor de ikke har tid eller mulighet til å innhente bevæpningsordre. En annen forklaring kan være at reglene rundt egenbevæpning gjør at det i praksis sjeldent blir brukt. I den forbindelse er det viktig å ta i betraktning en mulighet for mørketall i min undersøkelse. Gjennom min undersøkelse får jeg nemlig ikke med de tilfellene hvor tjenestepersoner havner i akutte situasjoner som kunne medført bevæpning, men som av ulike grunner likevel blir løst uten bevæpning. I høringssvar til NOU2017:9 fra Oslo politidistrikt blir det i forbindelse med egenbevæpninger hevdet følgende:

... egenbevæpninger er et lite praktisk virkemiddel og derfor sjelden blir brukt. Dette fordi det ofte vil være tid til å be om bevæpningsordre dersom det er tid til å gjennomføre en egenbevæpning. Resultatet blir at patruljen i de mest akutte situasjonene, hvor bevæpningsordre ikke er gitt, forblir ubevæpnet selv om bevæpning faktisk ble nødvendig og dermed tar en uforholdsmessig høy risiko (Oslo Politidistrikt, 2017, s. 11).

Kommentaren til Oslo politidistrikt argumenterer for generell bevæpning og hevder at dersom man har tid til egenbevæpning så vil man også ha tid til å be om bevæpningsordre. Påstanden deres er da at i de mest akutte situasjonene rekker man hverken å be om bevæpning eller å bevæpne seg selv. Hvorvidt påstanden fra Oslo politidistrikt stemmer eller ikke er ikke noe min undersøkelse svarer på. Det er derimot en påstand som kunne vært interessant for fremtidige forskningsprosjekter. En tredje forklaring på det lave antallet egenbevæpninger kan også rett og slett være at dagens ordning fungerer bra. Det vil si at de gangene tjenestepersonene opplever at de trenger bevæpning, så fungerer det raskt og effektivt å innhente bevæpningsordre fra operasjonsleder uten nevneverdig tap av tid. Man kan knytte dette til risikopersepsjon og vurdering av risikofaktorer. Tid vil dermed være en risikofaktor, slik jeg presenterte det i kapittel tre. Dersom tjenestepersonene ute vurderer at tiden er for knapp til å be om bevæpningsordre fra operasjonsleder og situasjonen krever umiddelbar innsats jamfør våpeninstruksen, så påvirker risikopersepsjonen den videre

beslutningsprosessen. At tiden oppfattes som så knapp at det kreves egenbevæpning er derimot, som undersøkelsen viser, noe som skjer svært sjeldent.

6.3 Når gis beslutningen om bevæpning

I følge undersøkelsen viser loggene at bevæpningsordren i 76 prosent av tilfellene gis før patruljene blir sendt til stedet. For de resterende oppdragene blir ordren om bevæpning gitt når patruljen er på stedet i 14 prosent av tilfellene, og mens patruljen er under utrykning i ti prosent av loggene. Med andre ord er beslutningen om bevæpning i tre av fire tilfeller tatt før patruljen blir sendt, og i åtte av ti tilfeller er det operasjonsleder som tar beslutningen (jamfør over). Ser man på tallene for når ordren gis og hvem som tar beslutningen sammen, så er det også interessant å se på hvordan beslutningsprosessen antagelig foregår.

6.3.1 Beslutningsprosessen til operasjonsleder

Ettersom operasjonsleder i tre av fire tilfeller tar beslutningen før patruljen blir sendt til stedet, er det naturlig å tenke seg at han/hun har hatt tid til å tenke seg om før beslutningen blir tatt. Operasjonsleder bruker den tilgjengelige informasjonen til å foreta en situasjonsvurdering og danne seg situasjonsbevissthet basert på de risikofaktorene som ligger i meldingen. Basert på risikopersepsjonen, situasjonsbevisstheten og vurderingen av situasjonen tas det så en beslutning. Vi snakker da om ha en analytisk tilnærming til beslutningen ved å bruke system 2 tenking (Kahneman & Klein, 2009). Bruk av system 2 vil i mange tilfeller øke sjansen for at man tar gode beslutninger (N. M. L. Larsen & Phelps, 2017). Ved at beslutningsprosessen om bevæpning foregår på denne måten vil det si at det sjeldent vil være snakk om «split second-modellen» som Strype og Knutsson (2002) refererer til, hvor avgjørelser tas i brøkdelen av et sekund. Vi snakker heller om fasemodellen, hvor bevæpning blir en mer overveid del av innsatsen (Strype & Knutsson, 2002). Det er likevel viktig å påpeke at selv om det i de fleste av loggene er operasjonsleder som tar beslutningen om bevæpning, så betyr ikke det at det alltid er god tid. Det betyr bare at det er nok tid til å følge fremgangsmåten som er beskrevet i våpeninstruksen. Operasjonsleder vil også kunne befinne seg i en tidspresset situasjon, hvor vedkommende raskt må ta beslutningen om mannskapene ute står i en situasjon som kan kreve våpen eller ikke. Her må vi også skille mellom aktørene som er presentert tidligere, nemlig de som jobber inne på operasjonssentralen og de som jobber ute i politipatruljene. Det er ikke usannsynlig at de som er på patruljen har en annen risikopersepsjon og tolker risikofaktorene annerledes. Det kan for eksempel gjøre at de opplever at de har dårligere tid og opplever mer stress. En effekt av dette kan være at de lettere faller tilbake på raskere eller enklere måter å ta beslutninger på. I slike situasjoner vil det være snakk om system 1 tenking

og NDM-tilnærmingen, altså naturalistisk beslutningstaking (N. M. L. Larsen & Phelps, 2017). Ekspertes vil likevel kunne ta gode beslutninger med system 1 tenking, mens lekfolk vil være mer utsatt for feil. Man kan derfor stille igjen spørsmålet som Hellesø-Knutsen (2013) drøftet om man skal definere politifolk som eksperter eller lekfolk. Det er viktig å minne om at undersøkelsen til Hellesø-Knutsen dreide seg om patruljerende politifolk. Undersøkelsen min knytter seg til PO-logger og beslutninger om bevæpninger, og dermed mer til det som skjer på operasjonssentralen. Tallene viser at det hovedsakelig er operasjonslederen som tar beslutningen om bevæpning. Jeg mener at en operasjonsleder her passer godt inn under definisjonen til Kahneman og Klein (2009) som ekspert, nemlig at de innehar de nødvendige ferdigheter og egenskaper til å prestere på høyeste nivå. Operasjonsledere er selektert og utdannet til stillingen, og har gjerne flere års erfaring innen politiyirket. Alle som skal fungere som operasjonsleder skal gjennomføre en egen utdanning ved Politihøgskolen. Til utdanningen kreves det blant annet bred politifaglig erfaring og minst fem års operativ tjeneste (Politihøgskolen, 2012). Som jeg argumenterte for i kapittel tre kan man da påstå at de har mer både formell og uformell kompetanse enn en som jobber ute, som kanskje også kommer rett fra Politihøgskolen. Formell kompetanse dreier seg da om kompetanse man har opparbeidet seg gjennom utdanning og kursing, mens uformell kompetanse oppnås gjennom dagliglivet og arbeid (Hove, 2014). Dermed kan man knytte dette til RPD-modellen og tenke seg at de tar raske beslutninger basert på gjenkjennelse. Klein (1998) mener også at eksperter vil være bedre til å velge ut relevant informasjon. Det vil likevel være mulig å gjøre feil. Bruker operasjonslederen eksempelvis heuristikker, eller huskereglar, for å forenkle problemet og beslutningsprosessen, risikerer man å gjøre feil, eller bias. Fordelen med RPD-modellen er at den kombinerer det intuitive og det analytiske, en kombinasjon som øker sannsynligheten for gode beslutninger. Jeg er dog enig med Hellesø-Knutsen om at patruljerende politifolk, kanskje med mer begrenset erfaring, som må ta beslutninger i tidskrisiske situasjoner ikke nødvendigvis kan defineres som eksperter.

6.4 Hvilke faktorer påvirker beslutningsgrunnlaget og fører til endring?

For at et oppdrag skal endre seg fra å være antatt ufarlig og ikke kreve bevæpning til å potensielt være særlig farlig og kreve bevæpning, kan man veldig forenklet si at en av to ting må skje. Enten er det noe i situasjonen som endrer seg, eller så får man informasjon om hendelsen som man tidligere ikke har hatt. I de tilfellene hvor situasjonen endrer seg raskt, kanskje når patruljen allerede er på stedet, så må politiet tilpasse seg situasjonen. Politiet jobber i dynamiske omgivelser og må fortløpende innhente ny informasjon. Ved å stadig gjøre

nye situasjonsvurderinger danner de grunnlaget for best mulig situasjonsbevissthet. Hele tiden må man innhente ny informasjon som kan belyse risikofaktorene og bidra til fortløpende vurderinger. Som drøftet over viser undersøkelsen at det likevel ikke er noe som tilsier at situasjonen ofte endrer seg så raskt at ikke patruljen rekker å få bevæpningsordre fra operasjonsleder. Hvis derimot oppdraget endrer karakter fordi man har manglet informasjon, og dermed ikke har hatt god nok oversikt over situasjonen, så må man spørre seg om noe kunne vært gjort annerledes. I 14 prosent av loggene blir bevæpningsordren gitt først når patruljen er på stedet. I 48 prosent av loggene hvor bevæpningsorden blir gitt når patruljen allerede er på stedet er det opplysninger fra patruljen som fører til endring i bevæpningsstatusen. Undersøkelsen viser at i 57 prosent av disse loggene igjen, skyldes dette at patruljen på stedet får opplysninger fra melder eller vitner som gjør at de ber om bevæpning. I hovedsak dreier dette seg altså om meldere som allerede har vært i kontakt med operasjonssentralen. Det må derfor være legitimt å spørre seg om meldingsmottaket har vært god nok. Ser man på de oppdragene der bevæpningsordre blir gitt før patruljen blir sendt til stedet, eller mens patruljen er under utrykning er det i mer enn ni av ti tilfeller opplysninger fra melder eller historikk som er avgjørende. Dette sier noe om viktigheten av et meldingsmottak som klarer å innhente de nødvendige opplysninger om hvorvidt oppdraget kan være særlig farlig eller ikke.

Det er også aktuelt å se på hvordan historikk spiller inn som en del av meldingsmottaket. Historikk er kilden til opplysningene i 17 prosent av oppdragene. Ut ifra datamaterialet jeg har vært gjennom oppfatter jeg det slik at det er en innarbeidet rutine hos mange operatører å gjøre et søk i politiets registre når man får opplysninger om personer, adresser eller kjøretøy. Dette gjelder både å søke på den som er melder og andre aktuelle personer. Likevel er det flere eksempler på at dette ikke blir gjort. I en loggføring som ble gjort av en operasjonsleder etter et oppdrag stod det: «Pga kapasitet på OPS ble det ikke i denne hendelsen foretatt søk på adressen i forkant av at ressurser ble sendt til adressen». Jeg har heller ikke funnet litteratur på at dette er en konkret del av et meldingsmottak. Dermed kan man argumentere for at selv om det å søke på historikk er en godt innarbeidet rutine hos mange, så kunne det kanskje vært formalisert bedre. Et forslag som jeg ser som en mulig måte å gjøre dette på er å implementere det som et eget punkt i meldingsmottaket. I stedet for å snakke om huskeregelen 5H+N, kunne man lagt til historikk som en sjettede «H». Rapporten til prosjektet om responstid og responskvalitet (Politidirektoratet, 2013) påpeker viktigheten av å stille riktige spørsmål og å innhente de rette opplysningene i meldingsmottaket, men viser altså til

at det ikke finnes noen standard for dette i politiet. Rapporten viser også til at «helsesektoren har utviklet en egen protokoll og indeks for hvordan meldinger skal mottas og vurderes, som en egen nasjonal standard» (Politidirektoratet, 2013, s. 59). Dette er kanskje noe som også kan være aktuelt for politiet å utarbeide. Rapporten til Endringsprogrammet om kunnskapsbasert erfaringslæring (Hove, 2014) viser til nytten med standardiserte løsninger særlig for de med lite oppøvet kompetanse, og bruker tiltakskort som et eksempel. Et tiltakskort er en sjekklister eller huskelister over tiltak som skal iverksettes ved en gitt situasjon. På den andre siden kan man argumentere mot standardiserte løsninger ved å hevde at de hindrer den enkelte i å ta individuelle vurderinger. Et velbrukt ordtak i politiet er at «ingen oppdrag er like». Da vil heller ikke en standardisert løsning kunne fungere på alle oppdrag, selv om de gjelder for en spesifikk type oppdrag. Hove (2014, s. 30) viser til at standardiseringer etter enkeltes oppfatning kan undergrave tjenestepersonens skjønnsmessige vurderinger. Et tiltakskort kan være et godt hjelpemiddel, men hvis man tenker på det som en fasit, så risikerer man å ikke gjøre en situasjonsvurdering knyttet til det unike oppdraget og dermed gå glipp av kritisk informasjon.

En annen form for standardisert løsning jeg har sett på i denne oppgaven er politiets situasjonsvurdering, som ble presentert i kapittel tre. I forbindelse med denne oppgaven har jeg forsøkt å finne ut hvordan, eller om, den er teoretisk forankret. Jeg har forsøkt å finne frem til litteratur om hvordan oppsettet for politiets situasjonsvurdering ble utviklet og hvilke forarbeider som ligger bak. Dette har jeg ikke klart å finne. Jeg mener det ville vært interessant å vite hvorfor den ble slik den er og hvorfor akkurat de punktene som er med ble valgt. Polititeknikk og polititaktikk er et fagfelt som er i stadig utvikling og endring, blant annet i form av faggrupper og fagmiljøer ved Politihøgskolen og i politidistriktene. Situasjonsvurderingen derimot har vært lik i en del år nå. Jeg mener det er naivt å tro at noe er perfekt og at det derfor bør være rom for å spørre seg om politiets situasjonsvurdering eventuelt kan utvikles og forbedres. Utformingen av politiets situasjonsvurdering har blant annet vært diskutert i fagmiljøene for polititaktikk i forbindelse med instruktørsamlinger i regi av Politihøgskolen. Diskusjonene har i den sammenheng gått ut på om det er behov for en forenkling av dagens situasjonsvurdering. Det hevdes at dagens situasjonsvurdering er for omfattende og tidkrevende. Behovet for, eller diskusjonene rundt, dette er dog heller ikke noe jeg har klart å finne særlig dokumentasjon på, så jeg kan kun vise til at jeg selv har vært til stede under diskusjonene. TMT, som er en forkortelse for tid, metode og trussel, er en form noen mener skaper en raskere situasjonsforståelse (Sandvik & Kostveit, 2017). Men at TMT

skal kunne erstatte situasjonsvurderingen beror nok på en misforståelse. TMT knytter seg til planlegging og ordregiving, og en forenkling av dette underveis i et oppdrag. TMT kan derfor være aktuell som en erstatning eller forenkling av en komplett fempunktsordre, for eksempel ved en situasjonsendring underveis i et oppdrag, men ikke som en erstatning for situasjonsvurderingen. Basert på det jeg har sett i min undersøkelse mener jeg oppsettet for situasjonsvurdering fungerer bra, men diskusjonen er likevel interessant, og man skal selvfølgelig ikke tro at noe ikke kan utvikles til det bedre. Skulle dagens situasjonsvurdering bli endret i fremtiden, må man håpe, og anta, at det vil bli gjort med tilstrekkelig kunnskaps- og forskningsbasert forankring. Det er en svakhet at bakgrunnen for dagens oppsett ikke kan dokumenteres, eller i hvert fall ikke ut ifra det jeg klarte å finne. Dette er noe som aktuelt for fremtidig forskning, og som jeg antar det finnes internasjonal forskning på.

6.4.1 Kategori av oppdrag

Undersøkelsen har også sett på om det er mulig å si noe om hvilke type eller kategori av oppdrag som skiller seg ut basert på hvilken forholdets art de er kodet som. Av de hendelsesstyrte oppdragene hvor det blir gitt bevæpningsordre var det de loggene som ble avsluttet med forholdets art i kategorien *Tvang/trusler* som skilte seg tydeligst ut. Dette gjaldt uavhengig av når ordren om bevæpning ble gitt. I flertallet av disse loggene ble bevæpningsordren gitt før patruljen kom til stedet, men prosentandelen er faktisk høyere for når patruljen allerede er på stedet. Man kan derfor si at logger som kodes under kategorien *Tvang/trusler* er en oppdragstype som faktisk skiller seg ut fra andre kategorier hvor bevæpningsordre er gitt underveis. Når det er sagt opplever jeg likevel at kodingen av forholdets art er en såpass usikker variabel at den ikke kan benyttes til å si noe helt konkret. Det finnes flere hundre koder som kan brukes til å beskrive oppdraget ved opprettelsen av loggen, og hvilken som brukes avhenger av hvordan operatøren først oppfatter meldingen. Som nevnt så er det ofte slik at koden endres før loggen avsluttes og man kan anta at den koden som da benyttes er mer dekkende. Jeg kan likevel ikke si noe om dette er noe som alltid gjøres. På samme måte kan man knytte flere forholdets art til ett og samme oppdrag. Jeg fant eksempler på logger med opptil ti ulike forholdets art tilknyttet seg. Det å knytte flere relevante forholdets art til loggen er derimot heller ikke noe jeg kan si om er en rutine som alltid gjøres, og jeg kan heller ikke si noe om listen er uttømmende eller ikke. Dette medfører en usikkerhet rundt datakvaliteten og om det kan brukes til å påvise funn eller ikke. Jeg mener dette er et område hvor PO bør kunne forbedres slik at det blir bedre egnet til analyse og forskning. Dette vil drøfte nærmere senere i kapitlet.

6.4.2 Prioritet

På samme måte som jeg opplever forholdets art som en usikker variabel oppfatter jeg heller ikke variabelen *Prioritet* som en veldig tydelig definert gruppering. Eksempelvis fremstår bruken av *Alarm* i loggene i min undersøkelse som veldig uklar. I undersøkelsen er det i flere tilfeller logger som er kodet som prioritet 1, men som for meg fremstår som mer kritiske enn andre som er kodet som alarm. Et eksempel er to tilsynelatende svært like logger hvor den ene blir kodet som prioritet 1 og den andre som alarm uten at jeg kan se hva dette skyldes. Rent praktisk har ikke dette betydning, da både alarm og prioritet 1 tilsier umiddelbar uttrykning. Man kan derfor hevde at det er mer forvirrende at det skal være et skille mellom dem. I sin undersøkelse grupperer Ladstein (2013) prioriteten slik at prioritet Alarm og prioritet 1 utgjør *høy prioritet*, prioritet 2 utgjør *middels prioritet* og prioritet 3 og Ingen utgjør *lav prioritet*. Dette er en inndeling som i mine øyne vil være lettere å forholde seg til og dermed gi mer ensartet bruk. Både Ladstein (2013) og rapporten om responstid og responskvalitet (Politidirektoratet, 2013) viser til at det er store forskjeller mellom politidistriktene på hvordan prioriteringskategoriene brukes og tolkes. Det kan ikke min undersøkelse hverken bekrefte eller avkrefte, da jeg kun bruker data fra ett distrikt. Det jeg kan bekrefte er en tendens til at rutinene varierer internt i mitt utvalg. Det vil si at det varierer mellom operatørene i distriktet jeg har undersøkt, og da er det sannsynlig at det også varierer mellom distriktene. Rapporten fra Politidirektoratet viser også til «kompetanse på operasjonssentralen»-prosjektet som avdekket et behov for standardisert prioriteringspraksis, og som foreslår en nasjonal operasjonell standard (Politidirektoratet, 2013). Ved å bruke inndelingen slik Ladstein gjorde i sin undersøkelse mener jeg det vil være lettere å kategorisere loggene og på den måten fjerne mye av ulikhetene i dagens registrering.

Fra 2015 ble det som nevnt i kapittel to gjort endringer i hvordan prioriteten på oppdrag vurderes og registreres. Flere av endringene som ble gjort er et resultat av det som kom frem i rapporten om responstid og responskvalitet fra 2013, men endringene ble også innført som en del av Prop. 61 LS (2014-2015) Nærpolitireformen (Justis- og beredskapsdepartementet, 2015). I Prop. 61 LS (2014-2015) (Justis- og beredskapsdepartementet, 2015) ble det stilt krav om responstid, og det ble da blant annet innført nye rutiner for tildeling av prioritet. For å ha en troverdig måling av responstiden er det en forutsetning å ha ensartet vurdering, registrering og prioritering av mottatte meldinger (Auglend, 2016). For å få mer likhet i hvordan meldinger prioriteres, ble det utarbeidet en matrise for å beregne prioriteten. Om denne matrisen sier Auglend (2016, s. 479):

Metodikken for å fastsette prioritet er forankret i en matrise som forutsetter vurdering i to dimensjoner; situasjonens alvor og responsens hensikt på den vertikale akse og tidspunkt for hendelsen på den horisontale. Prioriteten fremkommer som en funksjon (produkt) av disse to dimensjonene.

Utover Auglend (2016) har jeg ikke funnet litteratur som beskriver endringene, og jeg har ikke funnet forskning på om endringene har ført til mer likhet i fastsettelsen av prioritet. Det er fortsatt slik at prioriteten defineres mellom Alarm, 1, 2, 3 og ingen, hvor alarm og pri 1 begge krever umiddelbar utrykning (Auglend, 2016). Hvorvidt endringene for registrering av prioritet har ført til mer likhet bør evalueres og kan også egne seg som tema i et fremtidig forskningsprosjekt.

6.4.3 Type trussel og utfallet av oppdraget

I undersøkelsen har jeg også sett på to variabler som ikke nødvendigvis kan knyttes direkte til denne oppgavens overordnede problemstilling, men som jeg likevel mener er interessante for å si noe om konteksten til oppgaven. De to variablene er *type trussel* og *utfallet av oppdraget*. Jeg mener at disse variablene er med på å belyse arbeidshverdagen til politiet. Når det gjelder type trussel, så er det helt klart kniv som skiller seg ut med omtrent halvparten av de aktuelle loggene. Kniv er et våpen som er lett tilgjengelig og raskt å gripe til i «kampens hete». Det er veldig raskt for en situasjon å endre seg til å bli oppfattet som særlig farlig bare fordi noen griper etter en kniv de har liggende i huset eller som de har med seg ut. Nok en gang vil det være meldingsmottaket som er avgjørende for å få mest mulig opplysninger om hvor gjerningspersonen er, hvordan personen er, hva han/hun har tilgang til i omgivelsene osv. Hvis det er meldt om kniv, vil dette helt klart regnes som en risikofaktor som vil påvirke risikopersepsjonen. At en gjerningsperson er meldt å ha kniv vil også påvirke andre faktorer, som for eksempel tid. Det vil da være enda mer akutt for politiet å komme frem til stedet for å hindre eventuell skade på tredjeperson. Trusselen som kan møte tjenestepersonene er en av elementene i omgivelsene som knytter seg til nivå 1 av situasjonsbevisstheten. For å danne seg en korrekt situasjonsforståelse på det laveste nivået, må man være bevisst trusselen, slik at man trekker den med seg til de høyere nivåene. Haugland (2015) viser i sin undersøkelse til en markant økning de senere år av bevæpningsordre på det han kaller «knivoppdrag». Undersøkelsen min viser at tallet på logger hvor kniv er trusselen er høyt, men det sier ikke noe om utviklingen over tid. Haugland konkluderer med at økningen skyldes en endring i politiets rutiner og risikoaksept for oppdrag hvor kniv er involvert. Dette er heller ikke noe undersøkelsen min kan bekrefte eller avkrefte. Det er også viktig å ta i betraktning at min undersøkelse kun fanger opp de loggene der bevæpningsordre er registrert. Jeg har dermed

ikke oversikt over logger hvor kniv eventuelt er nevnt, men hvor det ikke er gitt bevæpningsordre. Her kan, og sannsynligvis er, mørketallene store.

Tallene fra undersøkelsen viser likevel at utfallet på alle de væpnede oppdragene svært sjeldent resulterer i at skytevåpen blir brukt. Det at det blir gitt en bevæpningsordre er på ingen måte ensbetydende med at våpen skal brukes. Tjenestepersonene som står i situasjon må der og da ta avgjørelsene om hvordan oppdraget kan løses med bruk av minst mulig makt. Ut i fra den svært lave bruken av skytevåpen både i undersøkelsen, men også generelt i politiet, må man kunne si at dette er noe polititjenestepersonene mestrer bra. Man kan anta at dette har sammenheng med fokuset på å bruke minst mulig makt i den grunnleggende utdanningen polititjenestepersonene får fra Politihøgskolen, samt i den videre opplæring og trening de får i politidistriktene. Ut i fra den lave bruken av skytevåpen som undersøkelsen viste kan man si at selv om oppdragene ut fra en risiko- og situasjonsvurdering tilsa at det var behov for bevæpning, så krevde likevel ikke oppdragsløsningen at våpen ble brukt. Tallene fra undersøkelsen viser at våpen ble truet med noe oftere (fem prosent) i logger hvor bevæpningsordren ble gitt når patruljen var på stedet. Dette kan tolkes som at det dreier seg om dårligere tid, og at det i slike tilfeller oftere blir trukket våpen for å true med.

6.5 Er politioperativt system (PO) et egnet register til denne type forskning?

Det siste spørsmålet jeg presenterte innledningsvis som en underproblemstilling er et metodologisk spørsmål om PO er et egnet register til denne type forskning. For å svare på det må man både vurdere datakvaliteten og tilgjengeligheten, altså mulighetene for å hente ut dataene. I sin artikkel om bruk av politiets straffesaksdokumenter til forskning har Bjelland og Dahl (2017) noen betraktninger som jeg mener er dekkende også for PO-dataene. De skriver at man må ta i betraktning at dataene ikke er nøytrale og objektive beskrivelser av politiets arbeid, men at de er formet og påvirket av den hensikten de skal brukes til (Bjelland & Dahl, 2017). PO er et operativt system som har som hovedhensikt å bidra til oppdragsløsningen der og da. Dataene vil derfor ikke være bedre enn den informasjonen eller oversikten som den som førte loggen hadde da det ble ført. Bjelland og Dahl sier at: «Case files are not constructed with logic in mind, and data from police case files are therefore only as good as the individual recording it» (Bjelland & Dahl, 2017, s. 9). Dette utsagnet er helt klart gjeldende for PO-dataene også. Måten data registreres inn i PO kan være en svakhet. I drøfting min over viser jeg to eksempler på dette, nemlig usikkerheten rundt forholdets art og prioritet. I sin masteroppgaven viste Furøy (2012) også til store forskjeller i bruken av avslutningskoder. Slike usikkerheter og ulikheter gjør at man må stille seg et spørsmål om

datakvaliteten. I Politianalysen (NOU 2013:9, 2013) blir den svake datakvaliteten i PO også trukket frem, og der vises det blant annet til hvordan hendelser loggføres og prioriteres ulikt mellom distriktene. Haugland (2015) bruker PO-logger i sin masteroppgave og påpeker også mangelen på retningslinjer i forbindelse med loggføringer av bevæpnede oppdrag som en svakhet. Alle disse eksemplene betyr at man som forsker må stille seg spørsmålet om PO er et egnet verktøy for akkurat sin forskning. For visse typer undersøkelser er kanskje ikke datakvaliteten god nok, så dette er en klar begrensning. Vurderes datakvaliteten som god nok, så må dataene også være tilgjengelige og mulig å hente ut. Jeg har tidligere i oppgaven forklart hvordan jeg gikk frem for å hente ut dataene jeg trengte til min undersøkelse. Jeg måtte åpne hver logg og lese meg frem til dataene jeg skulle hente ut. Dette er selvfølgelig tungvint. Jeg benyttet meg av PAL, som er analyseverktøyet til PO. Hvis søkefunksjonene og mulighetene i PAL var bedre, ser jeg for meg at PO ville vært et mer attraktivt register å bruke til forskning. Slik programmet fungerer nå er det svært tidkrevende å hente ut data som ikke er direkte søkbare. Jeg mener derfor at datakvalitet og tilgjengelighet er de to store begrensningene til registerdata fra PO.

På den annen side er det helt klart at PO inneholder store mengder data som kan gi innsikt i ulike aspekter ved politiets operative arbeid. PO-loggene dokumenterer hva politiet møter ute hver dag og hvordan de løser oppdragene på en unik måte. Det er dermed selvsagt at det ligger mye interessant data for forskning der. Lyngstad og Skardhamar (2011) skriver at registerdata har et stort og lite brukt potensial til forskning innen kriminologien, og jeg mener det samme gjelder innen politivitenskapen. Finstad (2000) viser også til verdien av å bruke forskjellige forskningsmetoder når hun sier at: «Ulike kunnskapskilder gir derfor ulike bilder av politiarbeid og politiets virksomhet» (s. 21). Mye forskning på politiet er gjort med kvalitative forskningsmetoder (Finstad, 2000). Det å bruke kvantitative metoder, som registersøk, vil kunne bidra til nye aspekter ved politiforskningen, eller det kan brukes til å underbygge de kvalitative forskningsmetodene. Svaret på underproblemstillingen blir derfor både ja og nei. Jeg mener dataene i PO har et stort potensiale til å bidra i forskning på politiets arbeid, men det er noen helt klare begrensninger, særlig knyttet til datakvalitet, tilgjengelighet og brukervennlighet.

6.6 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg forsøkt å svare på oppgavens problemstilling. I lys av teori og annen forskning har jeg drøftet funnene gitt av undersøkelsen min opp mot oppgaven overordnede

problemstilling og underproblemstillinger. Konklusjoner og oppsummerende betraktninger følger i kapittel 7.

7. Konklusjoner og oppsummerende betraktninger

Denne oppgavens overordnede problemstilling er om det finnes kjennetegn ved oppdrag som endrer seg fra ubevæpnede til bevæpnede, som ut fra PO-loggene kan identifiseres og dermed bidra til å utvide (evt. forbedre) beslutningsgrunnlaget. Ut ifra det jeg har kommet frem til i undersøkelsen og drøftet i dette kapitlet er det vanskelig å svare tydelig ja eller nei.

Undersøkelsen viser ikke ett eller flere tydelige kjennetegn som gjelder alle oppdragene som endrer seg. Undersøkelsen har vist at i flertallet av loggene som innebærer bevæpningsordre, så er det operasjonsleder som beslutter bevæpningen, og bevæpningen skjer før patruljen kommer til stedet. De situasjonene som endrer seg til å kreve at patruljen bevæpner seg etter at de har kommet til stedet, er derfor, ifølge min undersøkelse, i mindretall. Undersøkelsen har likevel klart å peke på noen faktorer som kan bidra til å si noe om nettopp disse tilfellene. Logger for oppdrag i kategorien *tvang/trusler* kan virke som de oftere medfører en endring i bevæpningsstatus. Det kan også virke som at det er faktorer rundt informasjonsinnhenting og meldingsmottaket som kan forbedres. Dette knytter seg særlig til søk på historikk, og jeg foreslår et tiltak om at dette innarbeides som en fast rutine.

PO er et register hvor det ligger mye data som er aktuelt for analyser og forskning. Likevel har det ikke blitt brukt mye til forskning. Dette kan kanskje skyldes at det oppleves som et tungvint program eller register å hente data ut fra. Jeg mener det ligger stor verdi i loggene som blir ført, og at de gir et godt grunnlag for å analysere politiets arbeidshverdag. Som politiets vaktjournal og hendelseslogg er det ingen andre steder det blir så godt dokumentert hva som faktisk møter politiet, og hvordan de jobber. Metodologisk er det dog utfordrende å hente ut mye av dataene som ligger i registeret. For min del måtte jeg inn og lese i hver logg for å hente ut de dataene som var aktuelle for min undersøkelse. Som Fekjær (2011) påpeker er en av ulempene med registerdata at dataene ligger der og venter, men at de ikke bare kan hentes rett ut slik vi ønsker. At dataene på den måten er vanskelig tilgjengelige, sammen med at datakvaliteten ikke alltid er god nok, mener jeg er de største ulempene ved PO.

Med denne oppgaven har jeg forsøkt å belyse en liten del av politiets arbeid. Som jeg presenterte innledningsvis har spørsmålet om hva politiet gjør alltid stått sentralt i politiforskningen (Bayley, 2005; Bittner, 2005; Finstad, 2000). I det store perspektivet er forskning på politiet i Norge en relativ ung vitenskap, selv om man i de senere år kan vise til en klar økning i politiforskning (Larsson, Gundhus & Granér, 2014). Jeg håper at min

oppgave også kan bidra som et lite tilskudd til denne utviklingen. Samtidig har jeg også i oppgaven pekt på andre områder som kan stå som fremtidige forskningsfokus. Som nevnt i kapittel 6 er det flere områder av operativt politiarbeid som kan, og bør, være interessant for videre forskning. Ett slikt område er ordningen med egenbevæpning, som etter påstanden til Oslo politidistrikt ikke fungerer optimalt i sin nåværende form. Et annet område der forskning etterlyses er hvorvidt de nye rutinene knyttet til registrering av prioritet har medført mer ensartet loggføring på landsbasis.

Antall ord: 26 821

8. Litteraturliste:

- Auglend, R. L. (2016). *Handleplikt, kommandomyndighet og lydighetsplikt i operativt politiarbeid*. Oslo: Gyldendal juridisk.
- Aven, T., Boyesen, M., Njå, O., Olsen, K. H. & Sandve, K. (2004). *Samfunnssikkerhet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aven, T. & Renn, O. (2010). *Risk Management and Governance*. Berlin: Springer.
- Bayley, D. H. (2005). What do the police do? I T. Newburn (Red.), *Policing: Key Readings* (s. 141-149). New York: Routledge.
- Bittner, E. (2005). Florence Nightingale in pursuit of Willie Sutton: A theory of the police. I T. Newburn (Red.), *Policing: Key Readings* (s. 150-172). New York: Routledge.
- Bjelland, H. F. & Dahl, J. Y. (2017). Exploring criminal investigation practices: The benefits of analysing police-generated investigation data. *European Journal of Policing Studies*. Hentet fra https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/bitstream/handle/11250/2452047/exploring_criminal_investigation_.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Bjørger, T. & Myhrer, T.-G. (2015). *Forskningsetisk veileder for Politihøgskolen* (2. utg.). Oslo: Politihøgskolen.
- Brun, W. & Kobbeltvedt, T. (2006). Beslutningstaking i operative situasjoner. I J. Eid & B. H. Johnson (Red.), *Operativ psykologi*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bukve, O. (2016). *Forstå, forklare, forandre : om design av samfunnsvitskaplege forskingsprosjekt*. Oslo: Universitetsforl.
- Diniz, V. B., Borges, M. R. S., Gomes, J. O. & Canós, J. H. (2005). *Knowledge Management Support for Collaborative Emergency Response*. Innlegg presentert ved The 9th International Conference on Computer Supported Cooperative Work in Design Proceedings, Coventry, UK.
- Edvinsen, K. (2016). *Ordenstjeneste* (3. utg.). Oslo: Vett & viten.
- Eikemo, T. A. & Clausen, T. H. (2012). *Kvantitativ analyse med SPSS : en praktisk innføring i kvantitative analyseteknikker* (2. utg. utg.). Trondheim: Tapir akademisk forl.
- Endsley, M. R. (1995). Toward a Theory of Situation Awareness in Dynamic Systems *Human Factors Journal*, 37(1), 32-64.
- Engen, O. A. H., Kruke, B. I., Lindøe, P. H., Olsen, K. H. & Pettersen, K. A. (2016). *Perspektiver på samfunnssikkerhet*. Oslo: Cappelen Damm.
- Fekjær, S. B. (2011). Registerdata i praksis - ikke bare å trykke på "play". I K. Fangen & A.-M. Sellerberg (Red.), *Mange ulike metoder*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Finstad, L. (2000). *Politiblikket* (3. utg.). Oslo: Pax.
- Fischhoff, B., Watson, S. R. & Hope, C. (1984). Defining risk. *Policy sciences*, 17(2), 123-139.
- Fredriksen, S. & Spurkland, K. (2014). *Ordensjuss*. Oslo: Gyldendal.
- Furøy. (2012). *Orden i gata* (Masteroppgave i politivitenskap). Politihøgskolen, Oslo.
- Grønmo, S. (1996). Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnæringer i samfunnsforskningen. I H. Holter & R. Kalleberg (Red.), *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haugland, J. E. (2015). *Hva kan forklare veksten i bevæpningsordrer i politiet?* (Masteroppgave i politivitenskap). Politihøgskolen, Oslo.
- Hellesø-Knutsen, K. (2013). *Jakten på risiko: Vurderinger, følelser og valg hos patruljerende politi* Universitetet i Stavanger, Stavanger.
- Hove, K. (2014). *Kunnskapsbasert erfaringslæring*. Oslo: Politiet Endringsprogrammet.
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tuft, P. A. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt.
- Johnson, B. H., Espevik, R., Saus, E. R., Sanden, S. & Olsen, O. K. (2016). Note on a Training Program for Brief Decision Making for Frontline Police Officers. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 31(3).
<https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1007/s11896-015-9180-7>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2012-2013). *Terrorberedskap* (Meld.St.21). Oslo: Justis- og Beredskapsdepartementet.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2015). *Endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen - nærpolitireformen)* (Prop.61 LS 2014-2015). Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.
- Justis- og politidepartementet. (2000-2001). *Politireform 2000 Et tryggere samfunn* (St.meld.nr.22). Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Justis- og politidepartementet. (2004-2005). *Politiets rolle og oppgaver* (St.meld.nr.42). Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Kahneman, D. (2012). *Tenke, fort og langsomt*. Oslo: Pax.
- Kahneman, D. & Klein, G. (2009). Conditions for Intuitive Expertise. *American Psychologist*, 64(6), 515-526.
- Klein, G. (1993). Sources of error in naturalistic decision-making. *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society, 37th Annual Meeting*(1), 368-371.
- Klein, G. (1998). *Sources of power : how people make decisions*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

- Klein, G. (2011). *Streetlights and Shadows: Searching for the Keys to Adaptive Decision Making*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Klein, G. & Crandall, B. (1996). *Recognition-Primed Decision Strategies*. Virginia: US Army Institute for Behavioral and Social Sciences.
- Ladstein, N. (2013). *Politiets responstid : en studie om hvor fort politiet i Norge kommer til unnsetning når befolkningen har behov* Universitetet i Stavanger, Stavanger.
- Larsen, N. M. L. & Phelps, J. M. (2017). Sosial kognisjon. I J. M. Phelps, N. M. L. Larsen & M. Singh (Red.), *Kommunikasjon og konflikthåndtering i operativt politiarbeid: Sosialpsykologiske perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Larsen, O. H. (2013). *Politiets datasystemer*. Oslo: Politihøgskolen.
- Larsson, P., Gundhus, H. I. & Granér, R. (2014). Politivitenskap: en introduksjon. I P. Larsson, H. I. Gundhus & R. Granér (Red.), *Innføring i politivitenskap* (s. 17-28). oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Lie, A. L. & Lagestad, P. (2011). *Arrestasjonsteknikk*. Oslo: Gyldendal.
- Lyngstad, T. H. & Skardhamar, T. (2011). Nordic register data and their untapped potential for criminological knowledge. I M. Tonry & T. Lappi-Seppälä (Red.), *Crime and justice in Scandinavia* (s. 613-645). Chicago: The University of Chicago Press.
- Myhrer, T.-G. (2016). *Våpeninstruks for politiet : forskrift 2. juli 2015 nr. 1088 : kommentarutgave*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU 1981:35. (1981). *Politiets rolle i samfunnet: delutredning 1*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU 2013:9. (2013). *Ett politi - rustet til å møte fremtidens utfordringer Politianalysen*. Oslo: Departementenes servicesenter.
- NOU 2017:9. (2017). *Politi og bevæpning - legalitet, nødvendighet, forholdsmessighet og ansvarlighet*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon.
- Oslo Politidistrikt. (2017). *Høring - NOU2017:9 Politi og bevæpning*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/0c6d165c36304010b5c604ccad46c2aa/oslo-politidistrikt.pdf?uid=Oslo_politidistrikt.pdf
- Politidirektoratet. (2011). *PBS 1 Politiets beredskapssystem del 1. Retningslinjer for politiets beredskap*. Oslo: Politidirektoratet.
- Politidirektoratet. (2013). *Responstid & responskvalitet : Prosjektutredning*. Oslo.
- Politidirektoratet. (2019). *Politiets årsrapport 2018*. Hentet fra <https://www.politiet.no/globalassets/05-om-oss/rapporter/politiets-arsrapport-2018.pdf>
- Politiet. (2018). Hentet 08.10.18 fra <https://kilden/om-oss/organisasjonen>
- Politiet. (2019). Hentet 07.05.19 fra <https://kilden/distrikt-og-saerorgan/oslo-politidistrikt>

- Politihøgskolen. (2012). *Studieplan Utdanning i funksjonsrettet ledelse for operasjonsledere*.
- Politihøgskolen. (2017). *Hørings svar - NOU 2017:9 Politi og bevæpning*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/0c6d165c36304010b5c604ccad46c2aa/politihogskolen.pdf?uid=Politihogskolen.pdf>
- Politiloven. (1995). *Lov om politiet* (LOV-1995-08-04-53). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1995-08-04-53>
- Politiregisterforskriften. (2013). *Forskrift om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten* (FOR-2013-09-20-1097). Hentet fra <https://lovdata.no/forskrift/2013-09-20-1097>
- Rønneberg, K. G. (2009). *Politisamtaler med publikum: Språkbruk som hemmer eller fremmer god kommunikasjon*. UiO, Oslo.
- Sagelvmø, I. (2013). *Bruk av registerdata til statistikkformål når er kvaliteten bra nok?* . Innlegg presentert ved Nordisk Statistikermøte Bergen. Abstract hentet fra https://www.ssb.no/omssb/tjenester-og-verktoy/kurs-og-seminarer/nordisk-statistikermote-vedlegg/_attachment/130433?_ts=1402e652fb0
- Sandvik, T. & Kostveit, O. S. (2017). *Når hetta går av: En studie av hvordan innsatspersonell i politiet håndterer tvetydighet i krisesituasjoner*. H. i. Sørøst-Norge, Kongsberg.
- Skolnick, J. H. & Fyfe, J. (1993). *Above the law. Police and the excessive use of force*. New York: Free Press.
- Strype, J. & Knutsson, J. (2002). *Politiets bruk av skytevåpen*. Oslo: Politihøgskolen.
- Teigen, K. H. (2001). *Hvordan bedømmes risiko og sjanser i hverdagen?* I D. S. Thelle (Red.), *På den usikre siden: Risiko som forestilling, atferd og rettesnor*. Oslo: Cappelen.
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tufte, P. A. (2011). *Kvantitativ metode*. I K. Fangen & A.-M. Sellerberg (Red.), *Mange ulike metoder*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Våpeninstruksen. (2015). *Våpeninstruks for politiet* (FOR-2015-07-02-1088). Hentet fra <https://lovdata.no/forskrift/2015-07-02-1088>

9. Vedlegg

9.1 Spørreskjemaet brukt til dataregistrering

Spørreskjema logg

* Required

1. **Casenummer**

2. **Dato**

3. **Beslutning gitt av?**
Mark only one oval.
 PM
 OL
 Egen
4. **Avsluttet forholdets art**

5. **Startet forholdets art**

6. **Prioritet**
Mark only one oval.
 Alarm
 1
 2
 3
 Ingen
7. **Avsluttes her ***
Mark only one oval.
 Ja *Stop filling out this form.*
 Nei *Skip to question 8.*

Del 2

8.
Ordrenummer

9.
Tidspunkt for bev.
Mark only one oval.

- Før patruljen blir sendt
- Under utrykning
- Patruljen på stedet

10.
Prioritet endret
Mark only one oval.

- NEI *Skip to question 14.*
- JA *Skip to question 11.*

Prioritet

11.
Endret til
Mark only one oval.

- Alarm
- 1
- 2
- 3
- Ingen

12.
Tidspunkt for endring
Mark only one oval.

- Før patruljen blir sendt
- Under utrykning
- Patrulje på stedet

13. **Nærmere forklaring**

Del 3

14. **Beslutning gitt på**
Mark only one oval.

- Etthånds
 Begge

15. **Beslutning endret til begge**
Mark only one oval.

- Ja
 Nei

16. **Hvor kommer opplysningene fra**
Mark only one oval.

- Melder
 Patruljen
 Historikk
 Beslutningen kan ikke knyttes til kategori
 Opplysning kommer fra flere kilder

17. **Hvem er melder**
Mark only one oval.

- Ikke relevant
 Publikum
 Politipatrulje
 AMK/OBRE/veker
 Overført fra annen avdeling
 Annen

18. **Melder annen**

19. **Opplysninger fra patrulje**

20. **Historikktype**

21. **Type trussel**

Mark only one oval.

- Skytevåpen
- Kniv/stikkvåpen
- Slagvåpen
- Annen
- Flere typer trusler

22. **Utfall**

Mark only one oval.

- Våpen avfyrt
- Våpen truet med
- Våpen ikke brukt

23. **Beskrivelse/kommentarer**

9.2 Svar fra Politidirektoratet om innsyn i PO

POLITIET
POLITIDIREKTORATET

**Politi­høgskolen
v/Rolf-Eric Birknes**
Postboks 2109 Vika
0125 OSLO

NATIONAL POLICE DIRECTORATE

Deres referanse:

Vår referanse:
201803140-9 047.9

Sted, Dato
Oslo, 12.11.2018

SØKNAD OM FRITAK FOR TAUSHETSPLIKT - MASTERGRAD PHS - INNSYN I POLITIETS OPERASJONSLOGG - ROLF-ERIC BIRKNES

Politidirektoratet viser til søknad av 28.06.2018 samt direktoratets foreløpige svar av 16.08.2018. Direktoratet beklager at gjennomsnittlig saksbehandlingstid for enkeltsaker for tiden er 6 måneder.

Søknaden er innsendt fra masterstudent ved Politi­høgskolen Rolf-Eric Birknes som også er ansatt ved PHS orden og beredskapsseksjonen. Birknes ber om innsyn i politiets operasjonslogg m.v. i forbindelse med mastergradsoppgave med tittelen: "Hvilke type politioppdrag endrer seg i løpet av oppdraget fra å være ubevæpnede til å bli bevæpnede?"

Søknaden har vært behandlet av Politifagavdelingen og Beredskapsavdelingen.

Fra søknaden hitsettes:

"Prosjektet mitt har som mål å undersøke hvorvidt væpnede oppdrag i Oslo politidistrikt i 2017 begynte som væpnede eller om de endret karakter fra ikke-væpnede til væpnede underveis i oppdraget, og i så tilfelle hva som var årsaken til denne endringen. Jeg viser til vedlagte prosjektbeskrivelse som gir en utdypende beskrivelse av mastergradsprosjektet. Følgende er en kort beskrivelse:

Problemstillingen for min oppgave er: «Hvilke type politioppdrag endrer seg i løpet av oppdraget fra å være ubevæpnede til å bli bevæpnede?»

Bakgrunnen for å undersøke denne problemstillingen er at politiet daglig er på et stort antall oppdrag som i all hovedsak utføres ubevæpnet. Noen av oppdragene politiet må løse blir derimot ansett som så særlig farlige at de involverte tjenestepersonene må bevæpne seg ved starten av oppdraget. De mottar da en bevæpningsordre. Noen oppdrag endrer seg derimot fra i utgangspunktet å virke ufarlige til å være så farlige, enten for politiet eller andre, at politiet potensielt må ha skytevåpen for å løse oppdraget. Bevæpningsordren gis da enten i løpet av oppdraget, eller, i noen tilfeller, må tjenestepersonene ta denne beslutningen selv. Det er disse oppdragene jeg ønsker

Politidirektoratet

Post: Postboks 8051 Dep., 0031 Oslo
Besøk: Fridtjof Nansens vei 14/16

Tlf: 23 36 41 00
Faks: 23 36 42 96
E-post: politidirektoratet@politiet.no

Org. nr.: 982 531 950 mva
Giro:
www.politi.no

å undersøke i min masteroppgave. Gjelder dette ofte samme type oppdrag? Kan man identifisere noen typer forhold som skiller seg ut, og går det an å si noe om hvorfor?

For å svare på dette ønsker jeg å bruke politiets operasjonslogg (PO) for å hente ut data og kategorisere oppdragene etter forholdets art. Jeg vil begrense min undersøkelse til å gjelde Oslo politidistrikt i tidsrommet 01.01.2017 til 31.12.2017. Jeg vil foreta en kvantitativ analyse av dataene ved bruk av deskriptiv statistikk. Dataene jeg ønsker å benytte vil altså dreie seg om forholdets art og bevæpningsstatus av oppdraget knyttet til tid. Min undersøkelse vil derfor ikke gjøre bruk av personopplysninger eller andre taushetsbelagte opplysninger."

Det vises til at masteroppgavens problemstilling og prosjektbeskrivelse er godkjent av studieledelsen ved Politihøgskolen og at veileder for arbeidet er førsteamanuensis Marie Louise Dammen og biveileder er Jenny Lundgaard, begge ved Politihøgskolen.

* * *

Politidirektoratet har vurdert saken i forhold til innsyn i person- og saksopplysninger, jf. politiregisterloven § 23 første ledd samt i forhold til politiets operative virksomhet og organiseringen av dette og sikkerhetsmessige aspektet m.v. i politiregisterloven § 23 andre ledd, jf. § 33.

"§ 23. Omfanget av taushetsplikten

Enhver som er ansatt i eller utfører tjeneste eller arbeid for politiet eller påtalemyndigheten, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om

- 1. noens personlige forhold, eller*
- 2. tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den opplysningen angår.*

Taushetsplikten gjelder også for opplysninger som det ut fra hensynet til etterforskningen i den enkelte sak, hensynet til spanings- og etterretningsvirksomheten eller hensynet til politiets operative virksomhet og organiseringen av denne er nødvendig å holde hemmelig.

Begrensningene i taushetsplikten i § 22 og §§ 24 til 34 kommer bare til anvendelse så langt de passer.

Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet.

Opplysninger som nevnt i paragrafen her kan heller ikke utnyttes i egen virksomhet eller i tjeneste eller arbeid for andre.

Taushetsplikten gjelder også overfor andre i politiet og påtalemyndigheten, med mindre § 21 kommer til anvendelse.

For taushetsplikt i tilknytning til kommunikasjonsskontroll gjelder straffeprosessloven kapittel 16a."

"§ 33. Taushetsplikt ved forskning

Når det finnes rimelig og ikke medfører uforholdsmessig ulempe for andre interesser, kan det bestemmes at opplysninger i det enkelte tilfelle gis til bruk for forskning, uten hinder av taushetsplikten i § 23.

I straffesaker treffes beslutning etter første ledd av riksadvokaten og for øvrig av Politidirektoratet, eller av Justisdepartementet for så vidt gjelder opplysninger i saker som behandles av Politiets sikkerhetstjeneste.

Bestemmelsene i forvaltningsloven⁴ § 13d annet og tredje ledd og § 13e kommer til anvendelse så langt de passer."

Politidirektoratet viser til at mastergradsstudenten ikke vil samle inn, lagre eller skrive ut personopplysninger, og at slik data dermed heller ikke skal registreres.

I de saker Politidirektoratet mener det klart kan gjøres unntak fra taushetsplikten er det ikke nødvendig med en rådsbehandling av søknaden, jf. forvaltningsforskriften § 9, 2. ledd. Politidirektoratet anser prosjektet for å ha en samfunnsnytte. Gitt det ovennevnte og de nedenforstående vurderingene kan ikke Politidirektoratet se at det foreligger skranker for innsynskravet i forhold til § 23 første ledd.

Når det gjelder taushetsplikten etter § 23 andre ledd vil denne omfatte konkrete faktaopplysninger om samarbeid operativt/taktisk og beredskapsmessig som vil kunne avdekke forebyggende tiltak, planer og operative og taktiske innsatsmekanismer og løsninger. Dette er kritisk sensitiv informasjon som direktoratet ikke fritar fra taushetsplikten for. Derimot når det gjelder mer generelle opplysninger om hvordan en samarbeider, planlegger, øver og liknende, hvilke samarbeidsparter som er relevante på hvilke områder osv, vil dette ikke være underlagt taushetsplikten og noe forskeren kan spørre og motta opplysninger om.

En frigivelse av informasjon kan medføre at politiet mister kontroll over informasjon som er av betydning for politiets evne til å løse sine oppdrag. Hvordan informasjon fra prosjektet skal håndteres og brukes helt konkret vil således være av stor betydning for politiet.

Når det gjelder sensitivitet til opplysningene som vil inngå i forskningsprosjektet antas disse ikke å være sikkerhetsgradert etter sikkerhetsloven. Det gis under ingen omstendighet innsyn i sikkerhetsgradert informasjon.

Politidirektoratet er av beredskapsmessige hensyn meget restriktiv med hensyn til å frigi taushetsbelagt informasjon som er taushetsbelagt av politioperative grunner, særlig når det gjelder politiets oppdragsløsning, taktikk mv. Hvor et viktig spørsmål også er om frigivelse av informasjon kan medføre at politiet mister kontroll over informasjon som er av betydning for politiets evne til å løse sine oppdrag.

Hva som føres i logg for det enkelte oppdrag vil nok kunne variere med hensyn til omfang og detaljeringsgrad, særlig hva gjelder fakta av betydning for operative og taktiske disposisjoner som f.eks. beslutning om bevæpning. Opplysninger av nevnte art vil imidlertid ikke nødvendigvis samlet eller enkeltvis være av en art som må anses undergitt taushetsplikt som en hovedregel.

Opplysninger om IP-patroljer/ressursdisponering, navn på involvert mannskap, kallesignal på patruljene o.l., bør imidlertid være omfattet av taushetsplikten etter prl § 23 annet ledd. Til sammenlikning sladdes i medhold av offl. § 13, jf prl § 23 annet ledd, slike opplysninger og opplysninger om taktiske vurderinger/tiltak i innberetninger etter våpeninstruksen § 5-3 når media gis innsyn i disse. Dette sladdes fordi det vil gi uheldig informasjon om politiets metoder og taktikk som tredjepersoner kan innrette seg etter.

I tillegg vil det som den store hovedregel være personopplysninger i oppdragslogg om involverte tredjepersoner (mistenkt/siktet og andre) taushetsbelagt etter prl § 23 første ledd/fvl § 13.1.nr.1, jf politiloven § 24.

Det er i denne saken ikke spørsmål om tilgang til planverk o.l. Når det gjelder faktisk informasjon i oppdragslogg i POD, relevant for søkerens formål og bruk, vil det totale omfanget kunne fortelle mer enn det som kan være forsvarlig å gi innsyn i. Men skadepotensialet ved å gi tilgang til slike opplysninger fra det enkelte oppdrag som enkeltvis eller samlet kan måtte anses taushetsbelagt, er antakelig ikke så stor. Faktaopplysninger som belyser/begrunner beslutning om bevæpning som taktisk beredskapstiltak, bør i så måte ikke være det mest problematiske. Det er etter uttalelse fra Beredskapsavdelingen vurdert at en kan gi samtykke i medhold av prl § 33 for opplysninger fra loggførte oppdrag med bevæpning i OPD i 2017 selv om disse kan være taushetsbelagt etter prl § 23 annet ledd, dog slik at søkeren bare kan få faktiske opplysninger som var *bestemmende for eller som kan belyse beslutning om bevæpning i det enkelte oppdrag.*

Politidirektoratet finner det etter dette politifaglig formålstjenlig å innvilge søknaden. Samtidig som det opparbeides empiri og kunnskap vedrørende fagfeltet er det også grunn til å anta at deler av resultatene kan ha verdi for norsk politi.

* * *

Videre gis samtykke med forbehold om at forholdet til personopplysningslovens melde- og konsesjonsplikt ivaretas gjennom melding til NSD.

Søknaden innvilges på de vilkår nevnt i nærværende brev.

Politidirektoratets samtykke er videre betinget av at gjennomføringen av prosjektet skjer uten overlevering av taushetsbelagt persondata til forskeren og uten nedtegning av personopplysninger fra observasjoner. Videre forutsetter Politidirektoratet at all innsamling, oppbevaring og bruk av opplysninger skjer på en faglig forsvarlig måte, og at det ikke finnes personidentifiserende opplysninger, eller eventuelle sikkerhetsmessige og beredskapsmessige opplysninger, i det publiserte materialet. Søker og andre som får tilgang til opplysningene må undertegne en taushetserklæring. Det vises ellers til reglene om forskeres taushetsplikt, jf. forvaltningsloven § 13 e.

Videre er samtykket betinget av at personer i politiet som skal gjøre det faktiske uttaket av opplysningene gjøres kjent med det nærværende brev og dets vilkår.

Uttaket skjer etter samtykke fra ledelsen i distriktet/særorganet som vil utføre oppdraget og dersom det ønskes tilgang til Oslo politidistrikts væpningsregister vil Oslo avgjøre om de kan avsette tid til dette.

Direktoratet forutsetter at innsynet legges opp på en slik måte at alle involverte er bevisst på skrankene for taushetsplikten.

Politidirektoratet ber om å få tilsendt kopi av mastergradsoppgaven for gjennomlesing før eventuell publisering.

Med hilsen

Heidi Toward
Seniorrådgiver